

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ BİLİM DALI

YUNAN İŞGAL SÜRECİNDE LÜLEBURGAZ (1919-1922)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Bahadır PAKYÜREK

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah LÜLEÇİ

BOLU 2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

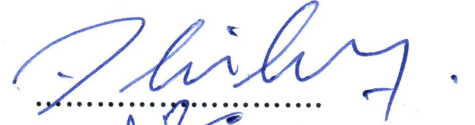
Bahadır PAKYÜREK'e ait “**Yunan İşgal Sürecinde Lüleburgaz (1919-1922)**” adlı çalışma, jürimiz tarafından **Tarih** Anabilim Dalında **Yüksek Lisans Tezi** olarak oy birliğiyle/~~oy çokluğuyla~~ kabul edilmiştir.

29.07.2019

Unvan, Adı, Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Abdullah LÜLECI

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Arda BAŞ

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin KALEMLİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Yaşar AYYILDIZ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Yunan İşgal Sürecinde Lüleburgaz (1919-1922)**” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvurulan kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Bahadır PAKYÜREK

29.07.2019

ÖN SÖZ

I. Dünya Savaşı'ndan mağlup ayrılan Osmanlı Devleti'nin toprakları imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması ile İtilaf Devletleri'nin işgal sahasına dönüşmüştür. Söz konusu işgal alanı içerisinde Doğu Trakya'da yer alan Lüleburgaz da bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında, Lüleburgaz'da yaşanan işgal sürecini dönemin arşiv vesikaları, gazeteleri ve araştırma eserleri ışığında ortaya koyarak tarih bilimine katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Çalışmanın çerçevesi gözetildiğinde, Doğu Trakya'nın kaybedilmesinin jeopolitik bakımdan Anadolu'nun Avrupa'ya açılan kapısının kapanacağı değerlendirmesini yapmak mümkündür. Dolayısıyla sadece Lüleburgaz'da yaşananlarla sınırlı kalınmayarak söz konusu dönemde Doğu Trakya'daki gelişmelere de değinilmiştir.

Tez çalışmamız süresince değerli vaktini ayırarak yardımlarını esirgemeyip yol gösteren başta kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Abdullah LÜLECİ'ye ve Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Tarih Bölümü'ndeki diğer hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Kaynak temini hususunda yardımcı olan Lüleburgaz Belediyesi, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi, Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivi ve Milli Kütüphane çalışanlarına da teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca başta ailem olmak üzere Lüleburgaz'da yerel tarih çalışmalarıyla uğraşan Mustafa GÜLTEKİN ağabeyime ve oradaki arkadaşlarıma, Bolu'daki ev ve sınıf arkadaşlarıma, emeklerinden ve desteklerinden dolayı Kinem TOKDEMİR'e, Osman DÜZEYLİ'ye ve Sefa ARIKDOĞAN'a teşekkür ederim.

Bahadır PAKYÜREK

29.07.2019

ÖZET

YUNAN İŞGAL SÜRECİNDE LÜLEBURGAZ (1919-1922)

Bahadır PAKYÜREK

Yüksek Lisans Tezi

Tarih Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah LÜLECI

Temmuz 2019, 142 + xii Sayfa

Lüleburgaz tarih boyunca farklı devletlerin hâkimiyeti altına girmiştir. Bu devletlerden biri olan Osmanlı Devleti, 1362 yılında Lüleburgaz'ı fethetmiştir. Osmanlı döneminde Balkanlara düzenlenen seferler Lüleburgaz'da kervansaray, cami, hamam, köprü ve çeşme yapımı gibi önemli imar faaliyetlerinin yürütülmesine sebep olmuştur. Dolayısıyla şehir ekonomik ve sosyal açıdan sürekli gelişme göstermiştir. Ancak 550 yıldan fazla süren Osmanlı hâkimiyeti, I. Dünya Savaşı sonrası Yunan işgali ile sona ermiştir. İşgale karşı Edirne'de Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurularak Doğu Trakya'nın savunulması için her türlü çaba gösterilmiştir. Lakin tüm çabalara rağmen işgal engellenememiştir. Yunanlar 1919-1922 yılları arasındaki işgal sürecinde Lüleburgaz'da gerek devlet görevlilerine gerekse Müslüman ve Musevi halka karşı mezalimde bulunmuşlardır. Osmanlı Devleti, bu mezalim karşısında İtilaf Devletleri'nin baskısı sebebiyle çoğu zaman kayıtsız kalmıştır. Ancak Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki Milli Mücadele hareketi hem Lüleburgaz'da hem de Doğu Trakya'da yaşanan işgale karşı tepkisini ortaya koyarak 8 Kasım 1922'de Lüleburgaz'ı Yunan işgalinden kurtarmıştır.

Anahtar kelimeler: Lüleburgaz, Yunan İşgali, Doğu Trakya, Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti.

ABSTRACT

LULEBURGAZ IN THE PROCESS OF GREEK OCCUPATION (1919-1922)

Bahadır PAKYÜREK

Master Thesis

Department of History

Thesis Advisor: Assist. Prof. Dr. Abdullah LÜLECI

July 2019, 142 + xii Pages

Luleburgaz has been under the dominance of many states throughout history. The Ottoman State, which is one of these states, conquered Luleburgaz in 1362. The expeditions towards Balkan states during the Ottoman Era caused that many important architectural activities were organized and many buildings like mosques, public baths, bridges and fountains were built. For this reason, the city developed in a constant manner both in economic and social terms. However, the Ottoman dominance that lasted for more than 550 years ended with the occupation of the Greeks after the First World War. Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti was established against the occupation in Edirne and every effort was spent to defend the Eastern Thrace. However, despite all efforts, the occupation could not be prevented. Greeks did many oppression towards state officers and Muslim and Jewish people during the occupation that lasted between 1919-1922. The Ottoman State ignored these oppressions due to the pressure of the Allied Forces. However, the National Struggle movement led by Mustafa Kemal Pasha reacted against the occupation that lasted in Luleburgaz and in Eastern Thrace, and Luleburgaz was rescued from the occupation of the enemy on November 8, 1922.

Key words: Luleburgaz, Greek Occupation, Eastern Thrace, Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti.

Desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme...

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI.....	iii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii

GİRİŞ.....	1
-------------------	----------

I. BÖLÜM

1. LÜLEBURGAZ'IN TARİHÇESİ VE YUNAN İŞGALİ ÖNCESİ TRAKYA'DA YAŞANAN GELİŞMELER	7
1.1. Lüleburgaz'ın Tarihçesi	7
1.1.1. Osmanlı Devleti Hâkimiyetinden Önce Lüleburgaz.....	7
1.1.2. Osmanlı Devleti Hâkimiyetinde Lüleburgaz	9
1.2. Yunan İşgali Öncesi Trakya'da Yaşanan Gelişmeler	14
1.2.1. Batı Trakya Hükümeti'nin Kuruluşu	14
1.2.2. Yunanistan'da Venizelos'un İktidara Gelişi ve I. Dünya Savaşı.....	15
1.2.3. Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Kuruluşu	19
1.2.4. Paris Barış Konferansı ve Trakya İle İlgili Yunan İstekleri	22

II. BÖLÜM

2. YUNAN İŞGAL HAZIRLIKLARI	24
2.1. Askeri Hazırlıklar.....	24
2.1.1. Yunanların Asker, Cephane ve Erzak Sevkiyatı.....	24

2.1.2. Rumlar Arasında Çete Teşkili ve Silah Dağıtımı	30
2.2. Yunanların Sosyal Hayata Müdahaleleri	33
2.2.1. Müslüman Halka Yönelik Müdahaleler.....	33
2.2.1.1 Gasp, Yaralama ve Tecavüz Olayları.....	33
2.2.1.2. Tutuklamalar	39
2.2.1.3. Yaşananlara Dair Soruşturmalar	44
2.2.2. Gayrimüslim Halka Yönelik Müdahaleler.....	49
2.2.2.1. Gasp, Yaralama ve Tecavüz Olayları.....	49
2.2.2.2. Tutuklamalar	52
2.2.2.3. Yaşananlara Dair Soruşturmalar	54
2.2.3. Göç Meselesi.....	58
2.2.4. Yunanların Halka Karşı Söylemleri ve Propaganda Faaliyetleri.....	60

III. BÖLÜM

3. YUNAN RESMİ İŞGALİ.....	65
3.1. İşgale Giden Süreç ve Kongreler	65
3.1.1. Lüleburgaz Kongresi (31 Mart-2 Nisan 1920)	67
3.1.2. Lüleburgaz Mitingi	71
3.1.3. Büyük Edirne Kongresi (9-13 Mayıs 1920)	73
3.2. Doğu Trakya ve Lüleburgaz'ın İşgali	74
3.2.1. İşgale Karşı Alınan Tedbirler	74
3.2.2. Osmanlı Askeri Kuvvetlerinin Durumu.....	77
3.2.3. Yunan Askeri Harekâtı	79
3.3. İşgal Sürecinde Lüleburgaz'da Yaşanan Sosyal Olaylar	82

IV. BÖLÜM

4. DEVLETLERİN TUTUMU, MUDANYA MÜTAREKESİ VE LÜLEBURGAZ'IN KURTULUŞU.....	84
4.1. İtilaf Devletleri'nin Tutumu.....	84
4.2. İstanbul ve Ankara Hükümetlerinin Tutumu	92
4.2.1. İstanbul Hükümeti.....	92
4.2.2. Ankara Hükümeti.....	100

4.3. Mudanya Mütarekesi ve Doğu Trakya	105
4.4. Lüleburgaz'ın Kurtuluşu	112

V. BÖLÜM

5. SONUÇ	117
-----------------------	------------

KAYNAKLAR	120
------------------------	------------

EKLER

EK 1: Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Kuruluş Programı	129
EK 2: Yunanların Aralık 1919'daki Asker Sevkiyatları.....	130
EK 3: 26 Kasım 1919'da Lüleburgaz'ın Yunanlar Tarafından Kuşatılması Hakkında	131
EK 4: Yunanların Yerli Rumlar Arasında Casusluk Yapmak Üzere Teşkilat Oluşturdukları Hakkında	132
EK 5: Jandarma Mehmet'in İstasyon Civarında Darp Edilmesi.....	133
EK 6: Polis Memuru Süleyman Efendi'nin Tutuklanması	134
EK 7: Hahambaşı Behar Efendi'nin Evinin Yunanlar Tarafından Basılması.....	135
EK 8: Lüleburgazlı Gençlerin Hayatlarından Endişe Duyup Göç Etmeye Başlamaları.....	136
EK 9: Lüleburgazlı Rumların Kendilerine Ait Dükkân ve Ev Gibi Yerleri Müslümanlar ile Musevilere Kiraya Vermemeleri Hakkında.....	137
EK 10: Ezan Okumak İçin Minareye Çıkan Müezzinlerin Taşlanması.....	138
EK 11: Refet Paşa'nın Yunan Tahribatıyla İlgili Raporu	139
EK 12: Lüleburgaz'dan Tahliye Edilen Yunan Askerlerinin Karıştıran'da Çıkardığı Yangın Hakkında	140
EK 13: Lüleburgaz'ın Devir Teslimi Hakkında.....	141

ÖZGEÇMİŞ	142
-----------------------	------------

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: Yunanların Temmuz 1919'daki Asker Sevkiyatları.....	25
Tablo 2.2: Yunanların Aralık 1919'daki Asker Sevkiyatları.....	26

KISALTMALAR LİSTESİ

ATASE.	: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi
BCA.	: Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi
BEO.	: Babıali Evrak Odası
Bkz.	: Bakınız
BOA.	: Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi
DH. EUM. 3. ŞB.	: Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti 3. Şube
DH. EUM. 5. ŞB.	: Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti 5. Şube
DH. EUM. 6. ŞB.	: Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti 6. Şube
DH. EUM. AYŞ.	: Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Asayiş Kalem-i
DH. EUM. ECB	: Dahiliye Nezareti Ecanib Müdüriyeti
DH. EUM. LVZ.	: Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Levazım Kalem-i
DH. KMS.	: Dahiliye Nezareti Kalem-i Mahsus Müdüriyeti
drl.	: Derleyen
HR. SYS.	: Hariciye Nezareti Siyasi Kısım
İSH.	: İstiklal Harbi Kataloğu
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
TBMM GZC.	: Türkiye Büyük Millet Meclisi Gizli Zabıt Ceridesi
TBMM ZC.	: Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TİTEA.	: Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivi
TPMHC	: Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan

GİRİŞ

20. yüzyılın ilk çeyreğinde Osmanlı Devleti hâkimiyetindeki topraklar üzerinde meydana gelen savaşlar içerisinde yüz yılın düzenini belirleyecek olan savaş İtilaf Devletleri ve İttifak Devletleri'ni karşı karşıya getiren I. Dünya Savaşı olmuştur. Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı'nda İttifak Devletleri'nin yanında yer almıştır. İttifak Devletleri'nin bu savaştan mağlup ayrılmasıyla birlikte Osmanlı Devleti ve İtilaf Devletleri arasında 30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmış ardından Osmanlı toprakları İtilaf Devletleri tarafından işgal edilmeye başlanmıştır. Söz konusu işgallerin önemli bir kısmını Yunanistan'ın gerçekleştirdiği işgaller oluşturmaktadır. Bilhassa Lüleburgaz'daki Yunan işgali bu tez çalışmasının konusunu teşkil etmektedir. Ayrıca bu işgal faaliyeti Lüleburgaz ve Doğu Trakya ile sınırlı kalmamıştır. Yunanlar "Megali İdea"¹ fikirleri doğrultusunda İzmir başta olmak üzere Batı Anadolu'nun farklı yerlerinde de işgal faaliyetlerini devam ettirmişlerdir.

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasından kısa bir süre sonra 4 Kasım 1918'de bir Fransız Alayı Doğu Trakya'ya gelerek bölgedeki demiryolunu işgal etmiştir. Ancak çok geçmeden bölgeden ayrılan Fransız Alayının yerine demiryolunun muhafazası işini Yunan kuvvetleri devralarak 1919 yılının Ocak ayı başlarında Lüleburgaz'a gelmişler ve bölgeyi fiilen işgal etmişlerdir (Bıyıklıoğlu 1992: 145).

Doğu Trakya'da yer alan Lüleburgaz'ın İstanbul ile Edirne arasında stratejik bir konuma sahip olması ve Uzunköprü-Sirkeci demiryolu hattının buradan geçmesi sebepleri dolayısıyla Yunan kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir. Zira Yunan kuvvetleri için Uzunköprü-Sirkeci demiryolu hattı, gerçekleştirilen asker, cephane ve erzak sevkiyatları için oldukça önemli bir üs konumundadır.

¹ Megali İdea; Yunanca "büyük ülkü, büyük fikir" anlamlarına gelmektedir. Ayrıca İstanbul merkezli Bizans-Yunan İmparatorluğu'nun canlandırılması, Doğu Roma İmparatorluğu topraklarının Yunanistan'a katılması düşüncesidir (Kalelioğlu 2008: 108).

Demiryolunu denetim görevini üstlenen Yunan kuvvetleri güvenliği sağlamak yerine yapmış oldukları birtakım faaliyetlerle işgale başlamışlardır. Lüleburgaz'a gelen Yunanlar hem kasaba merkezinde hem de tren istasyonu yakınlarında asker ve erzak sevkiyatını yönetmek için iki adet karargâh kurmuşlardır. Diğer taraftan Lüleburgaz'da buldukları dönemde sadece asker ve erzak sevkiyatlarını yönetmekle kalmamışlar aynı zamanda Müslüman ve Musevi halka karşı gasp, yaralama, öldürme ve tutuklama gibi birçok mezalimde bulunmuşlardır. Bunun yanında kasaba ve civar yerleşim yerlerinde yaşayan yerli Rumları silahlandırıp, çete örgütleyerek onları desteklemişlerdir. Hatta kendi askerlerinin giydiği üniformalardan hazırlatıp Rumlara dağıtmışlardır (ATASE, İSH., K:19, G:9AB). Nitekim Yunan desteği ile oluşturulan Rum çeteleri çok sayıda Müslüman ve Musevi ahaliyi yaralamış veya öldürmüştür. Öldürme ve yaralama vakalarının dışında gasp olayları da yaşanmıştır. Lüleburgaz ve havalisindeki çiftliklerde bulunan hayvanlar çoğu zaman Yunan askerleri ve Rum çeteleri tarafından gasp edilmiştir. Ayrıca kasabada kurulan pazara gitmek üzere köylerinden yola çıkan birçok yerel sakin, yol üzerinde Yunan askerleri ve Rum çeteleri tarafından durdurulmuş, üzerlerinde bulunan para ve saat gibi değerli eşyalar zorla ellerinden alınmıştır.

Yunan askerleri halka karşı gerçekleştirdikleri mezalimin yanı sıra tutuklama faaliyetleri de yürütmüşlerdir. Lüleburgaz'da yaşayan çok sayıda Müslüman ve Musevi, çeşitli sebeplerden dolayı Yunan karargâhına götürülüp tutuklanmışlardır. Bu esnada türlü işkencelere maruz kalan Müslümanların tutuklanma sebepleri ya Yunan askerleri ile yaşadıkları çatışmalar ya da sözde komita oluşturarak Yunanlara karşı mücadeleye girişmeleri olmuştur. Museviler de tıpkı Müslümanlarda olduğu gibi komita oluşturma suçundan tutuklanmışlardır. Ayrıca söz konusu suçlama ile birlikte işgal sürecinde Osmanlı Devleti'nin yanında yer almaları, kendi üzerlerindeki baskıyı arttırmış ve artan baskılar sonucu tutuklamalar gerçekleşmiştir.

Lüleburgaz'da Yunan ve Rum taşkınlıklarının artması üzerine kasabada göç hareketleri yaşanmıştır. Halkın bir kısmı İstanbul'a, diğer bir kısmı ise daha önce geldikleri Balkanlara geri dönmek zorunda kalmışlardır. Diğer taraftan, halkın göç

etmeye başlaması Yunanları bölgedeki demografik yapıya nüfuz etmek bakımından memnun etmiştir. Zira Yunanlar, kasabanın yerleşik sakinleri yerine Yunanistan'dan getirilecek göçmenler ile bölgedeki Rum nüfusunu arttırmaya çalışmışlardır.

Yunan ordusunun Doğu Trakya ve Lüleburgaz'da asker ve erzak sevkiyatları yapması resmi işgale hazırlık amacı taşıyordu. Ayrıca izledikleri politika ile nüfusun çoğunluğunu sağlayarak Doğu Trakya üzerindeki iddialarını güçlendirmek istemişlerdi. Diğer taraftan da kasabada Müslümanlardan sonra çoğunlukta bulunan Musevilere Yunan idaresini kabul ettirmeye çalışmak gibi beklentilere sahipti. Bu kapsamda Lüleburgaz'daki Musevi Hahambaşına, İtilaf Devletleri temsilcileri kasabaya geldiklerinde Yunan idaresinden memnun olduklarını söylemesi için baskı yapmışlardı (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/40). Ancak Hahambaşının bu durumu kabul etmemesi üzerine Museviler de Yunan taşkınlıklarının hedefi olmuşlardır.

İşgale karşı direnişin örgütlenmesinin ilk adımı olarak, Yunanların Lüleburgaz'a geldikleri tarihten yaklaşık bir ay önce, Trakyalılar teşkilatlanma çabasına girmiş ve 1 Aralık 1918'de Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuştur. Cemiyet, vakit kaybetmeden demiryolu güvenliğini bahane ederek işgale başlayan Yunanların taşkınlıklarına karşı önlemler almaya çalışmış ve bölgenin kurtuluşunu kendisine görev edinmiştir. Dahası kongreler düzenlenmesi kararı alınmış, bu toplantılarda halkın bilinçlendirilmesi ve işgal güçlerinin protesto edilmesi amaçlanmıştır. Nitekim kongrelerden birisi Lüleburgaz'da toplanmıştır. 31 Mart-2 Nisan 1920 tarihleri arasında toplanan kongreye 67 delege katılmış ve Doğu Trakya'nın savunulması için ilk ciddi adımlar atılmıştır. Ancak cemiyetin işgale karşı almış olduğu tedbirler ve topladığı kongreler olumlu bir sonuç vermemiş, Doğu Trakya'da 20 Temmuz 1920 tarihinde Yunan taarruzu başlamıştır. Nihayetinde Osmanlı kuvvetlerinin taarruzu durduramayıp mağlup olması üzerine Yunan kuvvetleri, 23 Temmuz 1920'de Lüleburgaz'ı resmen işgal ederek idareyi ellerine almışlardır (Malkoç 1937: 154).

Lüleburgaz'daki Yunan işgal süreci ile ilgili devletlerin farklı tutumları olmuştur. İtilaf Devletleri'nin tutumlarına bakıldığında, özellikle İngiltere ve Fransa'nın Yunanları destekledikleri görülmektedir. Lüleburgaz'daki Osmanlı memurları işgal

sürecinde Yunanların kasabada yapmış oldukları taşkınlıkları İngiliz temsilcisine şikâyet etmişler, bunun üzerine 3 Şubat 1919'da Lüleburgaz'a gelen temsilci Üsteğmen Lister, Rumların evlerinde kalarak düzenledikleri eğlencelere katılmıştır (BOA. DH. EUM. 6. ŞB. 50-9/12). Dolayısıyla İngiliz temsilcisi ile Rumlar arasındaki ilişki göz önüne alındığında Yunanlara karşı olumsuz bir tavır takınması olası değildir. İtalya, Yunanlar ile Anadolu'daki çıkar çatışmaları nedeniyle Doğu Trakya'daki Yunan işgaline karşı çıkmıştır. Amerika Birleşik Devletleri ise ilk başta Trakya'daki Yunan işgalini desteklememiş, ancak 1920 yılının Ocak ayı sonlarına doğru söz konusu politikasını değiştirerek Trakya'nın Yunanlara bırakılmasını kabul etmiştir (Öztoprak 2014: 110).

Osmanlı Devleti ve Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde yürütülen Milli Mücadele hareketinin de Doğu Trakya ve Lüleburgaz'ın işgaline karşı farklı tutumları olmuştur. Osmanlı Devleti işgale kendi imkânları ile karşılık vermeye çalışmış, ancak İtilaf Devletleri'nin baskıları ve bazı devlet adamlarının tutumları nedeniyle çoğu zaman etkisiz kalmıştır. Örneğin Yunanların Lüleburgaz'da yapmış olduğu taşkınlıkların Osmanlı Devleti'ne şikâyet edilmiş olmasına karşın, 12 Nisan 1919'da Harbiye Nazırı Şakir Paşa imzalı belgede söz konusu taşkınlıkları engelleme işinin Lüleburgaz'daki mülki ve askeri memurların tasarrufunda olduğu cevabı verilmiştir (ATASE, İSH., K:186, G:26). Milli Mücadele hareketi ise Doğu Trakya ve Lüleburgaz'ın işgale karşı savunulması gerektiğini düşünmüştür. Bu düşünce doğrultusunda büyük bir mücadele örneği sergilenerek 8 Kasım 1922'de Lüleburgaz Yunan işgalinden kurtarılmıştır.

Bu tezin amacı, 1919-1922 yılları arasında Lüleburgaz'da yaşanan Yunan işgalinin etraflı bir şekilde incelenmesidir. Çalışma boyunca hem arşiv belgeleri hem de belgeleri destekleyecek metinler, araştırmanın amacı kapsamında ele alınmıştır. Söz konusu işgal ile ilgili daha önce kapsamlı bir çalışmanın yapılmamış olması, bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Bunun yanında sadece Lüleburgaz'daki Yunan işgali ile sınırlı kalınmamış, söz konusu dönemde Doğu Trakya'da yaşanan gelişmeler de çalışmanın sahip olduğu çerçeve içerisinde kalınmak suretiyle aktarılmaya çalışılmıştır.

Araştırma kapsamında Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi ve Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivi'ndeki ulaşılabilen belgelerden, gazetelerden ve ilgili metinlerden yararlanılmıştır. “Yunan İşgal Sürecinde Lüleburgaz (1919-1922)” adlı bu tez giriş ve beş bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Lüleburgaz'daki işgal süreci genel bir bakış ile anlatılmıştır.

Birinci bölümde Lüleburgaz'ın tarihçesi, Osmanlı Devleti hâkimiyetinden önce ve Osmanlı Devleti hâkimiyetinde olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir. Ardından Yunan İşgali öncesi Trakya'da yaşanan gelişmeler başlığı altında Batı Trakya Hükümeti'nin kuruluşu, Yunanistan'da Venizelos'un iktidara gelişi ve I. Dünya Savaşı, Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kuruluşu ile Paris Barış Konferansı ve Trakya ile ilgili Yunan istekleri anlatılarak ilk bölüm tamamlanmıştır.

Tezin ikinci bölümünde arşiv belgelerinden yararlanılarak Yunanların Lüleburgaz'daki işgal hazırlıkları incelenmiştir. Bu kapsamda askeri hazırlıklar, Yunanlar tarafından yapılan asker, cephane ve erzak sevkiyatı ile Rumlar arasında çete teşkili ve silah dağıtımı başlıkları altında anlatılmıştır. Ardından Yunanların sosyal hayata müdahaleleri, Müslüman ve gayrimüslim halka yönelik müdahaleleri olmak üzere iki başlık altında incelenerek yapılan gasp, yaralama ve tecavüz olayları ile tutuklamalardan bahsedilmiştir. Osmanlı Devleti yaşanan olaylar hakkında soruşturmalar yürütmüş, olaylara karışan kişilerin ifadelerine başvurmuştur. Bu ifadelerde yaşananlara dair soruşturmalar başlığı altında yer verilmiştir.

Üçüncü bölüm resmi işgal sürecini kapsamaktadır. Bu doğrultuda ilk olarak işgale giden süreç ve kongreler başlığı altında Lüleburgaz Kongresi, Lüleburgaz Mitingi ve Büyük Edirne Kongresi anlatılmıştır. Daha sonra Doğu Trakya ve Lüleburgaz'ın İşgali başlığı altında işgale karşı alınan tedbirler, Osmanlı askeri kuvvetlerinin durumu, Yunan askeri harekâtı ve resmi işgal sürecinde Lüleburgaz'da yaşanan sosyal olaylardan bahsedilerek söz konusu bölüm sona ermiştir.

Tezin dördüncü bölümünde ise önce İtilaf Devletleri ile İstanbul ve Ankara Hükümetlerinin tutumu anlatılmış, devamında Mudanya Mütarekesi ve Lüleburgaz'ın kurutuluşu ele alınmıştır. Nihayetinde beşinci bölümü oluşturan sonuç kısmı ile tez sonlandırılmıştır.

I. BÖLÜM

1. LÜLEBURGAZ'IN TARİHÇESİ VE YUNAN İŞGALİ ÖNCESİ TRAKYA'DA YAŞANAN GELİŞMELER

1.1. Lüleburgaz'ın Tarihçesi

1.1.1. Osmanlı Devleti Hâkimiyetinden Önce Lüleburgaz

Lüleburgaz'ın ilk defa hangi devlet veya millet tarafından kurulduğu bilinmemektedir. Ancak, M.Ö. 4200-4000 yılları arasında bölgeye yerleşen Trak kabilelerinden biri olan Odrisler tarafından kurulduğu bazı çalışmalarda ifade edilmektedir. Önceleri göçebe bir yaşam sürdüren Traklar, bölgede verimli sulak arazilere yerleşerek uzun yıllar hâkimiyet kurmuşlardır. Lüleburgaz'ın da yer aldığı bu bölgenin günümüzde Trakya olarak adlandırılması bahsi geçen Traklar'a dayanmaktadır (Suat 1978: 22).

Traklar'ın bölgede yaşadığı süre boyunca Lüleburgaz'ın o dönemdeki isminin ne olduğu kesin bilinmemekle birlikte çeşitli kaynaklarda "Bergule" ismi geçmektedir. "Bergule"nin yanı sıra farklı dönemlerde "Arcadiopolis, Bergos ve Lulebergos" olarak da adlandırılmıştır. Bu isimlerin kökenini Bilge Umar, *Trakya: Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi* adlı eserinde inceleyerek açıklamaya çalışmıştır. Umar'a göre, "berga" veya "barga" sözcüğü Luvi/Pelasgos dilinde "yüksek yer, tepedeki hisar" anlamlarına gelmektedir. "Bergule" isminin kökeni de bu sözcüğe dayanmaktadır. Arcadiopolis (Arcadius'un şehri) ismi ise Roma İmparatoru I. Theodosius'un şehri yeniden imar etmesi sonucu oğlu Arcadius'un adını vermesiyle ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra bazı kaynaklar şehrin M.S. 403 yılında Arcadius'un kendisi tarafından

kurulduğunu ve Arcadiopolis isminin de buna dayandırıldığını ifade etmektedir (Umar 2003: 123).

Umar, Bergos ismini ise Helen dilinde hisar anlamında olan “Pyrgos” sözcüğüne benzetmek amacıyla türetildiğini ifade ederek, “Lulebergos” adının da Berg-ule’nin Ule-bergos’a daha sonra da Lulebergos’a dönüştüğünü, Türklerin de bu ismi kendilerine uyarlayarak Lüleburgaz şeklinde kullandıklarını çalışmasında belirtmektedir (Umar 2003: 125).

Tarihin farklı dönemlerinde Lüleburgaz’da farklı devletler ve milletler hâkimiyet kurmuşlardır. Bunlardan ilki daha öncede belirttiğimiz gibi Traklar olmuştur. Trakların dışında M.Ö. 700’lerde İskitler’in hâkimiyetine giren Lüleburgaz, ilerleyen dönemlerde Pers İmparatorluğu ve daha sonra da Makedonya Krallığı’na ev sahipliği yapmıştır. Krallığın Roma İmparatorluğu tarafından yıkılmasının ardından Romalılar, Vize merkezli Doğu Trakya Krallığı’nı kurmuş ve Lüleburgaz’da uzun yıllar sürecek olan Roma hâkimiyeti başlamıştır (Suat 1978: 23).

Roma İmparatorluğu’nun M.S. 395 yılında Batı ve Doğu Roma olarak ikiye ayrılmasıyla Lüleburgaz, Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu’nun sınırları içerisinde yer almıştır. Şehir, İmparator Arcadius döneminde tamamen imar edilmiş ve onun iktidarı süresince sürekli gelişme göstermiştir. Diğer taraftan bu dönemde piskoposluk merkezinin Lüleburgaz’da bulunması şehrin dini bir merkez olma bakımından önem kazandığına işaret etmektedir. Ayrıca önemli ticaret yollarından biri olan Roma Yolu’nun Lüleburgaz’dan geçmesi şehrin stratejik önemini de göstermektedir (Karaçam 1995: 693-694).

İlkçağlardan itibaren Lüleburgaz’da farklı devletlerin hâkimiyet kurma çabaları Bizans İmparatorluğu döneminde de devam etmiştir. M.S. 411 yılında Hunlar, Lüleburgaz’ı ele geçirmeye çalışmışlardır. Hunlar haricinde 473-488 yılları arasında Gotlar ve 602-627 yılları arasında da Avarlar Lüleburgaz’ı hâkimiyet altına almışlardır. Avarların hâkimiyetinden sonra Slavlar da Lüleburgaz’a karşı işgal teşebbüslerine girişmişlerdir. Hatta Bulgarların da Lüleburgaz’a karşı işgal girişimleri olmuştur. 1185-

1195 yılları arasında Bizans İmparatorluğu ile Bulgarlar, Lüleburgaz civarında savaşmışlardır. Bizans İmparatorluğu'nun kaybettiği bu savaş sonucunda şehir ağır tahribata uğramıştır. Haçlı Seferleri için Avrupa'dan gelen birliklerin bölgeden geçtiği dönemde ise Ulahlar tarafından işgal edilmiştir (Karaçam 1995: 694). Söz konusu işgallerden sonra tekrar Bizans hâkimiyetine girdiği görülen Lüleburgaz'da, Osmanlı tarafından fethedilene kadar başka bir işgal girişimi yaşanmamıştır.

1.1.2. Osmanlı Devleti Hâkimiyetinde Lüleburgaz

Osmanlı Devleti'nin Trakya'ya geçişi ilk defa Orhan Gazi döneminde olmuştur. Söz konusu dönemde Bizans İmparatorluğu'nda taht mücadelesi yaşanmış, imparatorluk iddiasında bulunan Kantakuzenos ile Osmanlılar arasında ittifak yapılmıştır. Yapılan ittifak sonucu Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa, Kantakuzenos'a yardım etmek amacıyla Edirne'ye gitmiş ve dönüşte Gelibolu yarımadasındaki Çimpe Kalesi'ne asker bırakmıştır (Uzunçarşılı 1988: 156). Nitekim Osmanlı Devleti'nin bölgede kuvvetlerini arttırması ve Çimpe Kalesi'nin işgali, Trakya ve Rumeli'de yapılacak fetihlerin ilk basamağı olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin Trakya'ya geçmesi ile Süleyman Paşa bölgede fetih hareketlerine başlamıştır. İlk aşamada Gelibolu yarımadasını geçip kuzeye doğru ilerleyen Süleyman Paşa Malkara, Keşan ve Çorlu'yu fethetmiştir. Bu fetihler ile birlikte İstanbul-Edirne yolu da kesilmiştir. İsmail Hakkı Uzunçarşılı *Osmanlı Tarihi* adlı eserinde, Süleyman Paşa'nın yanında kardeşi Şehzade Murad'ın da (I. Murad) olduğunu ve 1357 yılında Lüleburgaz ile Çorlu'yu onun aldığını ifade etmektedir. Süleyman Paşa'nın ölümü (1357) ve birkaç yıl sonra da Orhan Gazi'nin hayatını kaybetmesiyle (1362) Bizanslar Lüleburgaz'ı geri almışlardır (Uzunçarşılı 1988: 158-159). Dolayısıyla bu dönemde Lüleburgaz'daki Osmanlı hâkimiyeti kısa süreli olmuştur. Ancak Orhan Gazi'nin ölümünden sonra tahta geçen I. Murad döneminde Lüleburgaz'da uzun yıllar sürecek Osmanlı hâkimiyeti başlayacaktır.

Orhan Gazi'den sonra tahta geçen I. Murad, Trakya'da fetih hareketlerine girişerek önce Gelibolu ve Çorlu'yu almıştır. Ardından hiçbir direnişle karşılaşmadan

1362 yılında Lüleburgaz'ı fethetmiştir (Suat 1978: 24). Osmanlı Devleti Çorlu'yu fethettiği zaman Bizans tekfuru ve yöneticileri Lüleburgaz Kalesi'ni boşaltmış ve halk şehrin kuzeyine, Pınarhisar yönüne doğru kaçmıştır. (Karaçam 1995: 695). Dolayısıyla hiçbir direniş görülmemesinin sebebi bu şekilde açıklanabilir.

Osmanlı Devleti, Lüleburgaz'ın fethinden sonra iskân politikası gereği farklı yerleşim yerlerinden Türk ve Müslüman nüfusu şehre getirmiştir. Dolayısıyla Lüleburgaz ve havalisinde gerek etnik yapı gerekse nüfus yoğunluğu konusunda ciddi değişiklikler yaşanmıştır. Lüleburgaz'ın köy niteliğinden kasaba niteliğine, kasabadan ise kaza haline dönüşmesi ve daha sonra gerçek anlamda bir Osmanlı kenti olması 16. yüzyılda Osmanlı Sadrazamı Sokullu Mehmet Paşa döneminde gerçekleşmiştir. Sokullu Mehmet Paşa, Lüleburgaz'da kendi adını taşıyan bir külliye ile saray yaptırmış ve çevre düzenlemesinde bulunarak şehri yeniden imar ettirmiştir (Müderrişoğlu 1997: 19).

Lüleburgaz'da yürütölen imar faaliyetlerinin ulaşım, haberleşme, ekonomik ve sosyal yapıyı ilgilendiren birtakım temellendirmeleri mevcuttur Ulaşım ile ilişkin asıl neden, Osmanlı Devleti'nde Kanuni Sultan Süleyman ile birlikte Balkanlara ve Avrupa'ya seferlerin artması üzerine İstanbul, Edirne ve Belgrad arasında ulaşımı sağlayan eski Roma yolunun tekrar kullanılması ihtiyacından ileri gelmektedir. Görölen lüzum üzerine Osmanlı Devleti yol üzerindeki önemli yerleşim merkezlerine küçük çaplı saraylar, köprüler, hamamlar, camiler ve kervansaraylar inşa ettirmiştir. Sokullu Mehmet Paşa tarafından Mimar Sinan'a yaptırılan ve aynı zamanda kendi adını taşıyan Lüleburgaz'daki Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi dönemin en önemli eserlerindedir. Bir başka neden de ekonomiyle ilgilidir İstanbul, Trakya, Adriyatik Denizi kıyıları ve Balkanlarda çeşitli tahıl, canlı hayvan ve kumaş gibi malları taşıyan kervanların konaklayacakları yerlere ihtiyaç duyulmuştur. Lüleburgaz'a büyük bir kervansarayın yapılmasının en önemli nedeni bu kervanların konaklama ihtiyacı olmuştur. Diğer bir neden sosyal içeriklidir. Balkanlarda yaşayan Müslüman halk hac vazifeleri için Mekke'ye gidiş ve dönüşlerinde Lüleburgaz'dan geçmişler ve burada konaklamışlardır. Sonuncu neden ise haberleşme ile ilgilidir. Osmanlı Devleti'nin başkenti olan İstanbul'dan çeşitli yerlere gönderilen berat, ferman, mektup veya diğer emirlerin gerekli yerlere zamanında ve güvenli bir şekilde ulaşması için iyi bir ulaşım ile

haberleşme sistemine ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle Lüleburgaz gibi önemli stratejik konuma sahip olan yerlere, içerisinde çok sayıda at bulunan “Menzilhane” adındaki istasyonlar inşa edilmiştir. Ulak adı verilen posta tatarları, Menzilhanelerde yorgun olan atlarını dinlendirip yerine yenisini alarak ilgili yerlere gerekli emirleri hızlı bir şekilde götürmüşlerdir (Müderrişoğlu 1997: 19).

17. yüzyılda Lüleburgaz’a gelen Evliya Çelebi, kaleme almış olduğu *Seyahatname*’sinde; Lüleburgaz’ın o dönemde Kırkkilise (Kırklareli) Sancağına bağlı Sokullu Mehmet Paşa evkafı olduğunu ve şehrin düz ova içerisinde 700 haneli, bağlı, bahçeli, bakımlı binalardan oluştuğunu ifade etmektedir. Evliya Çelebi, şehirde altı tane mahalle ile beş tane de cami bulunduğunu ve bu camilerin içerisinde en büyüğünün Sokullu Mehmet Paşa Camii olduğunu belirtmektedir. Dahası Lüleburgaz’da yedi tane sıbyan mektebi, bir tane hamam ve içerisinde her şeyin bulunabileceği çarşısının olduğunu söylemektedir. Hatta kiraz mevsiminde panayır kurulduğunu, sığır pazarının meşhur, havasının temiz, suyunun tatlı, halkının mutlu ve zengin olduğunu da anlatmaktadır (Kahraman ve Dağlı 2006: 393).

17. yüzyılda Kırkkilise Sancağına bağlı bir kadılık olan Lüleburgaz, bu dönemde kervan durağı olarak önemini korumaktadır. Rucer Yosip Boskovic 1765’te İstanbul’dan Ukrayna’nın Lemberg (Lviv) şehrine giderken Lüleburgaz’a uğramış ve şehirde 400 Müslüman, 60 Rum ve 10 Yahudi hane ile beş caminin bulunduğunu ifade ederek şehrin demografik yapısıyla ilgili önemli bilgiler vermektedir. Lüleburgaz 1799-1800 arası dönemde eşkıya Kara Feyz tarafından baskına uğradıktan sonra, II. Mahmut döneminde eşkıya faaliyetlerine karşı şehirdeki denetim artırılarak tekrar düzen sağlanmıştır. 1870 Edirne Vilayeti Salnamesi’ne göre, Lüleburgaz’da 984 Müslüman hane, bir Yahudi cemaatiyle beraber 310 gayrimüslim hane bulunmaktadır. Dini anlamda çeşitlilik gösteren şehirde bu sırada üç cami, iki mescit, bir kilise ve bir sinagog vardır. Ayrıca bu dönemde şehirde 282 dükkân bulunmaktadır (Kiel 2003: 256).

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı’na (93 Harbi) kadar işgal süreci yaşamamış olan Lüleburgaz, savaş sırasında bir yıl kadar Rus işgali altında kalmıştır. Bu esnada tarihi

kervan yolu önemini kaybetmiş ve şehirde bulunan iki kervansaray askeri kışlaya, Kadı Camii de silah deposuna çevrilmiştir (Kiel 2003: 256). Savaşın sonunda 3 Mart 1878'de imzalanan Ayastefanos Antlaşması ile Lüleburgaz'ın içerisinde bulunduğu Trakya toprakları Bulgaristan'a bırakılmıştır. Bu dönemde Bulgaristan'ın Rusya güdümünde bulunması İngiltere ve Avusturya-Macaristan'ı rahatsız etmiş, Almanya'nın arabuluculuğu ile Berlin Kongresi toplanmıştır. Toplanan kongrenin sonucunda 13 Temmuz 1878'de Berlin Antlaşması imzalanmış ve Osmanlı Devleti Lüleburgaz'ın dâhil olduğu Trakya topraklarının bir kısmını geri almıştır. Ayrıca Balkanlardan başlayan göç hareketleri ile bölgede birçok köy kurulmuş ve böylece Lüleburgaz, Edirne'ye bağlanmıştır (Karaçam 1995: 697).

Balkan Savaşları uzun süre Osmanlı hâkimiyetinde bulunan Lüleburgaz için önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Bilhassa 22-24 Ekim 1912'de gerçekleşen Kırklareli Muharebesi'ni Bulgarların kazanmasıyla Osmanlı Devleti bölgeden geri çekilmeye başlamıştır. Bu geri çekilme ile İstanbul'dan önemli miktarda askeri takviye yapılmış, hatta Lüleburgaz ile Pınarhisar'da savunma mevzileri oluşturulmuştur (Hall 2003: 38).

Osmanlı Devleti'nin geri çekilmesiyle bir süre bekleyen Bulgarlar, 27 Ekim'de Lüleburgaz'a doğru harekete geçmişlerdir. 28 Ekim'de 130.000 kişilik Osmanlı kuvveti ile 110.000 kişilik Bulgar kuvveti Lüleburgaz'ın Karaağaç köyünde karşı karşıya gelmişlerdir (Hall 2003: 40-41). Aynı gün Pınarhisar'dan Lüleburgaz'a uzanan 40 kilometrelik bir hat üzerinde Bulgarlarla savaşa başlayan Osmanlı Devleti'nde ilk başta savaşın kazanılacağı düşüncesi hâkim olmuştur. Lakin Osmanlı kuvvetleri, yiyecek ve mühimmat eksikliği, komutanlar arasındaki haberleşme sıkıntısı ve salgın hastalıklar gibi nedenlerden dolayı 2 Kasım'da Çatalca-Terkos hattına doğru çekilmeye başlamışlardır. Osmanlı ordusunun geri çekilmesini fırsat bilen Bulgarlar, İstanbul yakınlarına kadar rahat bir şekilde ilerleme imkânı bulmuşlardır (Karal 1999: 313-314).

1912-1913 Balkan Savaşları'nın en büyük ve en kanlı muharebesi Lüleburgaz'da yaşanmıştır. Hem Osmanlı Devleti hem de Bulgarlar Lüleburgaz'da ciddi kayıplar vermişlerdir. Bulgarların 20.162 asker kaybının yanında 22.000 Osmanlı askeri şehit

olmuştur. Ayrıca Osmanlı Devleti 45 top ve çok sayıda askeri malzeme yitirmiştir (Hall 2003: 41-42).

Osmanlı Devleti, I. Balkan Savaşı'nı yüzyıllar boyunca hâkimiyeti altında bulunan Balkan uluslarının küçük ordularına kaybetmiş ve Bulgarlar, İstanbul yakınlarında bulunan Çatalca'ya kadar gelmişlerdir. Osmanlı Devleti, Çatalca'da savaştaki ilk galibiyetini kazanmış ve Bulgarlar durdurularak ateşkes imzalanmıştır. Daha sonra Londra'da barış konferansı düzenlenmiş ve 30 Mayıs 1913'te Londra Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Lüleburgaz'ın da dâhil olduğu Midye-Enez hattının batısında kalan topraklar ve bütün Rumeli, Osmanlı Devleti hâkimiyetinden çıkmıştır.

I. Balkan Savaşı'nın sonucunda Osmanlı Devleti'nden toprak kazanan Balkan devletlerinin kendi aralarında paylaşım hususunda anlaşmazlığa düşmeleri, II. Balkan Savaşı'na neden olmuştur. Osmanlı Devleti de bu durumdan fayda sağlamayı amaçlamıştır. Bulgarların Çatalca karşısındaki ordularını II. Balkan Savaşı'nda kullanmak için geri çekmeleri üzerine, X. Kolordu Kurmay Başkanı Yarbay Enver Bey, Kuşçubaşı Eşref ve akıncı müfrezesinden 300 kişiyi keşif yapmak amacı ile Lüleburgaz'a göndermiştir. Enver Bey'in yolladığı kuvvet Lüleburgaz'da bulunan bir Bulgar taburunu esir almış, dolayısıyla söz konusu bu keşif harekâtı, I. Balkan Savaşı ile kaybedilen toprakların geri alınması için bir umut vesilesi olmuştur (Bıyıklıoğlu 1992: 67).

Osmanlı Devleti, Londra Antlaşması'nın bozulması ve Midye-Enez hattının batısına geçilmesi hususunda çekimser davranmıştır. Fakat Babiâli, Talat, Enver ve Cemal Beylerin baskısı ile bu çekimser tutumundan vazgeçerek Meriç Nehri'ne kadar Doğu Trakya'nın² kurtarılmasına karar vermiştir. Bu hususta hareket edilerek 23 Temmuz'da Edirne geri alınmıştır. Diğer taraftan 19 Temmuz 1913 tarihinde batılı devletlere verilen nota gereği Meriç Nehri'nin batısına geçilmemiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 68-69). II. Balkan Savaşı'nın sona ermesinin ardından 30 Eylül 1913'te İstanbul

² Tevfik Bıyıklıoğlu, Balkan Savaşları'ndan sonra Rumeli'de Osmanlı idaresinde kalan toprakların "Doğu Trakya" olarak adlandırıldığını ifade etmektedir (Bıyıklıoğlu 1992: 3).

Antlaşması imzalanmış ve Lüleburgaz da dâhil olmak üzere Doğu Trakya resmi olarak Osmanlı Devleti topraklarına katılmıştır (Hall 2003: 67).

1.2. Yunan İşgali Öncesi Trakya’da Yaşanan Gelişmeler

1.2.1. Batı Trakya Hükümeti’nin Kuruluşu

Balkan Savaşları sonucunda 10 Ağustos 1913’te Bükreş Antlaşması imzalanmıştır. Antlaşma ile Batı Trakya’yı Bulgaristan’a bırakmak zorunda kalan Yunanistan, bu durumu elinden geldiğince geciktirmeye çalışarak Osmanlı Devleti’nin Batı Trakya işlerine müdahale etmesi için çalışmıştır. Osmanlı Devleti ise Meriç Nehri’nin batısına geçmeyeceğini Avrupalı devletlere bildirdiğinden Batı Trakya’ya müdahale etmek istememiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 73). Ancak Batı Trakya’da Bulgar çetelerinin Türklere karşı mezalimine dair haberlerin gelmesi üzerine, Enver Bey’in talimatıyla Umum Çeteler Kumandanı Kuşçubaşı Eşref komutasında 116 kişilik bir akıncı müfrezesi Batı Trakya’ya gönderilmiştir (Selvi 2011: 62).

Batı Trakya’ya gönderilen askeri kuvvetin bölgedeki Bulgar çeteleri ile mücadeleleri sonucunda Koşukavak, Mestanlı ve Kırcaali gibi yerler ele geçirilmiştir. Bunun üzerine Başkumandanlık Vekâleti duruma karşı çıkmış ve Enver Bey gönderilen müfrezeye istemeyerek de olsa 19 Ağustos 1913 tarihinde geri çekilme talimatı vermiştir. Fakat Enver Bey birkaç gün sonra müfrezeye kumandanı ile görüşmüş ve verdiği talimatın aksine 22 Ağustos’ta bütün Batı Trakya’nın geri alınması kararlaştırılmıştır (Bıyıklıoğlu 1992: 75).

Söz konusu görüşmenin ardından bazı subaylar gönüllü olarak Batı Trakya’ya gitmiş ve akabinde 31 Ağustos’ta Gümülcine ve 1 Eylül’de İskeçe geri alınmıştır. Gümülcine’nin kurtarılmasıyla “Garbi Trakya Hükümeti Muvakkatesi” kurulmuş ve başına Müderris Salih Hoca getirilmiştir. Kurulan bu hükümetin üstünde “Garbi Trakya Hükümeti İcraiyesi” bulunmaktadır. Bunun başında da Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Süleyman Askeri Bey vardır (Bıyıklıoğlu 1992: 76-77). Yaşanan gelişmeler

üzerine Osmanlı Devleti, Batı Trakya Hükümeti'nin kurulmasına yabancı devletlerin baskıları nedeniyle karşı çıkmıştır. Ancak Batı Trakya Hükümeti, Osmanlı Devleti'nin tutumuna bağımsızlığını ilan ederek cevap vermiştir.

Batı Trakya'da kurulan hükümet kısa sürede bölgede Bulgar çeteleri ile mücadele etmiş, kendi bütçe tasarısını, bayrağını ve askeri kuvvetini oluşturmuştur. Lakin hükümetin faaliyetleri Bulgarları rahatsız etmiş ve bu durumu Avrupalı devletlere şikâyet etmişlerdir. Avrupalı devletlerin de Osmanlı Devleti'ni Rusya ile tehdit etmesi üzerine Bulgarların iddiaları yalanlanmıştır. Daha sonra Bulgarlar tarafından meselenin çözülmesi için Osmanlı Devleti'ne delege yollanmış ve bunun sonucunda 29 Eylül 1913'te İstanbul Antlaşması (Osmanlı-Bulgar Barış Antlaşması) imzalanmıştır. Söz konusu antlaşma ile Batı Trakya Hükümeti üyelerinin en geç 25 Ekim 1913 tarihine kadar bölgeyi Bulgarlara teslim etmeleri kararlaştırılmıştır (Bıyıklıoğlu 1992: 84-85).

Nihayetinde Batı Trakya Hükümeti iki ay gibi çok kısa bir süre içinde yapmış oldukları çalışmalar ile Batı Trakya Türklerinin haklarını savunmuştur. Ancak Bulgarların bölgede hak iddia etmesi ve hükümetin kurulmasının kendi çıkarlarıyla uyuşmaması, Batı Trakya Hükümeti'nin son bulmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla bu tarihten itibaren Batı Trakya'da Türk hâkimiyeti tamamen ortadan kalkmıştır.

1.2.2. Yunanistan'da Venizelos'un İktidara Gelişi ve I. Dünya Savaşı

20. yüzyılın başları Yunanistan'da kargaşaların yaşandığı bir dönem olmuştur. 1909 yılında Yunanistan'da bir askeri darbe gerçekleşmiş, darbeyi gerçekleştiren cunta liderleri hükümeti kurmak üzere Girit'te bulunan Elefterios Venizelos'u davet etmiş ve hükümetin başına geçirmişlerdir. İktidarının ilk yıllarında yaşanan Balkan Savaşları'nda Venizelos'un başarılı yönetimi sayesinde Yunanistan önemli ölçüde toprak kazanmış ve halkın güvenini sağlamıştır. Söz konusu başarı, Yunan Kralı I. Georgios ve Venizelos'un işbirliği sonucunda olmuştur (Pallis 1997: 18).

I. Georgios'un 1913 yılında ölümünden sonra I. Konstantin tahta geçmiştir. Venizelos ile I. Konstantin'in arasında fikir ayrılıklarından kaynaklı gerilimler

yaşanmıştır. İlk çatışma 1913 yılında toplanan Bükreş Konferansı'nda I. Konstantin'in Meriç'e kadar bütün Trakya'nın Yunanistan'a verilmesini istemesi üzerine Venizelos'un bu öneriye karşı çıkararak arabulucu konumunda olan Romanya'yı gücendirmek istememesinden kaynaklanmıştır. Yunan muhalefetinin Venizelos'un tutumunu Trakya'nın Bulgaristan lehine feda edildiği şeklinde eleştirmesi üzerine Venizelos, "Trakya'nın tamamı teklif edilmiş olsaydı bile bunu kabul edemezdim, zira bu derece ağır bir yükü taşımaya Yunanistan'ın beli dayanmaz." şeklinde cevap vermiştir (Pallis 1997: 27). Dolayısıyla Venizelos'un tutumundan, Balkan Savaşları'nın sona erdiği dönemde Doğu Trakya'nın işgal edilme düşüncesinin söz konusu olmadığı anlaşılabilir.

Balkan Savaşları'nın sona ermesiyle birlikte Venizelos'un iktidarında Yunanistan açısından önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu dönemde devletin yüz ölçümü iki katına çıkmış, nüfusu artmış ve Selanik, Yanya, Kavala ve Hanya gibi önemli yerler Yunanistan topraklarına katılmıştır. Dahası ekonomik ve askeri anlamda yeni kazanımlarla birlikte Yunan halkının moral ve motivasyonu üst düzeye çıkmıştır (Erdem 2017: 85).

1914'te I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Avrupalı devletler İtilaf ve İttifak Devletleri olmak üzere iki eksenli bir mücadeleye girişmişlerdir. Trakya meselesini ciddi bir problem olarak gören Osmanlı Devleti savaştan önce Yunanistan, Bulgaristan ve Romanya ile birtakım siyasi temaslarda bulunarak barış yoluyla Batı Trakya'nın bir kısmını Bulgaristan'dan geri almak istemiştir. Ancak Osmanlı Devleti'nin Romanya ve Yunanistan ile yaptığı temaslardan herhangi bir sonuç çıkmamıştır. Yalnızca Bulgaristan ile 19 Ağustos 1914'te bir dostluk ve ittifak antlaşması imzalanmıştır (Bıyıklıoğlu 1992: 100).

Savaşın ilk yıllarında İtilaf Devletleri, Yunanistan'ın Osmanlı ve diğer İttifak Devletleri'ne karşı Sırbistan ve Bulgaristan ile işbirliği yapmasını istemişlerdir. Ancak Almanya bu dönemde Yunanistan'ın tarafsız kalmasını istemiştir. Almanya'nın bu isteğinin nedenini Nilüfer Erdem *Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Anadolu Harekâtı* adlı eserinde, "Yunanistan'ın denizlerle çevrili olması ve denizlerdeki İngiliz üstünlüğü"

olarak açıklamaktadır. Ayrıca İtilaf ve İttifak Devletleri'nin uygulamış oldukları stratejilerin Yunanistan'da ulusal bölünmeye yol açtığını ve bu bölünmüşlüğü bir iç savaşa dönüştüğünü de ifade etmektedir (Erdem 2017: 88).

İngiltere yanlısı siyaset güden Venizelos'un aksine I. Konstantin, Yunan Genelkurmayı ve Venizelos'a muhalif olan partiler Almanya yanlısıdır. Dolayısıyla politikalarını buna göre uygulamışlardır. I. Konstantin Alman askeri dehasına hayrandır ve eşi Kraliçe Sofia, Alman Kayzeri'nin kız kardeşidir (Erdem 2017: 90). Bu sebeple I. Dünya Savaşı sürecinde Başbakan Venizelos ile I. Konstantin arasında anlaşmazlıklar yaşanmıştır.

İtilaf Devletleri, Trakya üzerinde birtakım politikalar gütmüşlerdir. Bilhassa İngiltere sömürgelerine giden yolda Trakya'da güçlü bir devlet istememekle birlikte, ancak kendilerinin kontrol altında tutabilecekleri bir devletin bu bölgeye hâkim olması gerektiğini savunmuştur. İngiltere açısından buna en uygun devlet ise Yunanistan olmuştur. Dolayısıyla Yunanistan'ı kendi yanlarında savaşa sokmak için uğraşmıştır. Bu amaçla İngilizler, Venizelos ile temasa geçerek savaşa girmeleri karşılığında bazı vaatlerde bulunmaktan çekinmemişlerdir. Bu vaatlerden birisi de Osmanlı Devleti topraklarıdır.

Osmanlı topraklarını işgal fikri Venizelos'un aklında ilk defa Ocak 1915'te oluşmaya başlamıştır. Lakin bunun temelinde 1914 yılının sonlarına doğru Osmanlı topraklarının paylaşılmasının konuşulmaya başlanması ve bu konuşmaların Venizelos'un kulağına gelmesi olduğu söylenebilir. 9 Ocak 1915'te Venizelos ile İngiliz Büyükelçisi Sir Francis Elliot arasında bir görüşme gerçekleşmiştir. Bahsi geçen görüşmede Venizelos toprak vaadi karşılığında I. Dünya Savaşı'na girebileceklerini büyükelçiye bildirmiştir. Görüşmeden 15 gün sonra 24 Ocak'ta İngiltere Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey, Yunanistan'a Anadolu üzerinde bazı toprak tekliflerinde bulunmuştur. Dahası Venizelos, Yunanistan Kralı'na gizli bir muhtıra yollayarak Asya'ya yayılma politikasını bir anlamda ortaya koymuştur³ (Pallis 1997: 28-29).

³ Venizelos'un savaşa katılma isteğini krala bildirmesi Yunanistan'ın ulusal bölünmüşlüğü'nün başlangıcını oluşturmuştur (Erdem 2017: 94).

Venizelos'un işgal fikrini benimsemesiyle birlikte Anadolu'nun coğrafi ve etnografik yapısı hakkında çalışmalar yaptığı görülmektedir. Hatta konuyla ilgili o dönemde Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı'na vekâlet eden ve savaşta Yunanistan'ın tarafsız kalmasını isteyen Albay Metaksas ile görüşmüştür. Metaksas, Venizelos'un fikirlerine katılmamış ve olası bir Yunan harekâtının başarısız olacağını düşünmüştür (Pallis 1997: 30-31).

İtilaf Devletleri, Çanakkale Cephesi'ne Yunanistan'ın da katılması yönünde Venizelos'a baskılarını arttırmışlardır. Venizelos da savaşa girme isteğini tekrarlayarak Krala muhtıra vermiştir. Fakat bu durum karşısında Metaksas sorumluluğu kabul etmeyerek istifasını sunmuştur. Yunan Kralı da Metaksas gibi düşündüğünden cepheye asker göndermek istememiştir. Bu olayın ardından 6 Mart 1915 tarihinde Venizelos istifa etmek zorunda kalmıştır (Pallis 1997: 36).

Venizelos'un istifasından sonra İtilaf Devletleri bir süre daha Yunanistan'ı savaşa sokmak için uğraşmıştır. Zira İtilaf Devletleri'nin yanında yer alan Sırbistan'ın durumunun kötüye gitmesi baskıyı arttırmıştır. Bu sırada muhalefette olan Venizelos, İtilaf Devletleri'ne toprak konusundaki tekliflerini genişletmelerini istemiştir. Bunun üzerine İngiltere ve Fransa, Bulgaristan'ın İttifak Devletleri'nin yanında savaşa girmesi nedeniyle Trakya'yı Yunanistan'a vermeyi düşünmüşlerdir. Ancak İtalya ve Rusya bu duruma karşı çıkmışlardır.⁴ Yunanistan'da savaşa girmek isteyenler ve karşı çıkanlar arasındaki tartışmalar devam ederken Eylül 1916'da Venizelos, İtilaf Devletleri'nin himayesinde Selanik'te bir İhtilal Hükümeti kurarak Haziran 1917'de Kral I. Konstantin'in Yunanistan'dan kovulmasına kadar faaliyetlerine devam etmiştir. Nitekim kralın kovulmasından sonra Atina'da tekrar Venizelos hükümeti kurulmuş, 30 Haziran 1917'de Yunanistan I. Dünya Savaşı'na İtilaf Devletleri'nin yanında yer alarak İttifak Devletleri'ne savaş ilan etmiştir (Pallis 1997: 36-37).

I. Dünya Savaşı, Yunanistan'ın dâhil olmasından kısa bir süre sonra İttifak Devletleri'nin mağlubiyeti ile sona ermiş ve İtilaf Devletleri savaşı kazanmışlardır. Bunun sonucunda 30 Ekim 1918 tarihinde Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında

⁴ Bolşevik İhtilali ile Rusya'nın savaştan çekilmesi Trakya'nın Yunanistan'a verilmesi konusunda Rus muhalefetini ortadan kaldırmıştır.

Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmıştır. Anadolu coğrafyasında olduğu gibi antlaşma sonucunda Doğu Trakya’da Yunan işgal tehlikesi ortaya çıkmış, potansiyel tehlikelere karşı bölge halkı teşkilatlanma çabasına girişmiştir. Bu kapsamda bölgenin kurtuluşunu amaçlayan Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti (TPMHC) kurulmuştur.

1.2.3. Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin Kuruluşu

I. Dünya Savaşı’nın sonlarına doğru İttifak Devletleri’nin savaştan mağlup olarak ayrılacağı düşüncesi tüm dünyada hâkim olmaya başlamıştı. Bu öngörü doğrultusunda 1918 yılının Ağustos ve Eylül aylarında, Batı Avrupa cephelerindeki muharebelerin İtilaf Devletleri lehine dönmesinin ardından Bulgar cephesinin de çökmesi Osmanlı Devleti’ni endişe içerisine sokmuştur. Berlin ziyaretinden dönen Talat Paşa, Eylül 1918’de Edirne istasyonunda durarak Edirne Valisi Zekeriya Zihni Bey ile görüşmüş, görüşme sırasında Talat Paşa, Edirne’de Trakya’nın geleceğini belirlemek üzere bir halk teşkilatı kurulmasını tavsiye etmiştir. Bu tavsiye sonucunda Edirne Mebusu Faik (Kaltakkıran) Bey, Edirne Belediye Reisi Şevket Bey, Mehmet Şeref (Aykut) Bey, Yolageldili Kasım Efendi ve bu isimlere katılan bazı Edirneli yurtseverler arasında 2 Kasım 1918 tarihinde İstanbul’da Kasım Efendi’nin yazıhanesinde toplantı yapılmıştır. Yapılan toplantıda “Trakya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti”nin kurulması fikri öne çıkmıştır.⁵ Daha sonra Mehmet Şeref Bey’in önerisi üzerine cemiyete “Paşaeli”⁶ ismi de eklenerek “Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti” denilmesi kararlaştırılmıştır (Bıyıklıoğlu 1992: 123-124).

TPMHC’nin resmi kuruluş tarihi ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte iki ihtimal üzerinde durulmaktadır. Dönemin Edirne Mebusu Faik Bey, Mondros Ateşkes Antlaşması’nın Osmanlı Meclisi’nde konuşulduğu günden sekiz gün sonra cemiyetin Edirne’de resmen kurulduğunu savunmaktadır. Diğer taraftan cemiyetin

⁵ Cemiyetin kurucuları ve yöneticilerinin biyografileri için bkz. B. Cem Altınel (2018). *Kuruluşunun 100. Yılında Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Yöneticilerinin Yaşam Öyküleri*. Edirne: Edirne Belediye Başkanlığı Yayınları.

⁶ Osmanlı Devleti’nin Rumeli’deki fetihlere başlamasından sonra Trakya’da kurmuş olduğu Paşa Livasından esinlenerek I. Dünya Savaşı yıllarında “Trakya” yerine “Paşaeli” ismi yaygın olarak kullanılmıştır (Bıyıklıoğlu 1992: 128).

kuruluş beyannamesini yazan, Edirne Vilayeti Muhacirin Müdürlüğü Muhasebecisi Şefik (Bicioğlu) Bey'e göre cemiyet 30 Kasım veya 1 Aralık 1918'de kuruluş beyannamesini Edirne Vilayetine vermiştir. Bıyıklıoğlu, bu ikinci ihtimal üzerinde durarak cemiyetin kuruluşunun 2 Kasım 1918'de İstanbul'da kararlaştırıldığını ve 30 Kasım 1918'de Edirne'de kurulduğunu ifade etmektedir (Bıyıklıoğlu 1992: 125). Güner ise TPMHC'nin kuruluşunu hem cemiyetin kendi gazetesinin haberlerine hem de İstanbul basınının haberlerine dayandırarak 2 Kasım 1918'de İstanbul'da kararlaştırıldığı konusunda Bıyıklıoğlu ile aynı fikri savunmakta, lakin kuruluş tarihi olarak 1 Aralık 1918'i vermektedir (Güner 1998: 15).

TPMHC'nin yayın organı olarak kurulan Trakya Paşaeli Gazetesi 2 Aralık 1918 tarihinde yayın hayatına başlamış ve ilk sayısında cemiyetin 10 maddelik programını şu şekilde açıklamıştır⁷ (Trakya Paşaeli Gazetesi 2 Aralık 1918):

- “1- Trakya'nın Osmanlı Padişahlığındaki rabıta ve tamamıyet-i mülkiyesinin temini maksadıyla Trakya Paşaeli Müdafaa-i Heyet-i Osmaniyesi⁸ namında bir cemiyet teşkil edilmiştir.
- 2- Cemiyetin merkez idaresi Edirne şehridir.
- 3- Heyet-i idarenin itimadnamesini haiz zevattan mürekkep irsal edeceği mesul murahhaslar vasıtasıyla memalik-i ecnebiyede ve pay-ı tahtta maksadını müdafaa edecektir.
- 4- Cemiyetin gayesi; Cemiyet-i Akvam nazariyesinin müessisi olan Wilson prensiplerine riayetle memleketin hakk-ı hâkimiyet ve tamamıyetini kanun dairesinde müdafaa ve istihsaldır.
- 5- Cemiyet bir reis ve on iki azadan mürekkep bir heyet-i idare ile tedvir edilir.
- 6- Cemiyetin bütün teşebbüsâtı senedat ve vesaik üzerinde müesses olarak haricen ve dâhilen neşriyat ve telkinat ile meşru davasını ve tarihe müstenit olan hakkını müdafaa ve istihsal eylemektir.
- 7- Cemiyetin Osmanlı Padişahlığında mevcut fırkalardan hiçbirisiyle alakası yoktur.

⁷ Cemiyetin program metni için bkz. Ek 1.

⁸ Cemiyetin programında “Trakya Paşaeli Müdafaa-i Heyet-i Osmaniyesi” adı ile kurulduğu görülmektedir. Ancak bu isim Sivas Kongresi'nden (4-11 Eylül 1919) sonra “Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti” olarak değiştirilmiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 177).

- 8- Cemiyet: Kanun mucibince kendi tedarik edeceği menafi ile tedvir-i mesalih eyleyecektir.
- 9- Makasid-ı cemiyet olan Trakya birliği ve tamamîyetinin husuliyile cemiyet infisah edecektir.
- 10- Cemiyet kavanin-i Devlet-i Aliye'ye tabi bir şahs-ı manevidir.”

Cemiyetin kuruluş programı incelendiğinde görüleceği gibi, Trakya'nın Osmanlı Devleti'nden ayrılması gibi bir düşüncenin ihtimal dahilinde olmadığı ilk maddede ifade edilmektedir. Amaç olarak ise Wilson Prensipleri'ne uygun bir şekilde memleketin savunulmasına karar verilmiştir. Söz konusu prensiplere uyulması fikrinin cemiyetin programında yer alması, Trakya'da Müslümanların çoğunlukta olması ile orantılı olarak düşünülebilir.

TPMHC, etkin olduğu dönem boyunca Trakya'nın Osmanlı Devleti toprağı olduğunu savunarak bölgede yaşayan Türk ve Müslüman halkın haklarını korumayı öncelikli görevi saymıştır. Hatta olası bir Yunan taarruzuna karşı gerekli tedbirlerin alınması için mücadele etmiştir. Diğer taraftan cemiyet üyeleri, bölgenin Türklüğünü kanıtlamak için birtakım istatistikler hazırlayarak gazetelerde yayımlatmışlardır. Arazi miktarları ile ilgili hazırlanan istatistikte, Edirne Vilayeti dâhilindeki 13.620.000 dönüm arazinin 8.926.891 dönümünün Türklere, 2.741.368 dönümünün Rumlara, 1.652.639 dönümünün Bulgarlara, 63.287 dönümünün Ermenilere ve 3.876 dönümünün ise Musevilere ait olduğu belirtilerek Türklere ait arazi miktarının fazlalığına dikkat çekilmektedir (Trakya Paşaeli Gazetesi 3 Mart 1919).

Merkezi Edirne'de bulunan cemiyetin kuruluşundan kısa bir süre sonra Doğu Trakya'nın farklı yerlerindeki şubeleri oluşturulmuştur. Bunlardan Lüleburgaz şubesi teşkilat kadrosu çalışmaları için görev dağılımını kısa sürede tamamlamıştır. Trakya Paşaeli Gazetesi'nin 30 Aralık 1918 tarihli sayısında Lüleburgaz teşkilatı görev dağılımı şu şekildedir (Trakya Paşaeli Gazetesi 30 Aralık 1918):

“Mümessil: Müftü Ömer Efendi, Reis: İmam Veli Efendi, Aza: Doktor Ahmet Bey, Mestan Efendizade Mehmed İrfan Bey, Sadık Efendizade Enver Bey, Aza ve

Veznedar: Belediye Reisi İsmail Efendi, Tüccardan Bakkal Beri Efendi, Tüccardan Bakkal Ali Haydar Efendi.”

1.2.4. Paris Barış Konferansı ve Trakya İle İlgili Yunan İstekleri

Savaşın ardından toprak paylaşımı konusu gündemi oluşturmuştur. Bu nedenle 18 Ocak 1919 tarihinde Paris Barış Konferansı toplanmıştır. Konferansa İtilaf Devletleri'nin içerisinde yer alan Yunanistan da katılmış, Yunan Başbakanı Venizelos Doğu Trakya ile ilgili birtakım isteklerde ve bölgenin nüfusu ile ilgili bazı açıklamalarda bulunmuştur. Venizelos'a göre, “İstanbul da dâhil olarak Trakya nüfusu 730.822 Rum, 957.425 Türk, 112.174 Bulgar, 183.253 Ermeni, 65.821 Musevi ve 151.151 diğer milletler”den⁹ oluşmaktadır¹⁰ (Kitsikis 1963: 28).

Venizelos, Paris Barış Konferansı'na muhtıra vererek bazı isteklerde bulunmuştur. Bu muhtırada açıkça ortaya koyduğu istekler şu şekildedir: “Trakya'nın Yunanlığı aşikârdır. Bulgarlar da bunu tasdik etmişlerdir. Eğer, bahis olunduğu gibi, İstanbul, milletlerarası bir devlet olacaksa Yunanların hakları kesindir. İstanbul'la birlikte bütün Trakya Yunanistan'a verilmelidir. Bulgar hududu, Arda Nehri'ni ve Karadeniz'e kadar 1913 hududunu takip etmelidir. En doğru hal tarzı, İstanbul'u ve İstanbul Vilayetini de Yunanistan'a bırakmaktır.” (Bıyıklıoğlu 1992: 146). Yunan Başbakan verdiği muhtıra ile Trakya'nın yanında milletlerarası bir komisyona bırakılma fikri olan İstanbul'un da resmen Yunanistan'a bırakılmasını istemiştir.

Konferans sonucunda Yunan istekleri doğrultusunda görüş bildirilmiş, ancak çok geçmeden İtalya'nın bu duruma tepki göstermesi, Trakya ile ilgili kesin kararın ileri bir tarihe ertelenmesine sebep olmuştur (Güner 1998: 53). Diğer taraftan konferans görüşmeleri sırasında ortaya çıkan Rum eşkıya ve çeteleri bölgeyi işgale hazırlamak için her türlü ayrılıkçı faaliyetlere başvurmuşlardır.

⁹ Venizelos'un belirtmiş olduğu bu nüfus istatistikleri 1912 yılında Fener Rum Patrikhanesi tarafından hazırlanmıştır. Ayrıca ABD Başkanı Wilson'a yazdığı mektupta 1894 yılında Türk makamlarının Trakya ile ilgili hazırladıkları istatistiklerden de faydalandığını ifade etmiştir (Kitsikis 1963: 29).

¹⁰ Venizelos'un verdiği rakamlara karşın TPMHC, elindeki istatistiğe dayanarak Doğu Trakya'da 286.137 Rum'un yaşadığını iddia etmiştir (Törel 2012: 240).

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasından kısa bir süre sonra 4 Kasım 1918'de bir Fransız Alayı tarafından Uzunköprü-Sirkeci demiryolu hattı işgal edilmiştir. Ancak ilerleyen dönemde toplanan Paris Barış Konferansı sırasında Venizelos ile Fransız Generali Franchet D'esperey arasında bir görüşme gerçekleşmiş, Batı ve Doğu Trakya'nın Çatalca'ya kadar Yunanlar tarafından işgali kararlaştırılmıştır. Bu görüşme sonrası Fransızların demiryolu hattının muhafazasını bir Yunan taburuna devrettikleri anlaşılmaktadır. Dolayısıyla demiryolu hattının muhafazası görevinin Yunanlara devredilmesinde Venizelos ile Franchet D'esperey arasında geçen görüşmenin etkisi olduğu söylenebilir (Bıyıklıoğlu 1992: 145-151).

II. BÖLÜM

2. YUNAN İŞGAL HAZIRLIKLARI

2.1. Askeri Hazırlıklar

4 Kasım 1918'de demiryolu hattını işgal eden Fransız Alayı, 1919 yılının Ocak ayı ortalarında bu hattın muhafazasını Yunanlara devretmişti. Söz konusu devir işlemiyle birlikte Lüleburgaz'a gelen Yunanlar, hattın muhafazasını bahane ederek gerçekleştirecekleri işgal için asker, cephane ve erzak sevkiyatları gibi önemli askeri hazırlıklarda bulunmuşlardı. Ayrıca yapmış oldukları sevkiyatların yanında, Lüleburgaz ve havalisinde yaşayan yerli Rumlardan silahlı çeteler oluşturup işgallerini sağlam temeller üzerine kurmayı amaçlamışlardı. Çalışmanın bu kısmında Yunanların asker, cephane ve erzak sevkiyatları ile yerli Rumlardan çetelerin oluşturulması ve silahlandırılmaları anlatılacaktır.

2.1.1. Yunanların Asker, Cephane ve Erzak Sevkiyatı

Yunanlar, demiryolu muhafazasını devralmalarının ardından Lüleburgaz'a gelmiş ve karargâhlarını tren istasyonu civarına kurarak yapılan asker, cephane ve erzak sevkiyatının idaresini buradan sağlamışlardır. Diğer taraftan, 17 Ocak 1919 tarihinde yaklaşık 300 kişilik bir Yunan taburu istasyona gelerek taburda bulunan 200 asker kasaba merkezine yerleştirilmiştir (ATASE, İSH., K:295, G:161). Bu husus; gelen Yunanların istasyon civarındaki karargâhları dışında, kasaba merkezinde de bir karargâh kurduklarını göstermektedir. Ayrıca 265 asker ve dokuz zabitten oluşan bir Yunan kuvveti de 20 Ocak'ta Lüleburgaz'a gelmiştir (BOA. BEO. 4553-341417).

Lüleburgaz'a yapılan asker sevkiyatında demiryolu hattının önemli bir fonksiyonu olmuştur. Hatta sevkiyatların neredeyse tamamı demiryolu vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir. Aşağıdaki tabloda 16-30 Temmuz 1919 arasındaki sevkiyatlarda Yunan askerlerinin genellikle İstanbul, Edirne, Uzunköprü, Selanik ve Kuleliburgaz'dan (Dimetoka) demiryolu vasıtasıyla Lüleburgaz'a geldikleri gösterilmektedir.

Tablo 2.1: Yunanların Temmuz 1919'daki Asker Sevkiyatları¹¹

Tarih	Gelen Asker Sayısı	Giden Asker Sayısı
16 Temmuz	12	-
17 Temmuz	42	-
19 Temmuz	-	25
21 Temmuz	-	24
23-24 Temmuz	67	-
25 Temmuz	32	-
26 Temmuz	74	20
27 Temmuz	32	-
28 Temmuz	38	63
29 Temmuz	40	-
30 Temmuz	30	-
Toplam	367	132

Diğer taraftan Lüleburgaz'dan da çevre yerleşim yerlerine asker sevkiyatları gerçekleştirilmiştir. Yukarıdaki tabloya göre, söz konusu tarihler arasında toplamda 367 Yunan askeri kasabaya gelmiş, buna karşılık 132 asker Lüleburgaz'dan diğer yerleşim yerlerine sevk edilmiştir. Ayrıca tabloda, gelen ve giden asker sayıları arasında eşitsizlik olduğu görülmektedir. Gelen asker sayısı gidenlerden daha fazla olmuştur. Bu durum göz önüne alındığında, Yunanların bölgedeki asker miktarını arttırmak istedikleri söylenebilir.

Yunan sevkiyatları Osmanlı askeri makamlarınca takip edilerek artış gösteren asker miktarı hakkında istatistikler tutulmuştur. Defaatle yapılan sevklerle sadece 22-30 Temmuz 1919 tarihleri arasındaki dönemde Lüleburgaz'daki Yunan askeri 99 kişi artmıştır (BOA. DH. EUM. ECB. 26-5/9). Buna karşılık Edirne Vilayetinin hazırlamış olduğu istatistikler farklılık arz etmektedir. Vilayet, söz konusu tarih aralığında Lüleburgaz'daki Yunan askerinin 135 kişi arttığını ve önceki asker mevcudunun 250 ile

¹¹ ATASE, İSH., K:31, G:28; K:86, G:52; K:281, G:142; K:31, G:36AA; BOA. DH. KMS., 52-76/7; 52-76/15.

300 arasında tahmin edildiğini Harbiye Nezareti'ne bildirmiştir (ATASE, İSH., K:31, G:48).

Yunanların asker sevkiyatları 1919 yılının sonlarına doğru daha da artış göstermiştir. Nitekim 1 Aralık'ta üç zabıt ile gelen 500 askerden 100 kadarı kara yolu vasıtasıyla Babaeski'ye gitmiştir (ATASE, İSH., K:294, G:14AX). Lüleburgaz ve havalisine yapılan asker sevkiyatı Yunanlar tarafından propaganda malzemesi olarak da kullanılmıştır. Zira bölgede yaşayan Rum halk, 1 Aralık'ta gelen 500 Yunan askerine ilaveten 2 Aralık'ta 500 kişinin daha geleceği yaygarasını yapmıştır. Böylelikle Lüleburgaz'daki Yunan kuvvetinin 2000 kişiye ulaşacağı bölgede yankılanmışsa da Osmanlı makamlarınca doğrulanmamıştır¹² (ATASE, İSH., K: 294, G:14AY).

Lüleburgaz ve havalisine yerleştirilen Yunan askerlerinin zamanla terhis olup yerlerine yeni askerlerin geldiği görülmektedir. Bu kapsamda Osmanlı Devleti tarafından 1-16 Aralık 1919 tarihleri arasında terhis olup Lüleburgaz'a gelen ve giden asker sayısı ve bu askerlerin silahlı olup olmadıklarıyla ilgili hazırlanan cetvel şu şekildedir¹³ (ATASE, İSH., K:296, G:5AA):

Tablo 2.2: Yunanların Aralık 1919'daki Asker Sevkiyatları

Tarih	Gelen Asker Sayısı	Giden Asker Sayısı
1 Aralık	400 Silahlı	-
2 Aralık	-	100 Silahlı
3 Aralık	-	162 Silahlı
4 Aralık	35 Silahlı, 70 Silahsız	15 Silahsız
5 Aralık	216 Silahsız	-
6 Aralık	-	280 Silahsız
9 Aralık	-	-
10 Aralık	-	15 Silahlı
13 Aralık	15 Silahlı	15 Silahlı
14 Aralık	1 Silahlı, 18 Silahsız	-
16 Aralık	-	-
Toplam	755	587

Yukarıdaki tabloda 1-16 Aralık arasında Lüleburgaz'a gelen ve giden askerlerin sayısı verilmiştir. 1 Aralık'ta kasabaya gelen askerlerden 140'ının birkaç gün sonra

¹² Rumların çıkardığı söylentinin doğruluğunu kanıtlayacak bir arşiv belgesi bulunmamaktadır. Bu nedenle bölgede yaşayan Müslüman halkın gözünü korkutmak için böyle bir tavrı sergiledikleri düşünülebilir.

¹³ Cetvel için bkz. Ek 2.

Muratlı, Çorlu, Çerkezköy ve Çatalca istasyonlarına gitmek üzere kasabadan ayrıldıkları, 4 Aralık'ta Çorlu, Çerkezköy ve Muratlı'dan silahsız 70 askerinin ise terhis olup Lüleburgaz'daki Yunan karargâhına geldikleri görülmektedir (ATASE, İSH., K:294, G:14AG). Dolayısıyla Lüleburgaz ve çevre yerleşim yerleri arasındaki askerlerin Yunanlar tarafından mübadele edildiği söylenebilir. Ayrıca Yunanlar terhis edilen askerleri silahsız, onların yerlerine gelen askerleri de silahlı sevk ederek kendi askeri birliklerindeki silah miktarını arttırmaya çalışmışlardır (ATASE, İSH., K:74, G:42AB).

Aralık ayı içerisinde Lüleburgaz'dan terhis olan Yunan askerlerinin yerine gelenlerin sayısı sürekli değişim göstermektedir. Lüleburgaz'daki Osmanlı Topçu Alay ve Jandarma Tabur Kumandanlıklarının incelemeleri sonucunda 368 olarak tahmin edilen asker sayısının, kasaba merkezinde 167, istasyonda 50 asker olduğu anlaşılmıştır (ATASE, İSH., K:296, G:5). Dahası 30 Aralık'ta Selanik'ten 69, Babaeski'den de 58 asker daha Lüleburgaz'a gelmiştir (ATASE, İSH., K:303, G:33).

Yunanların sevkiyatları 1920 yılının ilk aylarında da artarak devam etmiştir. Nitekim 13 Ocak 1920'de Selanik'ten bir zabit ile silahsız 150 asker Lüleburgaz'a gelmiştir (ATASE, İSH., K:121, G:78). Gelen 150 askerden 48'i aynı gün Uzunköprü'ye gönderilmiş ve 150 askerinin dışında kasabada bulunan 58 silahsız asker de terhis olarak Selanik istikametine gitmiştir. Lakin terhis olanlardan daha fazla sayıda olmak üzere 14 Ocak'ta Çorlu'dan silahsız 84 asker Lüleburgaz'a gelmiştir (ATASE, İSH., K:203, G:126).

Yunanlar Lüleburgaz'ı resmi olarak işgal ettikleri 23 Temmuz 1920 tarihine kadar kasabaya önemli miktarda asker sevkiyatı gerçekleştirmişlerdir. Bu kapsamda işgale bir buçuk ay kala, 5 Haziran 1920 tarihinde 31 askeri daha Pınarhisar'dan Lüleburgaz'a sevk etmişlerdir (ATASE, İSH., K:774, G:142). İşgal hazırlık döneminde yapılan söz konusu asker sevkiyatlarının yanında gelen askerlerin kullanacakları cephane ile birlikte gıda ve giyim gibi ihtiyaçlarını karşılamak üzere çeşitli dönemlerde erzak sevkiyatları da gerçekleştirilmiştir.

Lüleburgaz'a gerçekleştirilen cephan ve erzak sevkiyatlarının çoğu yine demiryolu vasıtasıyla yapılmıştır. Ayrıca gelen malzemelerin bir kısmı Lüleburgaz tren istasyonu yakınlarında bulunan Yunan karargâhında, diğer bir kısmı da kasaba merkezindeki kiliselerde depolanmış ya da bölgedeki askeri kuvvete dağıtılmıştır. Hatta 26 Mayıs 1919 tarihinde Lüleburgaz Yunan Kumandanlığı'na gelen bir sandık içerisindeki 50'ye yakın Browning marka silah askerlere dağıtılmıştır (ATASE, İSH., K:281, G:169).

Yunanlar, diğer sevkiyatlarında olduğu gibi Lüleburgaz'dan çevre yerleşim yerlerine de cephan ve erzak sevkiyatı gerçekleştirmişlerdir. Nitekim, 13 Haziran'da kasabadaki Yunan karargâhından üzerleri portatif çadır ile örtülü dokuz katır yükü eşya istasyona götürülerek Uzunköprü istikametine sevk edilmiştir (ATASE, İSH., K:83, G:121). Öte yandan farklı tarihlerde İstanbul'dan cephan ve erzak taşıyan trenler Lüleburgaz'a gelmiş, getirilen malzemeler Yunanlar tarafından istasyon ve kasaba merkezindeki depolara yerleştirilmiştir. Bu hususta 19 Haziran'da gelen bir vagon cephanenin Lüleburgaz İstasyonu'na indirildiği, dört sandık cephanenin ise kasabaya getirildiği anlaşılmaktadır (ATASE, İSH., K:83, G:139AA). Dahası 31 Temmuz'da Lüleburgaz'a gelen trenin üç vagonunda toplam 40 ton erzak Yunanlar için istasyona indirilmiştir (ATASE, İSH., K:41, G:55).

İstanbul'un dışında Selanik'ten de kasabaya erzak sevkiyatı yapılmıştır. Bu kapsamda, 22 Ağustos'ta Selanik'ten gelen trenle istasyona bırakılan bir erzak vagonu Yunanlar tarafından boşaltılırken içerisinde 40 sandık bomba olduğu görülmüştür. Sandıklardan dördü Lüleburgaz Yunan karargâhına, sekizi Uzunköprü'ye ve geri kalanı da Çorlu istikametine sevk edilmiştir (ATASE, İSH., K:93, G:53aa).

Yunanların gerçekleştirdiği erzak ve cephan sevkiyatlarında askerlerin ihtiyaç duyduğu farklı malzemeler de bulunmaktadır. 15 Kasım'da 12 balya elbise, üç sandık içerisinde tahminen 1000 adet alüminyum matara, dört balya battaniye ve portatif çadır tren istasyonundan üç öküz arabasıyla kasabadaki Yunan karargâhına getirilmiştir (ATASE, İSH., K:305, G:158).

1919 yılının sonlarına doğru cephane sevkiyatlarında artış görülmektedir. Bilhassa 19 Kasım'da Selanik'ten 350 sandık cephane kasabaya getirilmiştir. Ancak gelen cephaneden 92 sandık bomba ile 32 sandık diğer cephane malzemeleri üç gün sonra Çorlu'ya gönderilmiştir (ATASE, İSH., K:305, G:158). Yunanların artan cephane sevkiyatları Lüleburgaz'daki Osmanlı devlet görevlilerinin endişelenmelerine neden olmuştur. Bu hususta, yapılan sevkiyatlar dikkatle takip edilmiş ve 19 Kasım'da gelen cephane miktarı hakkında Harbiye Nezareti'ne bir yazı gönderilmiştir. Söz konusu yazıda artan cephane miktarı ile ilgili Yunanların kendilerine yapmış olduğu açıklamaya da yer verilmiştir. Yapılan açıklamayla Yunanlar, askerlerinin elbiseleri üzerinde taşıdıkları 66 mermi fişeginin 100'e çıkartılacağı ve her askere iki bomba verileceği için fazla miktarda cephane getirildiğini ifade etmişlerdir. Ancak daha sonra bu ifadelerinden vazgeçerek askerlerinin üzerlerinde eskisi gibi 66 fişek taşıyacakları ve artan 34 fişek ile iki bombanın depolarda tutulacağı söylenmiştir. Lakin Lüleburgaz'daki Osmanlı devlet görevlileri tarafından Harbiye Nezareti'ne gönderilen yazıda Yunanların her askere tahsis ettikleri fişek miktarının zaten 100'den fazla olduğu belirtilmiştir (ATASE, İSH., K:74, G:33AA).

Doğu Trakya'da bulunan I. Kolordu'nun Kumandanı Cafer Tayyar Bey, 21 Kasım'da kolordu mıntikasını teftiş etmek için Lüleburgaz'a gelerek Yunanların kasabaya getirdikleri cephaneleri depoladıkları yerler ile ilgili bir açıklamada bulunmuştur. Söz konusu açıklamada, kasabada bulunduğu esnada Yunanların kasaba merkezinde depoladıkları bazı eşya ve silahları, karargâhları yakınında bulunan bir eve naklettikleri ifade edilmiştir (ATASE, İSH., K:203, G:171). Dolayısıyla Yunanların kilise ve karargâhları dışında evlerde de cephane depoladıkları anlaşılmaktadır.

26 Kasım'da Lüleburgaz'da Yunanların uydurma haberi yankılanmıştır. Belirtilen tarihte Yunan askerleri, kendilerine ait bir öküzün çalındığını öne sürerek kasabanın giriş ve çıkışlarını kapatarak Lüleburgaz'ı kuşatma altına almışlardır. Kuşatma hakkında Osmanlı makamlarınca yapılan tahkikat¹⁴ sonucunda bir öküzün çalınma hadisesinin Yunanlar tarafından uydurulduğu belirtilmiştir. Ayrıca uydurmanın

¹⁴ Bu mesele hakkında Lüleburgaz Jandarma Bölük Kumandanı, Yunan kumandanından açıklama istemek için Yunan karargâhına gitmiş fakat Yunan kumandanı hastalığını bahane ederek bir açıklama yapmaktan çekinmiştir (ATASE, İSH., K:74, G:36).

nedeninin aynı gün beş araba ile istasyona nakledilen 12 adet otomatik mitralyözün kasabaya kolaylıkla sokulabilmesi olduğu ifade edilmiştir¹⁵ (BOA. DH. EUM. AYŞ. 29-34/1). Öte yandan aynı gün kasabaya elbise, tüfek ve bomba sevkiyatı da yapılarak kasaba merkezindeki Rum kilisesinde depolanmıştır (ATASE, İSH., K:296, G:9).

Yunanların Lüleburgaz'a 1920 yılının Ocak ve Şubat aylarında da cephane ve erzak sevkiyatları gerçekleştirdikleri görülmektedir. Nitekim 26 Ocak'ta bir miktar elbise ve eşyanın 15 asker muhafazasında Çorlu'dan Lüleburgaz'a geldiği anlaşılmaktadır (ATASE, İSH., K:121, G:91). 31 Ocak'ta tekrar Çorlu'dan dokuz yük cephane ve altı yük silah daha bölgeye sevk edilmiştir (ATASE, İSH., K:296, G:108). 1 Şubat'ta da Alpullu'dan Babaeski'ye gönderilen silahlara 45 tüfek ile bir miktar süngü ilave edilerek toplamda 85 silah trenle Lüleburgaz'a getirilmiştir (ATASE, İSH., K:296, G:111).

Nihayetinde Yunanlar işgal hazırlık döneminde Lüleburgaz'a önemli miktarda asker, cephane ve erzak sevkiyatı yaparak kasabadaki hem asker hem de askeri mühimmat miktarını sürekli arttırmaya çalışmışlardır. Gelen askerlerin silahlı, gidenlerin ise silahsız olarak terhis olmaları bu durumu desteklemektedir. Diğer taraftan Lüleburgaz'ın Uzunköprü-Sirkeci demiryolu hattı üzerinde bulunması asker, cephane ve erzak sevkiyatlarının yoğun bir şekilde gerçekleşmesine neden olmuştur. Hatta sürekli farklı yerlerden gelen ve giden askerlerin olduğu dikkate alındığında, Lüleburgaz İstasyonu'nun Yunanlar tarafından bir toplanma merkezi olarak kullanıldığını akla getirmektedir.

2.1.2. Rumlar Arasında Çete Teşkili ve Silah Dağıtımı

Yunanlar tarafından getirilen silah ve mühimmat kasabadaki Rum kilisesi ile karargâhlarının civarındaki evlerde depolandığı ve bir kısmının da askerlere dağıtıldığı daha önce ifade edilmişti. Ancak Yunanlar bu durumdan farklı olarak Lüleburgaz'da yaşayan Rumlar arasında çeteler oluşturarak silahlanmalarını sağlamışlardır.

¹⁵ Belge metni için bkz. Ek 3.

Yunanlar, Lüleburgaz ve havalisinde yaşayan Rum halk ile Müslüman ve Musevi halkı hiçbir zaman bir tutmamışlardır. Müslüman ve Musevilere karşı her türlü taşkınlıklarda bulunurlarken, Rumlara silah dağıtımının yanı sıra yardım maksadıyla para dağıtımı da yapmışlardır. Hatta 11 Mayıs 1919'da Lüleburgaz'da bulunan üç Yunan askerinin İstanbul'dan Demirköy Rumları için gönderilen yardım parasını Pınarhisar'a götürdükleri bilinmektedir (ATASE, İSH., K:280, G:107).

Öte yandan Edirne'den Harbiye Nezareti'ne gönderilen 22 Mayıs 1919 tarihli belgede, Yunanların Trakya'yı işgale başlamalarıyla birlikte yerli Rumlar arasında casusluk yapmak üzere teşkilat oluşturdukları, Yunan askeri elbisesi şeklinde ve renginde elbise hazırlatıp Rumlar arasında dağıttıkları yazmaktadır¹⁶. Ayrıca Edirne'deki Osmanlı makamları Uzunköprü, Lüleburgaz, Babaeski ve Çorlu'da Yunan askerleri ile yerli Rumlar arasındaki ilişkiden rahatsız olarak çıkması muhtemel olaylara karşı Harbiye Nezareti'nden önlemler alınmasını istemişlerdir¹⁷ (ATASE, İSH., K:19, G:9AB).

Lüleburgaz'ın işgali için yapılan hazırlıklardan bir kısmını genç yaştaki Rumların farklı şekillerdeki desteği oluşturmaktadır. Nitekim Pınarhisar'a bağlı Vize'den, yaşları 18- 25 arasında bir miktar Rum genci Lüleburgaz'a gelerek Yunanlara katılmışlardır. Bu durum üzerine Osmanlı Devleti hemen tahkikat başlatmıştır. Tahkikatta, gelen Rum gençlerinden altısının 29 Mayıs'ta, 15'inin 30 Mayıs'ta Yunan askeri elbisesi giyerek silahsız olarak İstanbul ve Uzunköprü'ye sevk edildikleri anlaşılmıştır (ATASE, İSH., K:83, G:94).

İlerleyen dönemde Lüleburgaz'ın civar Rum köylerinden birçok Rum genci Lüleburgaz'a gelmeye devam etmişlerdir. Bilhassa 9 Haziran'da gelen gençler Yunan askeri kıyafeti giyerek kasabada dolaşmaya başlamışlar ve buradan çeşitli bölgelere

¹⁶ Belge metni için bkz. Ek 4.

¹⁷ Harbiye Nezareti'nden Yunanlar ile mücadele edilebilmesi için bölgedeki Osmanlı asker miktarının azlığından dolayı asker gönderilmesi istenmiştir. Bu isteğe karşılık, işgal sürecinde merkezi Lüleburgaz'da bulunan 49. Fırka Kumandanlığı 24 Mayıs'ta kasabaya gelmiştir (ATASE, İSH., K:85, G:79).

dağılmışlardır. Rum gençlerinin Yunan askeri kıyafetini giyip etrafta dolaştıkları sıralarda kasabada yaşayan yerli Rumlar da yakında Trakya'nın işgali için Selanik'te 1000 kişilik Yunan kuvvetinin hazırlandığı söylentisini yaymışlardır (ATASE, İSH., K: 85, G:108AB). Bu söylenti ile Hıristiyan Rumlar memnuniyetlerini açık bir şekilde gösterirken Müslümanlar ve Museviler söylentiler karşısında endişeye kapılmışlardır (ATASE, İSH., K:83, G:107).

Yunanların askeri elbise ve silah dağıttıkları Rum çeteleri Lüleburgaz'da yaşayan yerli Rumların evlerinde kalarak kasabada taşkınlıklar çıkarmışlardır. Nitekim Edirne'den Harbiye Nezareti'ne gönderilen 10 Haziran 1919 tarihli belgede, iki gündür kim oldukları bilinmeyen Yunan askeri elbiseli bir miktar Rum'un, Lüleburgaz'a gelerek yerli Rumların evlerine ve otellere yerleştikleri yazmaktadır. Hatta aynı elbiseden giymiş dörder kişilik iki Rum çetesi de kasaba civarında görülmüş ve Osmanlı askerlerine ateş açılmıştır (ATASE, İSH., K:85, G:101AA).

Yunanlar, Lüleburgaz ve civarında yaşayan yerli Rumlardan da asker toplamışlardır. 15 Temmuz'da tabur merkezleri olan Lüleburgaz'da yerli Rum halktan 50 kişiyi toplayarak bunlardan bir kısmını Kuleliburgaz'a, diğer bir kısmını da Hadımköy'e sevk etmişlerdir (ATASE, İSH., K:19, G:78). Bunun yanında, Yunanlar asker toplama faaliyetlerinin dışında kimlikleri olmayan Rum çocuklarından da istifade etmek için onları İstanbul'a sevk etmişlerdir. Bu kapsamda 21 Temmuz'da Lüleburgaz'ın civar köylerinde kimlikleri olmayan 10-17 yaşlarında beş Rum çocuğu marşandiz (yük) treniyle İstanbul'a gönderilmiştir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 17-61).

Demiryolu hattının sıklıkla kullanıldığı bu dönemde Selanik'ten önemli miktarda mühimmatın Lüleburgaz İstasyonu'na geldiği ve gelen mühimmatın daha sonra dağıtılmak üzere civar Rum köylerine gönderildiği bilgisine de ulaşıyordu (BOA. DH. EUM. AYŞ. 27-134). Dolayısıyla Yunanlar, Lüleburgaz'da depoladıkları mühimmatları zaman zaman Rum köylerine de göndermişlerdi. Yunanlar sayesinde silahlanan Rum çeteleri, ilerleyen dönemde hırsızlık, yaralama ve öldürme gibi birçok olaylara karışmışlardır.

2.2. Yunanların Sosyal Hayata Müdahaleleri

2.2.1. Müslüman Halka Yönelik Müdahaleler

Yunanlar, Lüleburgaz'a geldikleri tarihten itibaren kasabada ve civar köylerde yaşayan Müslüman halk üzerinde yoğun baskı kurmuş, kasabaya getirdikleri askerler ve oluşturdukları yerel çetelerle birlikte halka karşı gasp, yaralama, tecavüz ve tutuklama gibi taşkınlıklara girişmişlerdir. Söz konusu taşkınlıkların sonucunda Lüleburgaz ve havalisinde yaşayan Müslümanlardan bazıları Yunan mezalimine katlanmak zorunda kalmış, bazıları da kasabadan göç etmişlerdir.

2.2.1.1 Gasp, Yaralama ve Tecavüz Olayları

Lüleburgaz'a gelen Yunanlar, çok geçmeden halka karşı gasp olaylarına başlamışlardır. 29 Ocak 1919 tarihinde, Lüleburgaz'ın Taşlı köyünden yanında bir çocuk ile İbrahim adında bir şahsın kasabadan köye giderken Rum Mezarlığı civarında iki Yunan askeri tarafından yolu kesilmiştir. Askerler İbrahim'i süngü ile darp ederek 20 lirasını, dört şişe gaz ve zeytinyağını zorla elinden almışlardır (BOA. DH. EUM. 6.ŞB. 50-9/10).

3 Şubat'ta başka bir gasp olayı yaşanmıştır. Silahlı üç Yunan askeri, Lüleburgaz ile Turgutbey yolu arasında sağ kolu olmayan İbrahim adlı bir şahsın önüne çıkmışlar, ardından şahsı yere yatırarak 30 lira parasını, sekiz okka sabununu ve eşeğini gasp etmişlerdir (BOA. DH. EUM. 6.ŞB. 50-9/10). Bu olaydan iki gün sonra, daha önceden Lüleburgaz'a gelen Hıristiyan muhacirleri, istasyondan köyelerine götürmekte olan Yunan askerlerinden bazıları Turgutbey köyünde Müslümanlardan odun, yumurta, yağ, bal ve ekmek talep etmişlerdir. Köyde evlerin kapılarını taşlamış, kadınlara sözlü tacizde bulunmuş ve köy sakinlerine süngü ile saldırmışlardır (BOA. DH. EUM. 6. ŞB. 50-9/6). Öte yandan 8 Şubat'ta Lüleburgazlı Halil Ağa, arabasıyla değirmene giderken yolu bir Yunan askeri tarafından kesilmiş; 180 kuruş parası, gümüş saati ve kösteği asker tarafından gasp edilmiştir (BOA. DH. EUM. 3. ŞB. 27-49).

Yunanlar ile Rumların gerçekleştirdikleri gasp olayları para, erzak ve değerli eşyaların yanı sıra hayvanlara yönelik de olmuştur. Bu vakalara örnek olarak 19 Nisan'da yanında 14 Yunan askeri bulunan bir Rum, İzzet Bey'in Lüleburgaz İstasyonu civarında bulunan ağılına gitmiş ve oradaki çobanları tehdit ederek sekiz kuzuyu zorla almışlardır (ATASE, İSH., K:280, G:86). Aynı gün bir başka gasp olayı daha yaşanmıştır. Pınarhisar'ın Osmancık köyünden İsmail adında bir şahıs ticaret maksadıyla Lüleburgaz'a gelmiş ve Yunan askerleri tarafından yolu kesilerek üzerinde bulunan bıçağı almak bahanesiyle İsmail'i darp ede ede karargâhlarına kadar götürmüşlerdir. O sırada İsmail'in yanında bulunan annesi, erzak dolu arabayı köylerine götürmek üzere yola devam etmiştir. Ancak götürmekte olduğu arabanın önüne kasaba kenarında Yunan askerleri çıkmış, arabada bulunan pirinç, tuz ve gazyağı gibi eşyaları gasp edip kaçmışlardır (ATASE, İSH., K:280, G:98).

Yunanların genellikle ticaretle uğraşan kişilerin paralarını ve mallarını gasp ettikleri görülmektedir. Pirinç ve soğan ticareti ile uğraşan Turgutbeyli Mustafa Ağa, 14 Haziran'da Yunan askeri tarafından kasaba yakınlarında durdurulmuş ve üzeri aranmıştır. Bu esnada Mustafa Ağa'nın, kuşağındaki para cüzdanına elini atması üzerine Yunan askeri bu cüzdanın silah olduğunu söyleyerek içerisinde bulunan 250 liranın 100'ünü alarak Mustafa Ağa'yı serbest bırakmıştır (ATASE, İSH., K:85, G:120).

Dönem itibarıyla Yunan askerlerinin dışında Rum çeteleri de Müslümanlara karşı gerçekleşen gasp olaylarına karışmışlardır. 14 Temmuz 1919 tarihinde, 15 kişilik bir Rum çetesi Lüleburgaz'ın Büyükkarıştıran köyünü basmışlar ve Mustafa Ağa namındaki şahsın 800 lirasını alarak kaçmışlardır. Ardından 15 kişilik çeteden olaya karışan iki kişi 28 Temmuz'da jandarma takip müfrezesi tarafından yakalanarak Lüleburgaz'da hapsedilmişlerdir (ATASE, İSH., K:93, G:40).

Hayvanlara yönelik gasp faaliyeti 27 Ağustos'ta tekrar yaşanmıştır. Lüleburgaz belediye doktoru ve reisi olan Ahmet Bey'in sahibi olduğu Turgutbey köyündeki Sultançiftliği'nde, çiftliğin çobanı 20 yaşlarındaki Hasan, 27 Ağustos'ta Ahmet Bey'in 25 tane atını olatmaya çıkmıştır. Bu esnada aralarından biri Yunan askeri olmak üzere üçü Rumca ve biri Türkçe konuşan dört şahıs çobanın yanına gelmişlerdir. Ardından

çobanın kollarını bağlayarak yere yatırmışlar ve “Bağırma keseriz!” diyerek kendisini tehdit etmişlerdir. Söz konusu şahıslardan Yunan askeri, Hasan’ın başında beklemiş, diğerleri ise hayvanların yanına doğru gitmiş ve iki kısrak ile bir tayı gasp ederek Turgutbey’e doğru kaçmışlardır. Çiftlikte çalışan Recep isimdeki şahıs Yunanlar gittikten sonra Hasan’ın yanına gelerek kollarını çözmüştür. Yapılan incelemelerde bu üç Rum’dan birisinin Turgutbey’de yaşayan yerli Rumlardan olduğu ve başında silahla bekleyen de Yunan askeri olduğu anlaşılmıştır (ATASE, İSH., K:96, G:50).

Yunanların gasp faaliyetleri çoğu zaman Müslümanlar tarafından Yunan kumandanına şikâyet edilmiştir. Lakin Yunan kumandanının söz konusu şikâyetlerin gereğini ne kadar yaptığı tartışmaya açıktır. 23 Ocak 1920’de Lüleburgaz’dan Kırıkköy’e gitmekte olan Halil adında bir şahsın kasabaya iki kilometre mesafede önüne üç Yunan askeri çıkmıştır. Bu askerler Halil’i kasatura ve tabanca ile tehdit ederek 20 lirasını, saatini ve gümüş kösteğini zorla alarak kaçmışlardır. Halil de yaşanan olay sonucu Yunan Kumandanı Velahopulos’a müracaat etmiş, ancak olayı gerçekleştirenlerin bulunduğu takdirde parasının ve eşyalarının teslim edileceği kendisine söylenmiştir¹⁸ (ATASE, İSH., K:53, G:74).

Yunan askerlerinin gasp girişimlerinin zaman zaman başarısız sonuçlandığı da olmuştur. 30 Ocak 1920 tarihinde Ayvalı köyünden Lüleburgaz pazarına giden bazı Müslümanlar, kasabadaki reji idaresinden önemli miktarda para almışlardır. Bunu anlayan iki Yunan askeri de ikinci vakti köylerine geri dönmekte olan Müslümanların, kasabaya iki kilometre mesafedeki bağlık mevkiinde önlerini keserek tehdit etmişlerdir. Yunan askerlerinin tabancalarıyla havaya bir el ateş etmeleri üzerine o esnada Kırıkköy’den kasabaya gelmekte olan Lüleburgaz Jandarma Bölüğü askerlerinden bazıları silah sesini duymuş ve olayın yaşandığı bölgeye doğru yönelmişler, bunun üzerine Yunan askerlerinin kaçmalarıyla gasp girişimleri olumsuz sonuçlanmıştır (ATASE, İSH., K:58, G:57).

Öte yandan Yunanlar, Müslüman halka karşı gerçekleştirdikleri gasp olaylarının yanında darp, yaralama, öldürme ve tecavüz etme gibi taşkınlıklara da girişmişlerdir. 28

¹⁸ Yaşanan bu tür olayların sonucunda yapılan müracaatlarda Yunanlar genelde failleri bulamamışlar veya buldukları takdirde tutuklamayarak serbest bırakmışlardır.

Nisan 1919'da Lüleburgaz İstasyonu'nda bakkal dükkânı olan Hüseyin Ağa'nın 10 yaşındaki oğlu Yusuf, tren hattı üzerinde oyun oynarken Jandarma Karakol Kumandanı Hüseyin Onbaşı tarafından uyarılarak hat üzerinden uzaklaşması söylenmiştir. Ardından tren hattı üzerinden ayrılan Yusuf, Yunan zabıtine giderek Hüseyin Onbaşı'yı şikâyet etmiştir. Bu şikâyet üzerine Yunan zabiti yanına bir asker alarak onbaşıyı çağırması ve elinde bulunan sopa kırılana kadar kendisini darp etmiştir (ATASE, İSH., K:280, G:95).

Diğer bir darp vakası Turgutbey'de, köy korucusu Ali'ye karşı gerçekleştirilmiştir. 30 Nisan'da asker kaçaklarından Aziz isminde bir şahsı Lüleburgaz'a götürmekteyken Turgutbey yakınlarında birkaç Yunan askeri sarhoş halde karşısına çıkmışlardır. Ardından üzeri aranan Ali, kendisinin korucu olduğunu belirtmiş ve vazife için kasabaya gittiğini söylemiştir; ancak Yunan askerleri söylediklerine itibar etmeyince üzerindeki silahı alınmak suretiyle kasabadaki Rum kilisesine götürüldükten sonra orada askerler tarafından darp edilmiştir (ATASE, İSH., K:280, G:108).

Yunanlar, Müslümanların dini değerlerine karşı da olumsuz davranışlarda bulunmuşlardır. Mehmet adında bir jandarma 7 Haziran'da istasyonda bulunan karakola yedi-sekiz metre mesafedeki dükkândan tütün almaya gitmiştir. O esnada dükkânın önünde oturan birkaç Yunan askeri ve bir Rum şarkı söyleyip oynamaktadırlar. Mehmet'i gören Yunan askeri elinde bir kadeh rakı ile yaklaşarak kendisinden içmesini istemiştir. Mehmet ise Yunan askerinin bu isteğini oruçlu olduğunu söyleyerek reddetmiştir. Bunun üzerine Yunan askeri belinden kasatura çıkartarak, "Ya bu rakıyı içersin ya da canını alırım." demiş ve Mehmet'i yumruklamaya başlamıştır. Daha sonra Yanni adındaki bir esnafın araya girmesiyle olay kapanmıştır¹⁹ (BOA. DH. EUM. AYŞ. 73-97).

İşgal kuvvetlerinin şiddet faaliyetleri yerel halkla sınırlı kalmamış kimi zaman Yunan devriyeleri ile Osmanlı kuvvetleri arasında da sürtüşmeler yaşanmıştır. 30 Nisan gecesi kasaba merkezinde silah sesleri duyulmuş, bunun üzerine Lüleburgaz Kaymakamı yanına jandarmalar alarak olay yerine intikal etmek üzere yola çıkmıştır. Kaymakam ile yanındaki jandarmaların Yunan devriyesi ile karşılaşmaları üzerine

¹⁹ Belge metni için bkz. Ek 5.

Yunanlar tarafından kendilerine ateş edilmiştir. Yaşanan olay sonrası Kaymakam, Yunan kumandanına giderek kendisi ile meseleyi görüşmüştür. Yunan kumandanı ateş açılmasının sebebini, tanıyamamalarından dolayı olduğunu kaymakama söylemiştir. Söz konusu olaydan sonra Yunan ve Osmanlı askerleri bir müddet beraber devriyeye çıkmışlardır (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/59). Ayrıca bu dönemde Lüleburgaz'daki Osmanlı memurları, Yunanlar tarafından casusluk yaptıkları iddiasıyla suçlanmışlardır. Yapılan suçlamalar ile ilgili birçok kişi tutuklanmış ve tutukluluk esnasında işkence görmüştür. 19 Mayıs'ta hükümet konağı yakınlarında Yunanların tutuklamak istedikleri bir Osmanlı jandarması, kendilerini görünce hükümet konağına doğru kaçmaya başlamıştır. Bunun üzerine Yunanlar, askerin arkasından beş el ateş etmişlerdir. Yaşanan olay halkın dışında Osmanlı memurlarının da hayatlarından endişe etmelerine neden olmuştur (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/15).

Yunan taşkınlıkları sadece darp ve yaralama ile sınırlı kalmamış bazen öldürmeye teşebbüse varan olaylar yaşanmıştır. 13 Haziran'da Lüleburgaz'dan Tatarköy'e gitmekte olan Süleyman isimdeki şahsın önüne silahlı dört Yunan askeri çıkmıştır. Bu askerler kendisini yere ittirerek ensesinden kesmeye çalışmışlar, fakat Süleyman'ın feryat etmesi üzerine yakınlarda birinin sesini duyan askerler olay yerinden kaçmışlardır. 10 dakika kadar yerde kalan Süleyman, kasabadan gelen iki köylü tarafından fark edilerek kurtarılmıştır (ATASE, İSH., K:85, G:115). Diğer bir öldürmeye teşebbüs vakası 3 Ağustos'ta yaşanmıştır. Lüleburgaz Topçu Taburundan iki asker yıkanmak için dereye girdiklerinde 10 kadar Yunan askeri tabancalarını çekip Rumca birtakım küfürler ederek askerlerin üzerine ateş etmeye başlamışlardır. Hatta oradan geçen bir jandarma ayağından, diğer bir asker de bacağından yaralanmıştır (ATASE, İSH., K:44, G:6). Askerlerin yaralanma vakasından birkaç gün sonra, 8 Ağustos'ta Hamitabat köyünden Lüleburgaz pazarına gelen Ahmet Efendi ile eşinin önüne iki Yunan askeri çıkarak ateş etmeleri üzerine kaçmışlardır. Daha sonra kasabadaki Yunan karargâhına gidip şikâyette bulunmuşlardır. Yunan karargâhında kendilerine askerlerin tespit edilip cezalandırılacağı söylenmiştir (ATASE, İSH., K:194, G:251).

Lüleburgaz'da gerçekleşen yaralama olaylarının dışında bazı ölüm vakaları da gerçekleşmiş, bunların bazılarının failleri meçhul kalmıştır. 31 Mart 1919 tarihinde Eskitaşlı köyünden Hacı Abdullah Efendi'nin Karaağaç ile Eskitaşlı arasındaki yolda cesedi bulunmuştur. Yapılan incelemeler sonucunda kim tarafından öldürüldüğü bilinmemekle birlikte Yunan askerlerinden şüphelenilmiştir (ATASE, İSH., K:280, G:62). Diğer taraftan 22 Haziran'da Emirali köyünden Leyla adında eşi asker olan bir kadın evinde ölü bulunmuş ve kesici bir aletle işlenen cinayetin kim tarafından gerçekleştirildiği belirlenememiştir (ATASE, İSH., K:87, G:135).

1920 yılına gelindiğinde Yunanların taşkınlıklarının devam ettiği görülmektedir. Bu kapsamda 30 Ocak 1920 tarihinde istasyona gitmek üzere kasabadan yola çıkan Memduh adında bir şahıs kendisini takip eden Yunan askeri tarafından karnından vurulmuştur (ATASE, İSH., K:552, G:120aa). Musevi Mezarlığı yakınında yerde yatmakta olan Memduh'u gören Zekeriya adında bir jandarmanın ihbarı üzerine Mülazım-ı Evvel (Üsteğmen) Cevat Bey olay yerine gelmiştir. Ardından olay yerine bir Yunan doktoru ve 15 kadar silahlı Yunan askeri gelerek yaralanan şahsı kasabaya götürmek istemişlerdir. Bunun üzerine Cevat Bey yaralanan şahsın Osmanlı vatandaşı bir Türk olduğunu söyleyerek kendilerine teslim edilmesini istemiştir. Lakin Yunanlar Cevat Bey'in isteğini reddederek Memduh'u kendi karargâhlarına götürmüşlerdir. Memduh, bir süre sonra Lüleburgaz Kaymakamlığı'na iade edilmiş ve topçu revirine yatırılmıştır. Fakat aldığı yaranın etkisiyle ertesi gün hayatını kaybetmiştir (ATASE, İSH., K:58, G:57AC).

Yunanların Müslüman halka karşı giriştiği taşkınlıklardan erkekler kadar kadınlar da olumsuz etkilenmişlerdir. Söz konusu dönemde darp, yaralama, öldürme, gasp ve tutuklama gibi vakaların dışında tecavüz vakası da yaşanmıştır. 23 Ocak 1919 gecesi 25 kadar Yunan askeri Umumhaneci (Genelev) Emine adlı bir kadının evine zorla girmişler ve kadına tecavüz etmişlerdir (BOA. DH. EUM. 6.ŞB. 50-9/10). Diğer taraftan kadınlara karşı kötü sözlerde bulunma, süngü ile yaralama ve gasp olayları da yaşanmış, 9 Şubat'ta Turgutbey köyünde halktan odun, yumurta, yağ, bal ve ekmek talep eden Yunan askerleri, kadınlara karşı küfür edip kötü sözler söylemişlerdir (BOA. DH. EUM. 6. ŞB. 50-9/6). 8 Ağustos'ta ise Çeşmekolu köyünden Veli adında bir

şahısla erkek ve kız kardeşleri beraber pazardan dönerlerken Lüleburgaz bağları civarında önlerine iki Yunan askeri çıkmıştır. Bu askerler Veli'nin kız kardeşinin mücevherlerini gasp ederek kaçımlardır (ATASE, İSH., K:194, G:225).

2.2.1.2. Tutuklamalar

Yunan kuvvetlerinin yöredeki Müslüman halka karşı taşkınlıklarda bulunması sonucunda halk ve Osmanlı makamları ile Yunan askerleri arasında anlaşmazlıklar yaşanmıştır. Bu gerilimler çoğu zaman çatışmalarla sonuçlanmıştır. Nihayetinde Yunanlar hem Müslüman halk hem de Osmanlı devlet görevlileri ve askerleri arasından bazı kişileri tutuklayarak karargâhlarına götürmüşlerdir.

24 Ocak 1919'da bir Osmanlı jandarması Lüleburgaz'a gelirken aynı arabadaki başka bir kişi tarafından dışarıya ateş edilmiş, bunun üzerine Yunan askerleri arabayı durdurmuş ve jandarmayı dışarı çıkarmışlardır. Araçtaki diğer kişiler jandarmanın ateş etmediğini belirtse de Yunan askerleri jandarmayı dövmeye başlamışlardır. Ateş eden kişi ise o esnada gecenin karanlığından faydalanarak kaçmış, jandarma tutuklanarak geceyi Yunan karargâhında geçirmiştir. Ertesi gün Lüleburgaz Jandarma Bölük Kumandanının teşebbüsü üzerine tahliye edilmiş ve silahının incelenmesi sonucu gerçekten kendisinin ateş etmediği ortaya çıkmıştır (BOA. DH. EUM. 6.ŞB. 50-9/10).

Gerçekleşen diğer bir tutuklama vakası, Lüleburgaz'ın Hüseyinbey Mahallesi'nden Arif ile Cami-i Atik Mahallesi'nden Hamdi isminde iki şahıs hakkındadır. Arif ile Hamdi, 15 Mart'ta çarşıdaki Rafet Ağa'nın kahvehanesinden sarhoş biçimde evlerine doğru yola çıkmışlardır. Bu esnada cadde üzerinde yanlarından geçmekte olan iki Yunan askeri Hamdi'nin koluna dokunmuş ve o da askerlere "Köpekler!" diyerek hakaret etmiştir. Bunu duyan Yunan askeri "Kime köpekler diyorsunuz?" diye karşılık vermesine rağmen Arif ile Hamdi cevap vermeden yollarına devam etmişlerdir.

Daha sonra Arif, çarşının o dönemde "Kubbeli Civar" olarak adlandırılan bölgesinde yanındaki silahıyla havaya bir el ateş etmiş, Yunan askerleri de kendilerine

ateş edildiğini zannederek Arif ve Hamdi'yi tutuklamak istemişlerdir. Ancak Arif ve Hamdi Yunanlardan önce Osmanlı kuvvetleri tarafından tutuklanarak hükümet konağına götürülmüştür. Bunun üzerine Yunan Üsteğmeni Hristo yanına 25 kadar asker alarak gece yarısı hükümet konağını basmış ve Arif ile Hamdi'nin askerlerine ateş ettiğini söyleyerek kendilerine iade edilmesini talep etmiştir. Diğer taraftan hükümet konağındaki Osmanlı devlet görevlileri tutuklu bulunan iki şahsın yaptıkları hareketin Yunanları ilgilendirmediğini söyleyerek iade taleplerini reddetmişlerdir. Yunan Üsteğmeni de ertesi gün sabah dokuza kadar tutukluların kendilerine teslim edilmesini, edilmedikleri takdirde sonucunun kötü olacağını söyleyerek Osmanlı devlet görevlilerini tehdit etmiştir.

Yunanlar ertesi gün beş-altı askerle tekrar hükümet konağına gelmişler, inzibat zabiti Teğmen Fikri ve jandarma zabiti Teğmen Bayezid Beyler ile polis memurlarından Mustafa, Talat, Faik ve Süleyman Beyler ile görüşmüşlerdir. Söz konusu görüşmede, tutukluların kendilerine verilmesini istemişler, verilmediği takdirde sonuçlarının kötü olacağını söyleyerek tehditlerini tekrarlamışlardır. Lakin meselenin Yunanları ilgilendirmediği yinelenerek talepleri reddedilmiştir. Dahası kaymakamlıktan bir emir gelmediği sürece tutuklu olan iki şahsın verilmeyeceği de gelen Yunanlara bildirilmiştir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 1-29/1). Nitekim Osmanlı devlet görevlilerinin çabalarına rağmen Arif ile Hamdi tutuklu olarak İstanbul'a sevk edilmiş ve orada İtilaf Devletleri tarafından yargılanarak hapis cezasına çarptırılmışlardır. 21 Mart'ta İstanbul'dan cezalarını çekmek için İngiliz askerlerinin gözetiminde Selanik'e gönderilmişlerdir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 3-2/1).

Yunanlar, gerçekleştirdikleri tutuklamalar esnasında Müslümanlara işkencelerde bulunmuşlardır. 18 Mayıs'ta 49. Fırka Kumandanlığı'ndan I. Kolordu Kumandanlığı'na gönderilen belgede, Yunan askerlerinin çarşıda dolaşan bir jandarmayı hükümet konağına kadar takip ettikleri ve bu takip esnasında kendisine altı el ateş ettikleri bildirilmiştir. Dahası tutuklanan Müslümanlara Yunan karargâhında işkence yapıldığı bu belgeden anlaşılmaktadır (ATASE, İSH., K:283, G:178).

Yunanların, Müslüman halka yönelik gerçekleştirdiği tutuklamalar zaman zaman Osmanlı askerlerine karşı da gerçekleştirilmek istenmiştir. 19 Mayıs'ta Lüleburgaz Jandarma Bölüğü'nden Mehmet isimli asker, tıraş olmak için berber dükkânında bulunduğu esnada dükkâna iki Yunan askeri gelmiştir. Bu askerler kendisinin ve babasının adını sorduktan sonra Mehmet'i zorla Yunan karargâhına götürmek istemişlerdir. Ancak Mehmet, kendisinin Osmanlı askeri olduğunu ve jandarma dairesine götürülmesi gerektiğini Yunanlara söylemiştir. Mehmet'in bu sözlerine itibar edilmemiş ve Yunan kuvvetleri tehdit ederek kendisini karargâhlarına götürmekte ısrar etmişlerdir. Bu sırada Mehmet, Yunan askerlerinin elinden kurtularak kaçmaya başlamış ve askerler de arkasından beş el ateş etmişlerdir. Ancak mermilerin isabet etmemesiyle kurtulabilmiştir (ATASE, İSH., K:283, G:183). Aynı gün bir başka olay daha yaşanmıştır; Lüleburgaz'ın farklı mahallelerinde silah seslerinin duyulması üzerine Cedid-i Müslim Mahallesi'nden Süleyman adında bir şahıs Yunan devriyesi tarafından evi basılmak suretiyle tutuklanmıştır. Süleyman o gün tarladan gelmiş ve yorgun olduğu için evinde yatmaktayken birkaç el silah sesi duymuştur. Ardından evinin bahçesine çıkmış ve dört kişinin kendisine doğru gelmekte olduğunu görünce içeri girip kapıyı kapatmıştır. Fakat bu kişilerin, evinin kapısına şiddetle vurmalarından dolayı korkmuş ve penceresini kırarak evindeki Rus tüfeğiyle havaya birkaç el ateş etmiştir. Sokakta bulunan Yunan devriyesi bunun üzerine evine zorla girerek Süleyman'ı silahıyla birlikte tutuklamıştır (ATASE, İSH., K:283, G:198).

Yunanlar söz konusu dönemde silah arama bahanesiyle Müslümanların evlerine zorla girmişlerdir. 19 Mayıs gecesi İbrahim Ethem Efendi'nin evine girmişler ve kendisini tutuklayarak karargâha götürmüşlerdir. İbrahim Ethem Efendi'nin kardeşi Vasıf isimli şahsın da evi aranmış ancak kendisi evde olmadığından sadece evde bulunan bir adet İngiliz tüfeği ile Rus tabancasına el konulmuştur. Diğer taraftan Doğramacı Ahmet Efendi ile tutuklu bulunan Süleyman'ın babası da Yunanlar tarafından tutuklanarak karargâha götürülmüşlerdir (ATASE, İSH., K:283, G:198).

Osmanlı Devleti, Yunanların gerçekleştirmiş olduğu tutuklamalara karşı zaman zaman İngiliz yetkilileri ile temasa geçip tutukluların serbest bırakılmasını istemiştir. Edirne Vilayetinden Dâhiliye Nezareti'ne gönderilen 28 Mayıs 1919 tarihli belgeye

göre, daha önce tutuklanmış olan Ali Çavuş ile İbrahim Ethem Efendi tutuklu buldukları sürece darp edilmişlerdir. Bu nedenle İngiliz yetkilileri ile temasa geçilip tutuklu bulunanların serbest bırakılması istenmiştir. Osmanlı Devleti'nin bu talebi kabul edilmiş ve tüm tutuklular serbest bırakılmış ancak siyasi suçlardan tutuklu bulunan üç Müslüman ile bir Musevi, Uluslararası Divan-ı Harp'te yargılanmak üzere İstanbul'a gönderilmişlerdir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/7).

Yunanlar, Osmanlı erlerinin dışında subaylara karşı da tutuklama girişimlerinde bulunmuşlardır. 19 Haziran'da Lüleburgaz'dan Kırkkilise'ye bir müfreze gönderilmiş, bu müfreze bir süre sonra Lüleburgaz'a geri dönmüştür. Dönüş yolunda müfrezede bulunan Teğmen Bayezid Efendi, bir Yunan askeri ile karşılaşmıştır. Bayezid Efendi, kim olduğunu sormak için Yunan askerini çağırmış, asker de bir kötülük yapılacağını düşünerek civardaki diğer Yunan askerlerinden yardım istemiştir. O esnada toplanan birkaç Rum ile bir Yunan çavuşu, söz konusu askere karşı bir suç işlediği şüphesiyle Bayezid Efendi'yi tutuklayıp karargâha götürmek istemişlerdir. Bayezid Efendi bu duruma aldırış etmeden kasabaya doğru yoluna devam etmiştir. Ancak kasabada yanına tekrar Yunan askeri gelip kendisini götürmek istemiştir. Bayezid Efendi de askerin sözlerini umursamayarak yoluna devam etmiş ve kendi birliğine gitmiştir. Ardından bir Yunan zabiti Bayezid Efendi'nin bulunduğu birliğe gelerek Yunan askerine neden silah çektiğini ve askerlerin kendisini karargâha götürme isteklerini neden reddettiğini sormuştur. Osmanlı makamlarınca Yunan zabitinin sorularına karşı uygun cevaplar verilerek Bayezid Efendi'nin tutuklanmaması sağlanmıştır (ATASE, İSH., K:87, G:144AA).

Lüleburgaz'da yapılan tutuklamaların dışında çevre yerleşim yerlerinden tutuklular kasabadaki Yunan karargâhına sevk edilmiştir. Bu hususta 7 Temmuz'da Çorlu'dan beş Yunan askeri muhafazasında üç Rum ile altı Müslüman tutuklu Lüleburgaz'a getirilerek Yunan karargâhına götürülmüştür (ATASE, İSH., K:88, G:16). Diğer bir tutuklu sevki de 24 Temmuz'da gerçekleşmiştir. Çatalca'dan trene binip Istranca'ya²⁰ gitmekte olan köy muhtarı Hasan Efendi'nin üzeri Fransız askerleri tarafından aranmıştır. Üzerinde silah bulunmasından dolayı tutuklanarak Lüleburgaz'a

²⁰ Çatalca'ya bağlı Binkılıç Köyü'nün eski adıdır.

sevk edilmiştir (BOA. DH. EUM. AYS. 18-35/5). Ayrıca söz konusu tarihlerde Çorlu'da iki Yunan askerinin katledilmesi üzerine İngiliz ve Yunanlar, Değirmenci Adem Ağa'yı tutuklayıp Lüleburgaz'daki Yunan karargâhına sevk etmişlerdir (ATASE, İSH., K:41, G:53).

30 Ocak 1920 tarihinde Lüleburgaz'dan Ayvalı'ya giden köylülere iki Yunan askeri tarafından gerçekleştirilen gasp girişimi daha önce ifade edilmişti. Ancak bu olay sadece gasp girişimi ile sonuçlanmamış, hem Yunan hem de Osmanlı askerlerinin tutuklanmalarına sebep olmuştur. İki Yunan askerinin köylüleri gasp etmeye çalıştıkları esnada Kırıkköy'den Lüleburgaz'a dönmekte olan jandarma Ahmet ve Hamdi silah sesi duymuşlar, sesin geldiği yere doğru koştuklarında Yunan askerleri kaçmaya başlamışlardır. Ahmet ve Hamdi'nin kaçan askerlerin arkasından ateş etmeleri üzerine iki askerden birisi yaralanmıştır. Yaralı Yunan askeri kasabaya doğru kaçmaya devam etmiş, diğeri ise Ahmet ve Hamdi tarafından yakalanmıştır.

Bu esnada kasabadan Kırıkköy'e giden Mehmet adındaki bir asker ile köylülerin arasında bulunan korucu Hasan, Ahmet ve Hamdi'ye katılmışlardır. Yakalanan asker, Yunanlar tarafından alınma ihtimaline karşı kasaba yerine Ahmet ve Mehmet tarafından Kırıkköy'e götürülmüştür. Hamdi ve Hasan ise yaşanan olayı haber vermek üzere kasabaya gitmişlerdir. Silah seslerinin geldiği yöne doğru yola çıkan Lüleburgaz Bölük Kumandanı Vekili Mülazım-ı Evvel (Üsteğmen) Tahsin Bey yolda Hamdi ve Hasan ile karşılaşmıştır. Tahsin Bey, kendisine olayı anlatmaları üzerine Hamdi ve Hasan'ı Kırıkköy'e gitmekte olan Ahmet ve Mehmet'in yanlarına göndermiştir. Yunanlar tarafından da bölgedeki silah seslerinin duyulması üzerine bir zabıt kumandasında 60 kadar Yunan askeri bölgeye gönderilmiştir. Dahası Yunanlar, birkaç Osmanlı askerini bölgeye giderken görmeleri üzerine yaklaşık 50 asker daha göndererek tutuklama faaliyetlerine başlamışlardır. Tahsin Bey tarafından Kırıkköy'e gönderilen Hamdi ve Hasan yol üzerinde Yunan askerleri ile karşılaşmış ve askerler tarafından tutuklanmıştır. Silah sesleri üzerine bölgeye gönderilen jandarma Fahri ile İsmail adında iki asker de olay ile ilgisi olmadığı halde tutuklanmışlardır. Bu askerler, yerli Rumların "Yaşasın Yunan ordusu!" sloganları ile kasabaya getirilip Yunan karargâhına götürülmüşlerdir. Gerçekleştirilen tutuklamalar üzerine Lüleburgaz Merkez Takım Kumandanı Üsteğmen

Cevat ile Tahsin Beyler tutuklanan askerlerin kendilerine teslim edilmesi için Yunan zabıtları ile görüşmüşler fakat buna karşın yapılan görüşmeler sonuçsuz kalmıştır.

Ahmet ve Mehmet'in götürdükleri askerın Kırıkköy'de olduğunu öğrenen Yunanlar, 20 kişilik bir kuvveti köye göndermişlerdir. Bunun sonucunda Yunan askeri serbest bırakılmıştır. Öte yandan Osmanlı devlet görevlileri Yunan karargâhında tutuklu bulunan üç asker ve bir korucunun kendilerine teslim edilmesini istemişler, askerlerden Fahri, İsmail ve Hasan'ın bu olaya müdahaleleri olmadığını belirtmişlerdir. Yunanların dışında Edirne'de bulunan İngiliz temsilcisine de askerlerin iadesi için müracaat yapılmıştır (ATASE, İSH., K:58, G:57). Söz konusu müracaat üzerine İngiliz temsilcisi, meselenin çözümlenmesinden sonra askerlerin tahliye edileceklerini bildirmiştir (ATASE, İSH., K:552, G:120aa). Daha sonra 24 Şubat'ta Edirne'den Harbiye Nezareti'ne gönderilen belgeden, tutuklu bulunan jandarmaların tahliye edildikleri anlaşılmaktadır (ATASE, İSH., K:53, G:118).

31 Mayıs'ta başka bir tutuklama vakası daha yaşanmıştır. Hastalığı nedeniyle tedavi olmak için bir süredir Edirne'de bulunan Polis memuru Süleyman Efendi iyileştikten sonra Lüleburgaz'a dönmek için trene binmiştir. Lakin Karaağaç'ta Yunan kuvvetleri tarafından trenden indirilerek tutuklanmıştır. 24 saat tutuklu kalan Süleyman Efendi, bu süre boyunca işkence görmüş, daha sonra Browning marka tabancası, iki şarjörü ve 25 adet mermisine el konularak serbest bırakılmıştır²¹ (BOA. DH. EUM. LVZ. 51-111/01).

2.2.1.3. Yaşananlara Dair Soruşturmalar

Yunanlar Müslüman halka karşı gerçekleştirdikleri tutuklamalarda darp, tehdit ve işkence gibi birtakım faaliyetlerde bulunmuşlardı. Osmanlı Devleti bu faaliyetler sonucu soruşturmalar yürüterek olaylara karışan kişilerin ifadelerine başvurmuştur. Osmanlı arşiv vesikalarına yansıyan ifadeler serbest bırakılan veya tutuklu olan kişilerin eşleri, çocukları ve yakınlarının beyanlarına göre Lüleburgaz'daki Osmanlı devlet görevlileri tarafından yazılmıştır. Tutuklanan kişilerin tutuklulukları esnasında neler

²¹ Belge metni için bkz. Ek 6.

yaşadıklarını ve hangi suçlarla suçlandıklarını birinci ağızdan anlatmaları nedeniyle oldukça önemlidir.

19 Mayıs 1919'da Lüleburgaz'ın Cedid-i Müslim Mahallesi'nden Süleyman'ın pencereden havaya ateş etmesi sonucu kendisinin ve daha sonra babası Ali Çavuş'un Yunan devriyeleri tarafından tutuklandığı daha önce anlatılmıştı. Yaşanan olayla ilgili Süleyman'ın annesi, kız kardeşi, babaannesi ve aynı mahalleden İbrahim ile Mehmet adlı kişilerin ifadeleri alınmıştır (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/74).

Süleyman'ın annesinin ifadesinde, ilk önce çocukları hakkında sorular sorulmuş, sonrasında oğlu Süleyman'ı götürdüklerini görüp görmediği ve gördüyse neler yaşandığı sorulmuştur. İfadeye göre, olayın yaşandığı akşam Süleyman tarladan gelmiş ve yorgun olduğu için yatmıştır. Kız kardeşi Şaziye gece geç saatte bahçede beş kişinin olduğunu görmüş ve korkarak bağırmaya başlamıştır. Daha sonra annesi ve kız kardeşi Süleyman'ı uyandırmış, eline silah vererek ateş etmesini söylemişlerdir. Bunun üzerine Süleyman altı-yedi el ateş etmiş, ardından Yunan askerleri zorla eve girmişler ve annesi ile erkek kardeşine silah doğrultarak kendisini tutuklamışlardır. Hatta evde bulunan Rus silahına da el koymuşlardır (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/77).

Sorulan soruların diğeri, eşi Ali'nin o esnada nerede olduğudur. Süleyman'ın annesi buna cevap olarak, Ali'nin o esnada evde olmayıp kahvehanede olduğunu söylemiştir. Diğer taraftan Yunanların kendilerine başka bir şey yapıp yapmadıkları sorulması üzerine yalnız oğlu Süleyman ile evdeki Rus silahını alıp gittiklerini, kendilerine bir şey yapılmadığını ifade etmiştir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/77). Süleyman'ın annesinin ifadesinden sonra kız kardeşi ve babaannesinin de ifadesi alınmıştır. Kız kardeşi diğerlerinin ifadesinden farklı olarak yaşanan olayı İbrahim, Mehmet, Hüseyin ve Nuri'nin gördüğünü söylemiştir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/78). Süleyman ile aynı mahallede yaşayan İbrahim'in de ifadesi alınmış ve ilk olarak Süleyman'ın tutuklanması hakkında sorular sorulmuştur. İbrahim de olayın yaşandığı gece karanlıkta silah sesleri duyduğunu ve Mehmet ile dışarı çıktıklarını, o esnada iki Yunan askerinin kapıyı kırmaya çalıştıklarını anlatmıştır. Bunun üzerine Süleyman'ın evine doğru gittiklerini, fakat Süleyman'ın götürüldüğünü görmediğini belirtmiştir.

Daha sonra İbrahim'e Yunan askerlerini görse tanıyıp tanıyamayacağı sorulmuş ve kendisi gece karanlığından dolayı tanıyamayacağını söylemiştir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/79). Ardından İbrahim'in ifadesi sona ermiş ve Mehmet adlı şahıs ifade vererek İbrahim'in dediklerinin aynısını anlatmıştır.

Süleyman'ın tutuklandığı gün başka kişilerin de evleri aranmış ve aralarında tutuklananlar olmuştur. Bunlardan birisi İbrahim Ethem Efendi'dir. İbrahim Ethem Efendi'nin tutuklanması ile ilgili babası Hasan Ağa'nın ifadesi alınmış ve ilk olarak oğlu İbrahim Ethem'in ve diğer oğlu Vasıf'ın nerede olduğu kendisine sorulmuştur. Hasan Ağa, Yunan askerlerine oğlu İbrahim Ethem tarafından silahla ateş edildiğini,²² ardından oğlunun Yunan kumandanlık dairesine götürüldüğünü söylemiştir. Kendisinin o esnada evde olup olmadığı sorulmuş; Hasan Ağa, evde kalmadığını belirtmiş ve gazino yanındaki otelde yatmakta olduğunu söylemiştir. Yunanların kendisini kumandanlık dairesine götürüp götürmediği sorulması üzerine sonraki gün üç askerinin kendisini çarşıda bir dükkânda bulup götürdüklerini ifade etmiştir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/74). Sorgulandığı esnada Hasan Ağa; dükkânında komitacılık faaliyeti yapıldığından haberinin olup olmadığı, bu faaliyetin doğru olup olmadığının araştırılacağı, eğer doğru ise onun asılacağını söylediklerini ifadesinde anlatmıştır. Hasan Ağa'yı kumandanlık dairesine götüren askerlerin, burada kendisini üç saat kadar tuttuklarını ve daha sonra serbest bıraktıklarını da belirtmiştir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/74).

Hasan Ağa'nın ifadesinin devamında kumandanlık dairesinde oğlunu görüp görmediği sorulmuş, kendisi de kumandanlık dairesine götürüldüğünde oğlu İbrahim Ethem'in yanına getirildiğini söylemiştir. Diğer taraftan Yunan askerlerinin evde yapmış oldukları silah aramasında bulunan silahların diğer oğlu Vasıf'a²³ ait olduğunu, kendisinin Çanakkale'de askerken bir İngiliz tüfeği aldığını ve evdeki diğer silahların da ona ait olduğunu söylemiştir. (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/75).

²² Süleyman'ın duyduğu silah seslerinin İbrahim Ethem Efendi tarafından atılmış olduğu muhtemeldir.

²³ Hasan Ağa'nın diğer oğlu Vasıf, o gün İstanbul'a gittiği için tutuklanmamıştır. Ancak evde olmuş olsa Yunanlar tarafından tutuklanması kaçınılmazdır.

Yine 19 Mayıs'ta Lüleburgaz'da başka bir meseleden dolayı tutuklama olayı yaşanmıştır. Kasabada dükkânı bulunan silah ustası Tüfekçi Recep adında bir şahıs kasaba merkezinde sorun çıkarmak bahanesiyle Yunanlar tarafından tutuklanmıştır. Bu olay ile ilgili Tüfekçi Recep'in eşinin ifadesine başvurulmuş ve ilk olarak Recep'in nerede tutuklandığı sorulmuştur. Recep'in eşi, dükkânda çalışırken Yunan askerlerinin gelip tutukladıklarını söylemiştir. Ardından dükkânda silah bulunup bulunmadığı sorulması üzerine kendisi de Recep'in dükkânda silah tamir edip ekmek parası kazandığını ifade etmiştir. Son olarak başka bir şey duyup duymadığı sorulmuş ve kendisi hiçbir şey duymadığını söylemiştir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/87).

Diğer bir tutuklama Lüleburgaz'ın Cami-i Atik Mahallesi'nde yaşayan ve arabacılıkla uğraşan Hasan adlı şahsa karşı gerçekleştirilmiştir. Hasan, arabasıyla cephane taşıdığı bahanesi ile 19 Mayıs'ta Yunanlar tarafından tutuklanmıştır. Dört gün tutuklu bulunduktan sonra serbest bırakılmış ve Osmanlı polisi tarafından ifadesi alınmıştır. Hasan'a ilk olarak Yunan askeri tarafından tutuklanmasının sebebi sorulmuştur. Hasan da Lüleburgaz topçu askerlerinden Hüseyin isminde birini arabasıyla Turgutbey'e götürmek için pazarlık yaptığını ve daha sonra yola çıktıklarını söylemiştir. Önce Hüseyin'in evine uğrayarak evden tüfek aldıklarını ve Hüseyin'in eniştesi Arnavut Mahmut'un atıyla onlara katıldığını ifade etmiştir. Daha sonra yol üzerinde Hüseyin'in silahıyla havaya bir el ateş ettiğini, bunun sebebini sorduğunda bir kez daha ateş ettiğini söylemiştir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/65).

Arabacı Hasan, Hüseyin adlı şahsı Turgutbey'e bıraktıktan sonra kasabaya döndüğünü ve kendisini çarşıda Yunan askerlerinin tuttuğunu anlatmıştır. Bu askerlerin kendisine akşam nerede olduğunu sorduklarını ve fazla miktarda silah ile cephane taşıma suçlamasıyla Yunan karargâhına götürüldüğünü, hatta burada silah ve cephane taşımadığını söylemişse de demir muşta ile dövüldüğünü belirtmiştir. Sonrada Yunan askerlerinin "Biz seni konuşuruz." diyerek kendisini karargâhın alt katında bir odaya götürdüklerini ve korktuğu için Yunanların her sorusuna istedikleri gibi cevap verdiğini söylemiştir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/65). Ayrıca halktan birkaç kişiyi de orada gördüğünü ve bu kişilerin Yunan askerlerinden fena halde dayak yemiş olduklarını ifade etmiştir. Hasan'a tutuklu kaldığı sürece yemek verip verilmediği sorulmuş ve kendisi ne

ekmek ne de yemek verilmediğini, kendi paraları ile aldıklarını söylemiştir. Tahliye edilirken Yunanların ona ne dedikleri sorulmuş, Hasan da suçunun olmadığını ve çağırdıkları zaman gelip tekrar ifade vermesini istediklerini beyanda bulunmuştur. Dahası orada bulunduğu süre içerisinde yaşananları kimseye söylememesi için uyardıklarını ifadesinde belirtmiştir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/66).

Diğer bir soruşturma 26 Haziran'da Lüleburgaz'da bulunan İzzet Bey'in çiftliğinde yaşanan gasp girişimi ile ilgilidir. Çiftlik yakınlarında hayvan otlatmakta olan 15 yaşlarındaki Çoban Osman'ın yanına dört silahlı Yunan askeri ile ellerinde sopa bulunan iki Rum gelmiştir. Bu şahıslar Osman'ı tehdit ederek otlatmakta olduğu mandaları kaçırmaya çalışmışlardır. Bunun üzerine Osman, karakola giderek şikâyetle bulunmuş ve bir jandarma ile iki Yunan askeri olay yerine gelmişlerdir. Ancak askerler geldiğinde şahıslar çoktan kaçmışlardır. Kaçanlardan birisi olayın geçtiği yerde süngüsünü düşürmüştür. Bu süngünün Yunan askerine ait olduğu ifadelerde geçmektedir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 15-52/7).

Yaşanan olayla ilgili İzzet Bey'in damadı Topçu Yüzbaşı Celal Bey'in emir eri Halil, Korucu Yakup ve Çoban Osman'ın ifadelerine başvurulmuştur. Halil'in ifadesinde ilk olarak Yunan zabıtine verilen süngü hakkındaki malumatı sorulmuştur. Halil de önce yaşanan olayı anlatmış, sonra Osman'ın yerde bir süngü bulduğunu ve çiftliğe götürerek karakola teslim etmek üzere sakladıklarını söylemiştir. Bulunan süngüyü Korucu Yakup, Arabacı Hasan, Büyükkarıştıran köyünden Arabacı Pehlivan, Karaağaçlı Korucu Mehmet ile kendisinin gördüğünü, süngünün üzerinde yazan "2077" sayısını da kendisinin okuduğunu belirtmiştir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 15-52/1).

Emir eri Halil'in ifadesinden sonra Korucu Yakup'a süngünün nasıl bulunduğu, nereye ve nasıl teslim edildiği sorulmuştur. Yakup, süngünün nasıl bulunduğunu Halil'in ifade ettiği gibi anlatmıştır. Ardından Lüleburgaz İstasyonu'nda bulunan Yunan zabıtinin çiftliğe geldiğini, hayvanlardan kayıp olup olmadığını sorduğunu ve kendisinin de "Sizin herhangi kayıp bir şeyiniz var mı?" diye sorduğunu söylemiştir. Yunan zabiti kimden bahsettiğini sorduğunda Yakup, kimler olduğunu gösterecek bir süngü bulduklarını zabite söyleyerek süngüyü göstermiştir. Bunun üzerine zabıt "Ha

akşam jandarma ile beraber gelen iki askerden çavuşun süngüsü düşmüş, bu onundur.” diyerek süngüyü kendisinden aldığını ifadesinde anlatmıştır (BOA. DH. EUM. AYŞ. 15-52/3).

Gasp olayına bizzat şahit olan Osman, ifadesinde yaşanan olayı ayrıntıları ile anlatmıştır. Hayvanları otlatırken altı kişinin geldiğini, hayvanların boynundaki çanlarını çıkarmaya başladıklarını, bunun üzerine kendisinin yere yattığını, ayrıca gelen altı kişinin hayvanları götürmeye başlamaları üzerine bağırdığını ve onların da “Tutun sunu keselim.” diyerek kendisine doğru koştuklarını söylemiştir. Ardından kaçarak karakol ile çiftliğe haber verdiğini, ancak gördüğü kişileri tanımadığını beyanda bulunmuştur (BOA. DH. EUM. AYŞ. 15-52/5).

Yunanların gerçekleştirdiği tutuklamalar, soruşturmalar kapsamında alınan ifadelerde ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Hatta tutuklamalar esnasında halka karşı işkencelerde buldukları bu ifadelerle kesinleşmiştir. İzzet Bey’in çiftliğinde yaşanan olayda ise Yunan zabitanın, bulunan süngünün şikâyet üzerine gelen askerinin olduğunu söylemesi Yunanların karışmış oldukları gasp olaylarının üzerini kapatma çabası niteliğindedir.

2.2.2. Gayrimüslim Halka Yönelik Müdahaleler

2.2.2.1. Gasp, Yaralama ve Tecavüz Olayları

Yunanların halka karşı yapmış oldukları birtakım faaliyetlerden Müslümanların yanında Lüleburgaz ve havalisinde yaşayan gayrimüslimler de olumsuz etkilenmişlerdir. Söz konusu dönemde Lüleburgaz’da gayrimüslimler arasında en fazla nüfusa sahip olan millet Rumlar, ardından Musevilerdir. Yunan kuvvetlerinin Rum nüfus ile arasında bir sorun yaşanmadığı göz önüne alındığında taşkınlıkların büyük bir kısmı Musevilere karşı yapılmıştır. Musevilerin Lüleburgaz’ı kendi vatanları olarak görüp işgale karşı çıkmaları Yunan taşkınlıklarının hedefi olmalarına sebep olmuştur.

Lüleburgaz'daki Yunan kuvvetleri, Musevilere karşı ilk faaliyetlerini cemaat reisi Hahambaşı Behar²⁴ Efendi'ye karşı gerçekleştirmişlerdir. Yunanlar, işgal hazırlıklarına giriştikleri dönemde, Behar Efendi'yi çağırılmışlar ve kendisine yakın zamanda dört kişiden oluşan hükümet heyetinin geleceğini söylemişlerdir. Bahsi geçen dört kişilik heyetin, Musevi cemaatinin reisi olduğu için kendisi ile görüşeceklerini, Musevilerin Yunan işgaline karşı tutumlarını öğrenmek istediklerini ifade etmişlerdir. Lakin Yunanların bu söylediklerine karşılık Behar Efendi, üst makamdan bir emir almadığını söylemiş, Yunanlar da kendisine heyetin bir-iki gün içerisinde geleceğini ve durum ile ilgili karar vermesini istemişlerdir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/40).

Yunanların isteğinden sonra Behar Efendi, üst makamdan izin almak için bir Rum ile birlikte Kırkkilise'ye gitmek üzere Lüleburgaz'dan yola çıkmıştır. Kırkkilise'ye ulaştıklarında, oradaki Museviler durumla ilgili karar vermektan imtina etmişlerdir. Bunun üzerine İstanbul'dan hemen talimat almak için bir araba yola çıkmıştır. Ardından Lüleburgaz'a gönderilen Necur Matran Efendi ile Behar Efendi Yunanlar tarafından tekrar çağırılmış, ancak Behar Efendi'nin ailesi Yunanlar ile görüşmesini istemediğinden damadı Mişon Efendi gitmiştir. Yunanlar, görüşme esnasında Mişon Efendi'ye Lüleburgaz'daki işgal hakkında Musevilerin fikrini sormuşlar, Mişon Efendi de İstanbul'dan bir emir gelmediği için yanıt veremeyeceklerini ifade etmiş ve görüşme sonra ermiştir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/40).

Mişon Efendi, 30 Nisan 1919 tarihinde Yunanlar ile ikinci bir görüşme gerçekleştirmiştir. Aynı gününün akşamında Behar Efendi'nin evi Yunanlar tarafından basılmıştır. Silahlı olan Yunan askerleri evin etrafını sarıp zorla içeri girmişlerdir. Behar Efendi'yi evinde bulamamışlar, ancak karısını ve misafiri olan Tekfurdağ'lı (Tekirdağ) Sabatay adlı bir Musevi'yi birkaç yerinden yaralamışlardır²⁵ (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/55). Bunun üzerine Behar Efendi'nin kızı Ester'in bağırmasıyla Yunan askerleri ateş etmeye başlamışlar, silah sesleri işitilmesi ile Osmanlı polis ve jandarma kuvvetleri olay

²⁴ Bazı arşiv belgelerinde Lüleburgaz Musevi Cemaati Reisi'nin adı Behar, bazı belgelerde ise Nihat olarak geçmektedir. Bu belgelerin tarihine ve içeriğine baktığımız zaman, iki farklı ismin aynı kişi olduğu anlaşılmaktadır.

²⁵ Belge metni için bkz. Ek 7.

yerine gelmişlerdir. Ancak Yunan askerleri Osmanlı kuvvetlerine karşı bir el ateş edip kaçırmışlardır (ATASE, İSH., K:280, G:105ac).

Behar Efendi'nin evine yapılan baskın yerli Rumların teşebbüsü üzerine Yunan Müfreze Kumandanı Velahopulos tarafından hazırlanmış, baskını gerçekleştirenlerin de Yunan askerleri olduğu Lüleburgaz Polis Müdürlüğü tarafından bildirilmiştir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/40). Miralay (Albay) Cafer Tayyar Bey tarafından Harbiye Nezareti'ne gönderilen belgede, Behar Efendi'nin evine girenlerin Yanni ve Simon adında iki Yunan askeri olduğu belirtilmiştir²⁶. Hatta bu askerlerin kasabada Hakkı Bey hanında ikamet ettikleri ve haklarında henüz bir adli işlem yapılmadığı da ifade edilmiştir (ATASE, İSH., K:14, G:27).

Nitekim Yunanlar söz konusu dönemde Musevilerin kendi yanlarında yer almaları için ciddi uğraşlarda bulunmuşlardır. Musevilere bölgedeki Yunan hâkimiyetini kabul ettirdikleri takdirde barış konferansı için Paris'te bulunan Venizelos'a bu durumu bildirmek istemişlerdir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/40). Burada amaç, Venizelos'un konferansta Yunan işgallerini Rumların haricinde Museviler gibi farklı unsurların da kabul ettiğini bildirip işgalleri meşrulaştırmak istemesidir. Yunanlar amaçları doğrultusunda Behar Efendi'ye karşı baskı yapmışlar, istekleri kabul edilmediği için de şiddete başvurmuşlardır.

Behar Efendi'ye karşı yapılanların dışında kasabada yaşayan diğer Musevilere karşı da birtakım taşkınlıklarda bulunulmuştur. 24 Mayıs 1919 tarihli belgede, bir süredir Lüleburgaz'da olan Yunanların o tarihe kadar Müslümanlara yaptıklarının yanı sıra son zamanlarda Musevilere karşı birçok mezalimde buldukları belirtilmiştir. Dahası sadece demiryolu hattının güvenliği ile sorumlu olmalarına karşın farklı milletler arasında nifak tohumları ektikleri de ifade edilmiştir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 15-42/1). Diğer taraftan silah arama bahanesiyle hem Müslümanların hem de Musevilerin evlerine zorla girilmiştir (ATASE, İSH., K:14, G:35). Hatta Museviler, Yunanlara karşı komite oluşturmakla da suçlanmışlardır. Yaşanan olaylar neticesinde

²⁶ Aynı olay ile ilgili başka bir belgede "Behar" adı "Nihat" olarak geçmektedir (ATASE, İSH., K:277, G:107aa).

birçok kişi tutuklanarak Yunan karargâhına götürülmüş ve işkencelere tabi tutulmuşlardır.

2.2.2.2. Tutuklamalar

Behar Efendi'nin evine yapılan baskının ertesi günü Yunan askeri kıyafeti giyen beş Rum tutuklanmıştır. Tutuklanan beş Rum'un baskını yapanlar olup olmadığını anlamak için Behar Efendi'ye gösterilmiş, ancak Behar Efendi evini basan şahısların onlar olmadığını söylemiştir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/59). Öte yandan yaşanan baskın olayından dolayı bir Fransız Binbaşısı ile Jandarma Müfettişi Miralay Şevki Bey Yunan kumandanıyla görüşmüşlerdir. Yunan kumandanı²⁷ böyle bir olayı kendi askerlerinin yapmayacağını söyleyerek baskını gerçekleştirenlerin Yunan askeri kıyafeti giymiş beş Rum olduğunu ısrarla ifade etmiştir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/61). Hatta Yunanlar yaşanan olay ile ilgili Behar Efendi'nin karısına bir Türk askerinin 50 lira verdiğini ve bu para karşılığında Yunan askerinin suçlu gösterilmek istendiğini de söylemişlerdir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/33).

Behar Efendi olayının dışında bu dönemde başka tutuklamalar da gerçekleştirilmiştir. 17 Mayıs'ta Musevilerden İshak adlı bir şahıs, komiteye dâhil olduğu suçlamasıyla Yunan kumandanlık dairesine götürülmüştür. Orada baskı ve tehdit ile Yunanların istedikleri şekilde ifadesi alınmış ve bir gece tutuklu kalarak serbest bırakılmıştır (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/33).

İshak'ın tutuklanmasından iki gün sonra Lüleburgaz Musevi Hahambaşısı Nihat Efendi²⁸ ile Yako kahvehanede, Bakkal Avram ve David ise evlerinde Yunan askerleri tarafından tutuklanmışlardır. Bu şahıslar şiddet kullanılarak Yunan karargâhına götürülmüşler, karargâhta da işkenceye maruz kalmışlardır (ATASE, İSH., K:283, 181).

²⁷ Yunan kumandanının bu ifadesine göre, muhtemelen kendilerinin yapmış oldukları bu baskından Fransızların önceden haberi olmamıştır. Daha sonra da kendileri açısından sorumluluk arz eden bir durumun ortaya çıkması için böyle bir açıklama yapılmış olduğu düşünülebilir.

²⁸ 25 Mayıs 1919'da Edirne Vilayetinden Dâhiliye Nezareti'ne gönderilen belgede Lüleburgaz Musevi Cemaati Reisi Nihat Efendi'nin Yunan Kumandanı Velahopulos tarafından tutuklatıldığı görülmektedir. Nihat Efendi, tutuklu bulunduğu sürece işkencelere maruz kalmıştır. Baskı ve tehdit ile ifadesi alınmış ve daha sonra mahkemeye çıkartılmak üzere İstanbul'a sevk edilmiştir. Bu belgede adı geçen Nihat Efendi'nin tutuklanma sebebini incelediğimizde Behar Efendi'ye karşı girişilen olay karşımıza çıkmaktadır. (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/21).

Lüleburgaz'da Musevilere yönelik gerçekleştirilen tutuklama olaylarının yanı sıra arşiv belgelerinde gayrimüslimler arasında tutuklu sevklerinin de gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Nitekim 24 Mayıs'ta bir Yunan askerinin yaralanması olayı ile ilgili Deli Ali adlı şahsın Babaeski'den Lüleburgaz'a getirildiği gün, Çorlu'dan zaptiye memurluğundan atılmış bir Ermeni ve Romanyalı iki Musevi daha Lüleburgaz'a getirilmiştir. Ardından bu şahıslar İngiliz Divan-ı Harp Mahkemesinde yargılanmak üzere trenle İstanbul'a sevk edilmişlerdir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/25).

Lüleburgaz'daki Osmanlı kuvvetleri, Yunan taşkınlıklarına karşı zaman zaman tutuklamalar ile tepki vermeye çalışmışlardır. Yunanlar ise kendi askerlerine veya yerli Rumlara karşı gerçekleştirilen tutuklamalara engel olmuşlardır. 5 Haziran'da Lüleburgaz İstasyonu'nda ve kasaba merkezinde bir jandarmayı darp etmeye çalışan bir Rum, Osmanlı polisi tarafından yakalanmış, ancak Yunan askerlerinin olaya müdahale etmeleri neticesinde tutuklama eylemi gerçekleşmemiştir (ATASE, İSH., K:83, G:96). 21 Haziran akşamı, İstanbul'dan Edirne'ye hareket eden posta treniyle Dinilyos ve İlyas Arslaniyadis adında iki Rum mahkûm sınır dışı edilmek için Edirne'ye gönderilmişlerdir. Ancak trenin Lüleburgaz'a yaklaşması ile başlarında bir zabıt bulunan tahminen 30 silahlı Yunan askeri mahkûmların bulunduğu vagonun etrafını sarmışlar ve mahkûmları polislerin elinden zorla alıp trenden indirerek kasabadaki karargâhlarına götürmüşlerdir (ATASE, İSH., K:84, G:7).

Yunanlar Müslüman ve Musevilerin dışında kendi askerlerine karşı da tutuklama gerçekleştirmişlerdir. Bu kapsamda 15 Ağustos'ta Lüleburgaz'da görevden alınmış Petro adındaki bir Yunan Mülazımı (Teğmen) trenle İstanbul'a gitmek üzere yola çıkmıştır. Çerkezköy'de Yunanlar tarafından trenden indirilmek istenmiş ancak indirilememiştir. Daha sonra trenin Çatalca istasyonuna yaklaşmasıyla bölgedeki Kumandan Dimitraki trene binerek Petro'nun olduğu vagona gitmiştir. Petro tekrar trenden indirilmek istenmiş fakat o esnada tabancasını çıkartıp Dimitraki'ye üç el ateş etmiştir. Kurşunlardan hiçbirini isabet ettiremeyen Petro, tabancasının elinden zorla alınması esnasında tabanca ateş almış ve kulağından yaralanmıştır. Yaşanan olay sonucunda Yunan kuvvetleri kendisini alarak Çatalca'daki Yunan karargâhına götürmüşlerdir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 21-16/1).

2.2.2.3. Yaşananlara Dair Soruşturmalar

Yunanlar, Musevilere karşı gerçekleştirdikleri tutuklamalarda darp, tehdit ve işkence gibi birtakım faaliyetlerde bulunmuşlardır. Osmanlı Devleti tıpkı Müslümanlarda olduğu gibi Musevilerin karıştığı olaylara karşı soruşturmalar yürüterek kişilerin ifadelerine başvurmuştur. Osmanlı Arşivi'nde Musevilerin tutuklanma olayları ile ilgili ifadelerin yer aldığı vesikalar bulunmaktadır. Bu vesikalar serbest bırakılan veya tutuklu olan kişilerin eşleri, komşuları ve arkadaşlarının ifadelerine göre, Lüleburgaz'daki Osmanlı devlet görevlileri tarafından yazılmıştır. Ayrıca kişilerin tutuklu buldukları esnada neler yaşadıklarını ve hangi suçlarla suçlandıklarını anlatması bakımından önemlidir.

Lüleburgaz Musevi Cemaati Reisi Hahambaşı Vekili Nihat Efendi'nin 17 Mayıs 1919'da tutuklanma olayı ile ilgili 19 Mayıs'ta eşinin ifadesine başvurulmuştur. Kendisine ilk olarak Nihat Efendi'nin nerede olduğu sorulmuştur. Eşi de olayın yaşandığı günün sabahında Nihat Efendi'nin çarşıya gitmek için evden çıktığını ve bir süre sonra eşinin eve dönmemesi üzerine kendisinin de dışarı çıktığını söylemiştir. Dışarıdayken Nihat Efendi'nin üç Yunan askeri tarafından tutuklandığını öğrendiğini ifadesinde anlatmıştır (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/91). Ardından tutuklama haberini aldıktan sonra Yunan kumandanlık dairesine gittiğini ve askerlerin "Burası Yunanistan'dır. Türkiye değildir." diyerek Nihat Efendi'yi görmesinin yasak olduğunu söylediklerini ifade etmiştir. Yunan kumandanlık dairesinden dışarı çıktığında binanın penceresinden Nihat Efendi'yi gördüğünü ve ona "Nasıl duruyorsunuz?" diye sorması üzerine Nihat Efendi de "Dayak azdır, bakalım ne olacak?" dediğini söylemiştir. Ertesi gün tekrar kumandanlık dairesine gittiğini ve bu sefer kocası ile görüşürüldüğünü, görüşme esnasında Nihat Efendi'ye nasıl olduğunu sorduğunda ise yavaş ve kısık bir sesle şu yanıtı aldığını beyan etmiştir: "Bilmiyorum. Buradan çıkacak mıyım? Çıkmayacak mıyım?" (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/91).

İkinci olarak Nihat Efendi'nin dayak yiyip yemediği, çarşıda tutuklandığını görüp görmediği ve tutuklamayı kimlerin gördüğü sorulmuştur. Eşi de Nihat Efendi'nin darp edilmiş olduğunu ve çarşıda birçok kişinin "Nihat Efendi'yi Yunan kumandanlık

daairesine götürdüler.” diye bağırdıklarını söylemiştir; ancak bağıranlardan kimseyi tanımadığını ifade etmiştir. Akabinde Nihat Efendi ile görüşmesi esnasında neden tutukladıklarını sorup sormadığı ve eğer sebebini söylediye ifadesinde belirtmesi istenmiştir. Eşi de Nihat Efendi'nin tutuklanma sebebini söylemediğini ve neden olduğunu da bilmediğini söylemiştir. Ayrıca görüşme esnasında Yunanların rahat bırakmadığını, nitekim rahat bırakılmış olsalar belki söyleyebileceğini ifadesinde anlatmıştır (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/70).

İfade tutanağının devamında Yunan askerlerinin evlerine gelip gelmediği sorulmuştur. Bu soru üzerine, 19 Mayıs sabahı evlerine iki Yunan zabitanın geldiğini ve ellerinde birkaç tane yazılı uzun kâğıtlar bulunduğunu belirterek bu kâğıtları kendisine gösterip “İşte kocan her şeyi söyledi. O nasıl söylediye sen de söyleyeceksin.” dediklerini aktarmıştır. Ayrıca daha önce evlerinin Yunanlar tarafından basıldığını, Yunanların bu baskını kendilerinin yapmayıp Türklerin yaptığını söylemeleri için para teklif ettiklerini ifadesinde anlatmıştır (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/ 70). Zabitanlar kendisine “Kocan vakayı böyle anlattı. İfadesi buradadır. Sen de Yunanlar evimize gelmediler. Bizi basmadılar. Türkler bastı demezsen kocanı yok bil.” diyerek kâğıtlara imza atmasını istediklerini ancak kendisinin imzalamadığını söylemiştir (DH. EUM. AYŞ. 4-62/71). Nihat Efendi'nin eşinin söylediği ev basma olayının ne zaman gerçekleştiği ve kâğıtları getiren zabitanları tanıyıp tanımadığı sorulmuştur. Kendisi de 15 gün önce evlerine üç kişinin girdiğini, bunlar tarafından sıkıştırılarak fena halde dövüldüğünü söylemiştir. Ardından gelen kişilerin kaçıp gittiklerini, daha sonra iki Yunan doktorun gelip kendisini muayene ettiklerini belirtmiştir. Söz konusu doktordan sonra Osmanlı polislerinin de bir doktor ile geldiğini ve gelen doktorun da kendisini muayene ettiğini söylemiştir. Bir süre sonra yaşanan olayı araştırmak için birkaç tane Yunan zabitanı ile askerinin evlerine geldiklerini ve olayı sorduklarını ifade etmiştir. Kendisi de olayı Yunan askerlerinin gerçekleştirdiği beyanında bulunduğunu, lakin gelenlerin “Bunlar Türk olmasın?” dediklerini söylemiştir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/71).

Diğer taraftan 19 Mayıs sabahı gelen askerleri önceden gördüğünü ve bunların kendisini Nesim Efendi adında bir Türk zabitanından rüşvet almakla suçladıklarını

söylemiştir. Ancak Nesim Efendi adlı zabitin 15 günden beri tedavi maksadıyla İstanbul'da bulunduğunu ve böyle bir şeyin mümkün olmadığını da ifadesinde anlatmıştır (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/71).

Nihat Efendi'nin Yunanlar tarafından tutuklandığı aynı gün, Lüleburgaz Musevi Mahallesi'nde bakkal dükkânı olan 36 yaşında David adlı şahıs da tutuklanmıştır. Bir gece kumandanlık dairesinde kaldıktan sonra serbest bırakılmış ve Osmanlı zaptiyesine ifade vermiştir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/68).

Kendisine ilk olarak Nihat Efendi'nin Yunanlar tarafından götürülürken görüp görmediği sorulmuştur. David verdiği yanıtta, hiçbir şeyden haberinin olmadığını, kendisinin de tutuklanıp Yunan kumandanlık dairesine götürüldüğünü ifade etmiştir. Orada Yunanların "Burada komite yazıyorlarmış. Malumatını söyle." dediklerini, kendisinin de böyle bir şeyden haberinin olmadığını söylemiştir. Bunun üzerine ertesi gün serbest bırakıldığını ve bir şey yapmadıklarını ifadesinde anlatmıştır. Son olarak David'e Nihat Efendi'nin tutuklandığını kimden duyduğu sorulmuş, kendisi de herkesin söylediğini belirterek ifadesi sonlandırılmıştır (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/68).

Yunanların tutuklamalarının çoğu kendilerine karşı komite oluşturma bahanesiyle gerçekleşmiştir. 17 Mayıs'ta Lüleburgaz'ın Musevi mahallesinde oturup çarşıda bakkal dükkânı olan 55 yaşında David adlı bir başka şahıs daha tutuklanmıştır. Kendisi üç gün dört gece kumandanlık dairesinde kaldıktan sonra serbest bırakılmış ve 20 Mayıs'ta Osmanlı polisi tarafından ifadesi alınmıştır (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/83).

David'e ilk olarak neden tutuklandığı ile başından neler geçtiği sorulmuştur. Kendisi de 17 Mayıs'ta Yunan kuvvetleri tarafından kumandanlık dairesine götürüldüğünü ve orada "Sen Osmanlılar ile beraber komitacılık yapmak üzere toplanmışsın." dediklerini aktarmıştır. David, bu konu ile ilgili bir bilgisinin olmadığını ve hasta olan kızını tedavi ettirmek için 13 gündür İstanbul'da bulunduğunu söylemiştir. Yunanların bu iddialarını birkaç kere daha tekrarladığını ve Nihat Efendi'yi çağırarak "David sizinle Salı gecesi beraber miydi?" diye sorduklarını, Nihat Efendi'nin de "Evet,

Salı gecesi bizimle beraberdi.” demesi üzerine bir şahsın kendisine tokat attığını ve başka bir odaya götürüldüğünü anlatmıştır. Hatta bu odada sopa ile dövülerek “Ya doğru söyle yahut seni öldüreceğiz.” dediklerini ifadesinde belirtmiştir. İfadenin devamında David’e kumandanlık dairesinde kaç gece kaldığı, Nihat Efendi ile görüşüp görüşmediği, eğer görüştüyse ne halde olduğu sorulmuştur. O da üç gün dört gece kaldığını ve Nihat Efendi’yi fena halde dövmüş olduklarını söylemiştir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/83).

Daha sonra Nihat Efendi’ye sorulan “David sizinle Salı gecesi beraber miydi?” sorusunun sebebini Nihat Efendi’den öğrenip öğrenemediği sorulmuştur. Kendisi de bunun sebebini sorduğunu söyleyerek Nihat Efendi’nin neden öyle bir cevap verdiğini şu şekilde açıklamıştır: “Güya Osmanlılarla birlikte biz Museviler camiye toplanıp komita yazmış olduğumuzu sormuşlar. Kendisini pek fena halde darp etmiş olduklarından benim için Yunan Kumandanı ‘Bu David de sizinle o Salı gecesi beraber miydi?’ diye sorduklarında evet demenin sebebi kendi hayatının kurtarılması için olduğunu Nihat Efendi bana söyledi.” Ayrıca David, Nihat Efendi’nin “Evet bu da beraberdi dememiş olsaydım beni öldürecektiler. Korktuğum için mecburi böyle söyledim.” dediğini de ifadesinde anlatmıştır. David’in ifadesinin devamında başka bir odaya götürüldükten sonra fazla dövülüp dövülmediği ve vücudunda yara veya kırık olup olmadığı sorulmuştur. Kendisi de odaya götürüldükten sonra askerlerin elinde bulunan silahın kayışını boynuna geçirdiklerini ve ağır bir sopayla 30 kere vurduklarını sayabildiğini, daha fazlasını bayıldığı için sayamadığını ifade etmiştir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/84).

David’e yönelik başka bir soru, tutuklu bulunduğu esnada Yunanlar tarafından kendisine başka bir şeyler sorulup sorulmadığıyla ilgilidir. O da tekrar tekrar bu komita meselesini sorduklarını beyan etmiştir. Dahası tutuklu bulunanların kendisi için “Komitacıdır.” demeleri üzerine Yunanların daha fazla baskı yaptıklarını ve bu baskılara karşı inkâr ederek karşılık verdiğini ifade etmiştir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/84). David’e daha sonra komitacı olarak şahit gösterdikleri kişilerin kim olduğu sorulmuş, Yunanların Nihat Efendi ve Ali Çavuş’un oğlu Süleyman’ı gösterdiklerini söylemiştir. Ardından David’in ne zaman serbest bırakıldığı ve bırakıldıktan sonra

Yunanların ne gibi şeylerin söylenmemesi için uyarıda buldukları sorulmuştur. David, Osmanlı polisi tarafından ifadesinin alındığı 20 Mayıs sabahı tekrar sorgulandığını ve komita yaptıkları iddiasını kabul ettiğini söylemiştir. Lakin kendilerinin komita dedikleri şeyin fakirler için toplanıp bir karar vermeleri olduğunu da belirtmiştir. Ardından “Reisi kimdir?” diye sorduklarını, kendisinin de “Nihat Efendi’dir.” dediğini anlatmıştır. David, anlattığı bu komita meselesinin doğru olduğunu, fakirler için böyle bir cemiyet kurduklarını belirtmiş; işkence gördüğünü dışarıda söylemesin diye Yunanların kendisini uyardığını Osmanlı polisine verdiği ifadeyle anlatmıştır. Son olarak kendisine tutuklu bulunduğu sürece ne yiyip ne içtiği sorulmuş, yemek vermedikleri için evinden getirttiğini ve sadece su verdiklerinden söz etmiştir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/85).

2.2.3. Göç Meselesi

Uluslararası Kızılhaç Örgütü’nün 1919 yılına ait nüfus bilgilerine göre, Doğu Trakya’da toplam 635.000 kişi yaşamaktadır. Bu nüfusun 431.540’ını Müslümanlar, 165.000’ini Rumlar, 20.200’ünü Museviler, 16.000’ini Ermeniler ve 2000’ini de Bulgarlar oluşturmaktadır. Doğu Trakya’daki nüfusun %67,5’ini oluşturan Müslümanlar çoğunluğu teşkil etmektedir (Güzel 2014: 148). Bu sebepten ötürü Yunanlar, işgale hazırlık döneminde Müslüman halka karşı yapmış oldukları gasp, yaralama, öldürme ve tutuklama olayları ile insanları göç etmeye mecbur bırakarak Rum nüfusunu arttırmaya çalışmışlardır.

Yunanların söz konusu dönemde gerçekleştirdiği taşkınlıklar insanların üzerinde hem fiziksel hem de psikolojik etkiler yaratmıştır. Tüm bunların sonucunda yıllardır yaşadıkları topraklardan, memleketlerinden göç edenler olmuştur. Nitekim 24 Mayıs 1919’da Lüleburgaz’dan Harbiye Nezareti’ne gönderilen belgede, merkezi Lüleburgaz olan Yunan taburunun Çorlu, Babaeski ve Lüleburgaz civarında yönetimi tamamen ellerine alıp halka karşı her türlü kötü muameleye girişmeleri üzerine Lüleburgaz’da yaşayan gençlerin hayatlarından endişe duyup kasabadan göç etmeye başladıkları ifade edilmektedir²⁹ (ATASE, İSH., K:14, G:42AB).

²⁹ Belge metni için bkz. Ek 8.

Yunanların, Lüleburgaz ve havalisinde yaşayan Müslümanlar ile Musevileri komita faaliyetiyle suçlayarak, kasabadaki asayiş ihlal edeceklerini bahane edip pek çok kişiyi tutuklaması üzerine dışarıya göç hareketleri hızlanmıştır. Lüleburgaz'da yaşayan Kemal Bey ve eşi kaçarak İstanbul'a göç edenler arasındadır (BOA. DH. EUM. AYŞ. 15-42/3). Hatta 24 Mayıs'a kadar Müslümanlardan Tüfekçi Ali Efendi, Şükrü Bey, Vasıf Bey, Sadullah Bey, Celal Bey, Şevki Efendi, Musevilerden Moiz Behar Efendi ile Morodi Efendi de mal ve mülklerini terk ederek İstanbul'a göç etmişlerdir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 15-42/1).

Balkan Savaşları'ndan sonra Doğu Trakya'ya göç eden ve Osmanlı Devleti tarafından Lüleburgaz'ın Ayvalı köyüne yerleştirilen Müslümanlardan 108 kişi, Yunan taşkınlıklarından dolayı Balkanlara geri dönmek istemişler ve 10 Temmuz'da Lüleburgaz İstasyonu'ndan trene binerek geldikleri yerlere gitmek üzere yola çıkmışlardır (ATASE, İSH., K:86 G:33AB). Ayrıca bu kişilerin göç etme istekleri Yunanların izni ile gerçekleşmiştir.

Yunanların izniyle giden göçmenlerin yanı sıra zorla göç ettirilenler de olmuştur. Lüleburgaz İstasyonu civarındaki Türkgeldi Çiftliği'nde çalışmakta olan Serez muhacirlerinden 49 kişi, 30 Temmuz'da Yunan kumandanının emri ile iki vagona bindirilip Serez'e geri gönderilmek istenmişlerdir. Bu olayın gerçekleşmemesi için Lüleburgaz Jandarma Kumandanlığı tarafından Yunan Kumandanlığı'na müracaat edilmiş ve muhacirlerin gönderilmesi 31 Temmuz akşamına ertelenmiştir. Ancak Yunan kumandanı bundan sonra göç etmek isteyen 650 muhacire yardım edilmeyeceğini bildirmiştir³⁰ (ATASE, İSH., K:93, G:41aa).

Yunanlar söz konusu dönemde göç eden Müslümanların yerine Lüleburgaz ve havalisine Hıristiyan göçmenler getirmişlerdir. Gelen Hıristiyan göçmenler tren istasyonunda karşılanmış ve Yunan askeri muhafazasında civar köylere yerleştirilmişlerdir (BOA. DH. EUM. 6. ŞB. 50-9/6). Diğer taraftan kimi zaman Rum muhacirlerin köylere yerleştirilmesi Osmanlı kuvvetleri tarafından gerçekleştirilmiştir.

³⁰ Aynı tarihlerde Yunanlar Müslümanları Osmanlı sınırları dışına doğru Edirne'den dışarı göç ettirmeye başlamış ve bunların yerlerine Osmanlı sınırları dışından Hıristiyanları getirterek Edirne Vilayeti'ne yerleştirmeye başlamışlardır (ATASE, İSH., K:93, G:41).

Nitekim 27 Şubat'ta Rum muhacirlerini köylerine götürmek için Yunan askeri verilememiş ve Rumlar Osmanlı jandarması muhafazasında köylerine götürülmüşlerdir (BOA. DH. EUM. 5. ŞB. 77-61/1).

2.2.4. Yunanların Halka Karşı Söylemleri ve Propaganda Faaliyetleri

İşgal hazırlık döneminde Lüleburgaz'da bulunan Yunan askerleri ve kasabada yaşayan yerli Rumlar yaptıkları taşkınlıkların dışında halka karşı birtakım olumsuz söylemlerde bulunmuşlardır. Söz konusu söylemler ile insanların haysiyetini rencide etmişler ve gözlerini korkutmuşlardır. Çalışmanın bu başlığı altında Yunanların ve Rumların bu sözlü eylemlerinden bahsedilecektir.

3 Şubat 1919 tarihinde kasabaya beş dakika mesafedeki köprünün başında bir olay yaşanmıştır. Kolu olmayan bir Müslüman, Rumlar tarafından yere yatırılıp gasp ve darp edilmiştir. Rumlar, "Burası Yunanistan'dır. Türkistan değildir. Defolup gidin!" diyerek onu öldürmek istemişlerdir (BOA. DH. EUM. 6. ŞB. 50-9/12).

Diğer bir olay 18 Şubat'ta yaşanmıştır; bir Yunan Yüzbaşı ve 300 kişilik Yunan taburunun Edirne'den Çatalca'ya kadar Doğu Trakya'nın Yunan idaresine geçtiği yönündeki propagandalarının etkisiyle Rumlar başlarındaki fesleri atıp şapka takmaya başlamışlardır. Aynı tarihte Turgutbey köyünden okullarına giden çocukların önüne Rumlar çıkararak onlara taş atmışlar ve tüfeklerini doğrultmuşlardır (BOA. DH. EUM. 3. ŞB. 27-55/1).

Yunanlar, Müslümanlara karşı rencide edici davranışlarda da bulunmuşlardır. Nitekim 23 Şubat'ta Lüleburgaz'daki Yunan müfrezesine bağlı bir çavuş, yerli Rumlardan bir kız ile evlenmiştir. Düğün günü bir Yunan askeri eline iki metre uzunluğunda bir Yunan bayrağı³¹ almış, mahalleleri gezerek bayrağı düğün evinde ağaca asmıştır. Bu durum üzerine yerel sakinlerin haysiyetlerini rencide edeceği Yunan Kumandanlığı'na bildirilmiş ancak hiçbir şey yapılmamıştır (BOA. DH. EUM. 5.ŞB. 77-24/1). Yunanlar, kasabada buldukları dönemde balolar düzenleyerek eğlenmişler

³¹ Yunanlar Lüleburgaz İstasyonu'ndaki Yunan karargâhlarını da bayrakları ile kaplamışlardır (ATASE, İSH., K:22, G:126AD).

ve bu balolarda kendi propagandalarını yapmışlardır. Hatta 12 Nisan'da Lüleburgaz'ın zenginlerinden olan bir Rum, Yunan askerleri şerefine balo düzenlemiştir. Yunanlar bu baloda fesleri yerlere atıp çiğnemişler, Ayasofya'nın kiliseye çevrilmesi ve Venizelos ile ilgili bestelenen şarkılar söylemişlerdir. Dahası bu şarkıları balo dışında caddelerde ve Osmanlı askerlerinin bulunduğu kışlaların önünden geçerken de yüksek sesle söylemişlerdir. (DH. EUM. AYŞ. 6-30/9). Balodan kısa bir süre sonra 21 Nisan'da Hıristiyanlar için kutsal olan Paskalya Bayramı'nı Yunanlar ve yerli Rumlar taşkınlıklarda bulunarak kutlamışlardır. Lüleburgaz'da Paskalya gecesi sabaha kadar havaya ateş açılmış ancak herhangi bir yaralanma ya da ölüm vakası yaşanmamıştır (BOA. DH. EUM. AYŞ. 7-69/1).

Lüleburgaz'ın Ayvalı köyü halkından olup kendi istekleri ile Yunanistan'a giden yerli Rumlardan bazıları Yunanlar aracılığıyla geri dönmüşlerdir. Yorgi ve Yanni adında iki Rum, 15 Haziran akşamı yanlarında bir bomba ve bir tabanca ile Ayvalı köyüne gitmişlerdir (ATASE, İSH., K:86, G:19AB). Köyde yaşayan Müslümanlara "Burası Yunanistan'dır. Artık buralarda sizin işiniz bu kadar. Anadolu'yu da alarak Türklere yalnız bir tayyare verilecek ara sıra uçacak ve milletini görecektir. Budala adamlar, bu evler bizimdir. Tarlalar da bizimdir. Hayvanlarınızın başına olatmaya para alacağız." diyerek Müslümanların haysiyetlerini rencide etmeye devam etmişlerdir (ATASE, İSH., K:84, G:11). Bilhassa yaşanan bu tarz olaylar ile Müslümanların neden göç etmek istedikleri veya zorunda kaldıkları daha iyi anlaşılmaktadır.

17 Haziran'da Lüleburgaz'ın civar köylerinden birine Yunan çavuşu kumandasında sivil kıyafetli beş Rum çetesi gitmiş, köyde Müslüman ahaliyi korkutarak köyü hemen terk etmezlerse herkesi öldüreceklerini söylemişlerdir. Dahası Anadolu dahil olmak üzere bu bölgenin de Yunan olduğunu beyan etmişlerdir (ATASE, İSH., K:19, G:37). 25 Temmuz'da yine halka karşı bomba göstererek tehdit etme vakası yaşanmış, birçok Yunan askeri ellerindeki bombaları halka göstererek "Bunlarla Türkleri öldüreceğiz." demişlerdir (ATASE, İSH., K:19, G:95).

Yunanlar, asker ihtiyaçlarını karşılamak için farklı yollara başvurmuşlardır. Bunlardan ilki Osmanlı Devleti hizmetinde çalışan Rumlara karşı yaptıkları

propagandalardır. Yunanların bu dönemde asker ihtiyacı olduğundan Osmanlı vatandaşı olan genç Rumların Lüleburgaz'a gelmeleri istenmiştir. Bunun sebebini de Lüleburgaz'dan Yunanistan'a gitmenin kolay olduğu şeklinde açıklamışlardır. Hatta Osmanlı hizmetindeki Rumlara 20 gün kadar sabretmeleri ve bölgenin kendileri tarafından yakında işgal edileceği söylenmiştir. İşgallerin gerçekleştiği zaman kendilerini hizmete alacakları şeklinde propaganda yapmışlardır (BOA. DH. KMS. 52-80/4). Yunanların asker ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla başvurdukları diğer bir yol Osmanlı Devleti sınırlarından geçişleri yasak olan kişilerle ilgilidir. 9 Ağustos'ta bahsi geçen kişilerden bazılarını Selanik'ten Kuleliburgaz'a ve oradan da Uzunköprü, Lüleburgaz ve Çorlu'ya getirmişlerdir. Bunların çoğu Kuleliburgaz'a kadar sivil kıyafetle gelmişler ve oradan gidecekleri yerlere sevk edildikleri esnada trende Yunan askeri kıyafetini giymişlerdir (BOA. DH. KMS. 52-4/3).

Yerli Rumlar, Yunanların işgallerinde her zaman yanlarında olmuşlar ve Müslümanlar ile Musevilere karşı girişilen pek çok olumsuz faaliyetlerde bizzat yer almışlardır. Ayrıca kendi aralarında Müslümanları ve Musevileri zor durumda bırakacak bazı kararlar vermişlerdir. 20 Kasım'da Rumlar, Lüleburgaz'da ne kadar kendilerine ait dükkan, mağaza ve ev gibi yerler varsa kaç para verilirse verilsin Müslüman ve Musevilere kiraya vermemek için aralarında anlaşmışlardır³² (ATASE, İSH., K:74, G:25).

Lüleburgaz Rumları bir taraftan taşkınlıklara devam ederlerken diğer taraftan Osmanlı hâkimiyeti altında can güvenliklerinden şüphe duyduklarını ifade etmişlerdir. Bu nedenle Çatalca sınır olmak üzere bütün Doğu Trakya'nın Yunanlara verilmesini aksi takdirde uluslararası bir idare haline getirilmesini istemişlerdir. Ayrıca Osmanlı Devleti hakkında şikayetlerini ve bu isteklerini Paris Barış Konferansı'na göndermek için Rum Patrikhanesi'ne yazmışlardır (ATASE, İSH., K:203, G:153).

Yunan ve Rum propagandaları 1920 yılının ilk aylarında da devam etmiştir. 7 Ocak 1920'de Venizelos'un doğum günü olması nedeniyle Lüleburgaz'da bulunan kilisede tören düzenlemişlerdir. Bu törende Venizelos tarafından gönderilen bir

³² Belge metni için bkz. Ek 9.

beyanname okunmuştur. Beyannamenin içeriğinde, İzmir ve Trakya'nın Yunanistan'a verildiğini ve işgal için hazırlanmış 10.000 kişilik bir askeri kuvvetin yakında bölgeye geleceği yazmaktadır (ATASE, İSH., K:202, G:258).

Yunanlar, yapmış oldukları propagandalarda çocukları da kullanmışlardır. 5 Mart'ta üç Yunan zabitanın kumandasında bulunan 140 kadar Rum çocuğu kilisede ayin yapmışlar ve ayinden sonra ellerindeki Yunan bayrakları ile kasabanın pazar merkezini ve Rum mahallesini dolaşarak gösteri yapmışlardır (ATASE, İSH., K:112, G:121).

Yunanlar, sözlü propagandalar ile hayatlarından endişe duyan Müslümanların endişelerini, Rumların ise cesaretini arttırmak amacıyla uçaklardan bildiriler atarak yazılı propaganda faaliyetlerinde de bulunmuşlardır. Bu kapsamda 1920 yılının Haziran ayı sonlarında Lüleburgaz'a Yunan uçaklarından bir bildiri atılmıştır. Yunan Trakya Ordusu Başkumandanı Zimvraakis imzalı bildiri metni şu şekildedir (Başer 2009: 84-85):

“Şüphesiz haberdar olduğunuz veçhile ordumuz Anadolu'da ileri harekâtı yaptı ve Mustafa Kemal'in gayr-i muntazam askerlerini (çetelerini) dağıttı. ... Konferans, Trakya'yı suret-i kat'iyyede Yunanistan'a tahsis ve ita etti. O kadar zaman vatanınız için, o kadar felaketlere tahammül ettiniz. Ancak birkaç gün daha sabır ediniz ve hürriyet günü size erişti. Trakya'nın halim ve sakin Türk ahalisine söyleyiniz ki, Tayyar'ın onları sevk ettiği felakete sürüklenmesinler. Ordumuzun, sakin kalacak kimselere nasıl hürmet edeceğini ve fakat Tayyar'ın müfsit menfaatçi maksadına hizmet etmek üzere işlerini güçlerini bırakıp silaha sarılanlara karşı nasıl bi aman olacağını onlara söyleyiniz. Trakya Rumlarının başlarının bir kılına dokunmamalarını onlara söyleyiniz. Zira mücrimler şu takdirde cinayetlerini pahalı ödeyeceklerdir. Mustafa Kemal'in düçar olduğu felaketi onlara ihbar ediniz. Tayyar'ı da aynı hal ve akıbet bekliyor. Size gelince, söylediğim veçhile cesaretli olunuz.”

Yunanlar uçaklardan atmış oldukları bildiri ile bölge halkının direnişini kırmayı amaçlamışlardır. Ayrıca Batı Anadolu'daki ilerlemelerinden bahsederek Milli Mücadele hareketinin başarısız olduğunu ve Cafer Tayyar Bey'in Trakya halkını felakete sürüklediğini ifade etmişlerdir. Hatta gerçekleştirmeyi planladıkları işgalde sakin kalan

Türlere hürmet edecekleri, silahlı mücadeleye girişenleri ise cezalandıracakları yönünde tehditte bulunmuşlardır.

Yunanlar resmi işgal öncesi yaptıkları asker ve cephe sevkiyatlarıyla Lüleburgaz ve havalisindeki askeri kuvvetlerini önemli ölçüde arttırmışlardır. Diğer taraftan Müslüman ile Musevi halka karşı taşkınlıklarda bulunarak işgallerini sağlam temeller üzerine kurmayı amaçlamışlardır. Nitekim gerçekleştirdikleri faaliyetler ile amaçlarına ulaşmışlar, 20 Temmuz 1920 tarihinde Tekirdağ'a asker çıkartarak Doğu Trakya'yı işgale başlamışlardır. 23 Temmuz'da Lüleburgaz'ı işgal eden Yunanlar, kısa sürede tüm Doğu Trakya'yı kontrolleri altına almışlardır.

III. BÖLÜM

3. YUNAN RESMİ İŞGALİ

3.1. İşgale Giden Süreç ve Kongreler

Doğu Trakya'ya yönelik işgalin önemli bir safhasını demiryolu güvenliğinin sağlanması oluşturduğu için Yunanlar, Lüleburgaz'a geldiklerinden itibaren bölgede yaşayan hem Müslüman ve Musevi halka hem de devlet görevlilerine karşı olumsuz eylemlerde bulunmuşlardır. Söz konusu eylemlerde hayatlarını kaybedenlerin yanında yaralananlar ve bölgeyi terk edenler de olmuştur. Hatta bu sırada Yunanlar tarafından tutuklananlar farklı türden işkencelere maruz kalmışlardır.

TPMHC, Yunanların bu faaliyetlerine karşılık kongreler düzenleyerek Doğu Trakya'nın savunulmasını amaçlamıştır. Bu amaçla 10 Temmuz 1919, 16 Ekim 1919, 15 Ocak 1920, 31 Mart 1920 (Lüleburgaz Kongresi) ve 9 Mayıs 1920 (Büyük Edirne Kongresi) tarihlerinde beş adet kongre düzenlenmiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 137). Çalışmanın bu kısmında başta Lüleburgaz ve Büyük Edirne Kongresi olmak üzere resmi işgale giden süreçte diğer yerel kongreler de incelenecektir.

Cemiyet ilk olarak İstanbul Darülmüallimin³³ Konferans Salonu'nda Yunan işgalini protesto etmek amacıyla Trakya Kongresi'ni toplamıştır. 10 Temmuz 1919 tarihinde iki celse şeklinde toplanan kongrenin ilk celsesinde cemiyetin hazırlamış olduğu rapor okunmuştur. İkinci celsede cemiyetin başkanlığını bırakan Mestan Efendi'nin yerine yeni başkan ve üyelerin belirlenmesi için seçim yapılmıştır (Güner

³³ Osmanlı Devleti'nde erkek öğretmen yetiştirmek amacı ile kurulan okullara verilen isimdir. Ayrıntılı bilgi için bkz. (<https://islamansiklopedisi.org.tr/darulmuallimin>, 23 Mart 2019'da erişildi).

1998: 71-72). Yapılan seçimle Hilmi Efendi başkanlığa getirilmiş ve azalar belirlenmiştir.³⁴ Daha sonra seçim sonuçlarının açıklanması ile Müftü Hilmi Efendi tarafından dualar okunmuş ve kongre sona ermiştir (Güner 1998: 72-73).

16 Ekim 1919'daki diğer bir kongre Edirne'de toplanmıştır. Kongrenin toplanma amacı Batı Trakya'daki Bulgar ve Yunan işgalleri olmuştur. Bu işgallere karşı Batı Trakyalılara yardım etme ve protesto telgrafları çekme kararı alınmıştır. Ayrıca kongrede 16 Ekim'e kadar yapılan çalışmalar hakkında bilgiler verilmiş ve bu tarihten sonra yapılması gerekenler üzerinde durularak yeni bir merkez heyeti seçilmiştir (Güner 1998: 104).

TPMHC, Lüleburgaz Kongresi'nden önceki son kongresini 15 Ocak 1920'de Edirne'de toplamıştır. Cemiyetin merkez heyeti ve kazalardan gelen temsilcilerin katıldığı bu kongrede "Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Edirne Heyeti Muvakkatesi"nin kurulması kararlaştırılmıştır. TPMHC'nden ayrı olarak kurulan bu cemiyet, Trakya'nın silahlı savunması için atılan ilk adım niteliğindedir. Ancak I. Kolordu Kumandanlığı tarafından cemiyete verilebilecek tüfek ve cephanenin az olması nedeniyle silahlı örgütün İstanbul'un resmen işgaline kadar gerçekleştirilmediği görülmektedir (Bıyıklıoğlu 1992: 209).

İstanbul'un 16 Mart 1920'de resmen işgal edilmesi ile birlikte I. Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar (Eğilmez) Bey ilk olarak Doğu Trakya'nın İstanbul Hükümeti ile olan ilişkisini kesmiş ve Edirne'de örfi idare ilan etmiştir. Cafer Tayyar Bey, bu kararını Trakya halkına şu şekilde duyurmuştur (Bıyıklıoğlu 1992: 211; Keleş 1993: 219): "İstanbul'da makamı hilafet tarafından, serbest olarak seçilerek teşkil olunacak ve milletvekillerimizin itimadına mazhar bir kabine, hükümeti idare etmedikçe, Edirne vilayetindeki sivil idare ve kumandanlık müştereken, hareket istiklalini muhafaza edecek ve bu milli ve vatani gayenin elde edilmesi için çalışacaktır. Emniyet ve asayişin korunması için vilayette örfi idare ilan olunmuştur."

³⁴ Lüleburgaz'dan Avukat Şevket Bey'in belirlenen azaların içerisinde yer alması ve kasaba halkından Kemal Bey, Mehmet Bey ve Abdurrahim Berri Efendi gibi kişilerin kongreye katılmaları kasaba halkının ilgisini göstermektedir (Güner 1998: 72).

Seferberlik ilanı veren Cafer Tayyar Bey, I. Kolorduya bağlı tümenlere gerekli direktifleri vermişti. Zira 1882 ile 1899 yılları arasında doğan herkesin silahlaltına çağırılması ve Doğu Trakya'daki bütün silah ve cephane depolarına el konularak silahların kullanılması direktifler kapsamındaydı. Ayrıca Edirne ile İstanbul arasındaki telgraf hattının kesilmesi ve İstanbul'dan gelen gazete, mektup gibi yazışmaların sansürlenmesi emredilmişti. Mal sandıklarında, tapu ve evkaf idarelerinde ve ziraat bankasındaki paralara el konulmuş, ambarlarda bulunan zahire de askeri idare tarafından devralınmıştı. Cafer Tayyar Bey'in seferberlik emri Doğu Trakya'nın tamamında uygulanmaya çalışılmış ancak bölgedeki bazı Osmanlı devlet adamları gerekçeler göstererek emirlere uymamışlardır. Bu devlet adamlarından Tekirdağ Mutasarrıfı Füzuran Bey kazalara gönderdiği tebligat ile Dâhiliye Nezareti'nden emir gelmediği sürece seferberliğe uyulmayacağını bildirmiştir. Emirlere uymayan bir diğer devlet adamı Çatalca Mutasarrıfı Fevzi Toker'dir. Kendisi Hadımköy'deki Yunan askerlerini ve Çatalca'da yaşayan Rumların ayaklanma ihtimaline karşı seferberlik emirlerini uygulamak istememiştir. Bahsi geçen mutasarrıfların dışında 55. Tümen Kumandanı Alaaddin Bey de ilerleyen dönemde daha büyük sıkıntılar yaşanabilir kaygısıyla emri uygulamaya yanaşmamıştır. Bir müddet sonra da hastalığını bahane ederek görevinden ayrılmıştır³⁵ (Bıyıklıoğlu 1992: 212-213; Keleş 1993: 218-222).

3.1.1. Lüleburgaz Kongresi (31 Mart-2Nisan 1920)

İstanbul'un resmen işgalinin ardından Cafer Tayyar Bey tarafından ilan edilen seferberlik emirlerinin uygulanmaya çalışıldığı günlerde Gelibolu Milletvekili Şakir (Kesebir) Bey, İstanbul'dan Edirne'ye giderken Lüleburgaz'a uğramıştır. Burada bütün Trakya belediyelerine haber verilerek bir kongre toplanması kararlaştırılmıştır (Bıyıklıoğlu 1992: 215).

Şakir Bey'in Lüleburgaz'a uğraması ve burada bir kongre kararı verilmesi tesadüf değildir. Kasabanın Trakya'nın merkezinde bulunması nedeniyle ulaşım

³⁵ Bıyıklıoğlu, Tekirdağ Mutasarrıfı Füzuran Bey ve 55. Tümen Kumandanı Alaaddin Bey'in bu tutumunun resmi işgal başladığı zaman 55. Tümenin bir mücadele göstermeden çekilmesi ve bütün Trakya savunmasının beş gün içerisinde çökmesi gibi sonuçlar doğurduğunu eserinde ifade etmiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 214).

imkânlarının elverişli olması ve Cafer Tayyar Bey'in emriyle 49. Tümen'in Lüleburgaz civarındaki Yunan etkinliğini azaltarak kasabanın diğer bölgelere göre daha sessiz hale gelmesi kongre için seçilmesine neden olmuştur. Ayrıca kasabadaki resmi görevlilerin uyanık olması ve halkın³⁶ ileri görüşlülüğünün kongrenin toplanmasında etkisi olduğundan söz edilebilir (Salman 2001: 22-24).

Şakir Bey'in haberi üzerine, Lüleburgaz Kongresi'ne 31 Mart 1920'de Galip Bahtiyar, Hayrettin, Cafer Tayyar Beyler, TPMHC Merkez Heyeti, Edirne Vilayeti ve Çatalca Sancağının her nahiyesinden birer temsilci ile birlikte toplam 67 delege katılmıştır (Bıyıklıoğlu 1992: 216). Toplanan kongrede “fena akıbetlerden, Trakya'nın yok olacağına” inanılmış ve katılanların “her ihtimale karşı hazır olmak ve insanca yaşamak hakkımızı ve milli varlığımızı tasdik etmezlerse son vatan vazifemizi yapmak” düşüncesi hâkim olmuştur. Kongrede oy birliği ile Trakya'nın kim tarafından işgal edileceği fark etmeksizin hem yabancı devlet işgali hem de içeride çıkabilecek ihtilal hareketlerine karşı savunulması kararlaştırılmıştır. Bu savunma görevi de yeni kurulmuş olan “Trakya Müdafaa-i Hukuku Milliye Merkez Heyeti”ne verilmiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 216).

Lüleburgaz Kongresi, İstanbul'un işgal günlerinde ve Yunan taşkınlıklarının artarak devam ettiği bir dönemde toplanmıştır. Ancak katılan delegelerin azim ve kararlılığı dikkate değerdir. Buna örnek vermek gerekirse; kongreye katılan 67 delegeden biri olan Ali Rıza Dursunkaya yaşananları şu şekilde anlatmıştır: “Sokullu Mehmet Paşa Kütüphanesi'nde Çarşamba günü toplanan kongre iki gün iki gece hararetli görüşmeler yaptı, memleket işleri birer birer gözden geçirildi. Kongre'ye Trakya'nın her ilçe ve livasından delegeler gelmişti. O gün, İngiliz ve Fransız uçakları da Lüleburgaz üzerinde uçuşlar yapıyordu. Fakat artık ok yaydan çıkmıştı. Bizi hiçbir tehdit yolumuzdan döndüremezdi. Şerefle ölmek, böyle aşağılayıcı yaşamaya tercih edilmiş ve kati karar verilmiş bulunuyordu.” (Salman 2001: 24-25). Cafer Tayyar Bey de kongrede Osmanlı Devleti'nin genel bir durumunu değerlendirdikten sonra “Bu ülke için ölmeye karar verdim. Sizden bu bölgeyi savunmak için destek istiyorum. Aranızda

³⁶ Lüleburgaz Kongresi'ne katılan ve Milli Mücadele'de rol alan Lüleburgazlıların biyografisi için bkz. Ali Arslan (2003). “Milli Mücadele'de Lüleburgaz Kongresi ve Lüleburgazlı Yurtseverler”. *Tarih ve Toplum* 39 (232): 22-25.

razı olmayan varsa derhal bavulunu alıp bu ülkeyi terk etsin.” demiş ve bunun üzerine kongreye katılan herkes mal ve mülkünü hibe edip ülkeyi savunacaklarına dair söz vermişlerdir (Kamil 2017: 94). Hem Ali Rıza Dursunkaya'nın hem de Cafer Tayyar Bey'in ifadeleri azim ve kararlılığa örnek niteliğindedir.

Lüleburgaz Kongresi'nde iki günlük görüşmeler sonucu cemiyetin merkez heyeti için seçim yapılmış ve şu kararlar alınmıştır (BOA. BEO. 4637-347730, Bıyıklıoğlu 1992: 217-219):

“1. Trakya, azim bir Türk ve Müslüman ekseriyeti ile meskûn olup, ırki, tarihi, siyasi ve iktisadi sebeplere ve bütün devletlerce kabul ve ilan edilen milliyet ve adalet esaslarına göre Türk hâkimiyetinde kalmak lazımdır. Bu hakka karşı vaki olacak her türlü işgal ve ihtilal harekâtına mukavemet ve müdafaa edilecektir.

2. Mukavemet ve müdafaanın bütün icaplarının temin ve ihzarı, zaman ve sureti icrası ve bu en son çareye tevessülden evvel, Trakya mukadderatının istilzam edeceği bilcümle siyasi teşebbüslerin teemmül ve ifası hususunda kâmil salahiyetle karar ittihazına mezun olmak üzere her liva namına ikişer zattan mürekkep bir merkez heyeti teşkil olunmuştur. Trakya Mebuslarıyla Kolordu kumandanı Bey, bu heyette tabii azadılar. Heyet, “Trakya Müdafaa-i Hukuk Merkez Heyeti” unvanını haizdir. Fevkalade ahvalde heyet, yeniden kongreyi davetle salahiyet ve kuvvet eder.

Merkez Heyeti için yapılan seçimde:

Şevket Bey	(Edirne)
Ekrem Bey	(Gelibolu)
Şevket Bey	(Kırklareli)
Ahmet Bey	(Edirne)
Mustafa Asım Efendi	(Şarköy)
Hafız Emin Efendi	(Keşan)

ekseriyeti kazanmışlar ve Nazmi Bey (Malkara), Niyazi Bey (Çorlu), Murad Bey (Lüleburgaz), Cemal Bey (Edirne), Adil Bey (Tekirdağ) de, ikinci derecede ekseriyet kazandıklarından yedeğe bırakılmışlardır.

Kasım Efendi	(Edirne)
--------------	----------

İsmail Bey	(Edirne)
Şevket Efendi	(Lüleburgaz)
Mestan Efendi	(Edirne)

Edirneli olmayan azaya, münasip tahsisat verilecektir.

3. Trakya'da Rumeli ve Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne bağlı olarak yapılmış olan köy, kaza ve liva teşkilâtı, eskiden olduğu gibi, sürekli olup yalnız ahvalin ilcası dolayısıyla bu teşkilatın Rumeli ve Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ile olan rabıtası fakedilmiş ve Osmanlı vatan menfaatlerinin müdafaasında bütün Trakyalılar, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ile aynı fikir ve duyguda olmakla beraber teşkilatı hazır, müstakilen hareket edecek olan Trakya Müdafaa-i Hukuk Heyeti Merkeziyesine rabtolunmuştur.

4. Mütarekeden beri cereyan eden ahvale zamime olarak, ahiren, makarr-ı hilafet ve saltanatın da muvakkat işgali hadisesi Türk milli vicdanını pek ziyade duçarı teessür ve heyecan etmiş ve parlamento masuniyet ve muafiyetinin ihlali ve hukuku asliye ve şahsiyeye ait bazı takyidat vaz'ı suretiyle dâhili işlerimize ve hâkimiyet hakkımıza müdahale ve tecavüz gibi devletler ve insanlık kaidelerine aykırı bazı haller ve Trakyamızın Yunanlara verileceği hakkındaki çeşitli şayialar ile bu teessür ve heyecan pek had bir dereceyi bulmuş olduğundan bu husustaki endişe ve mesuliyetlerin kaydiyle beraber umumi efkâra ve siyasi mahfillere karşı, kongre namına protesto ve müracaatlarda bulunulacaktır.

5. Türk vatanının umumi mukadderatı hakkında müzakerelerde bulunmak üzere Ankara'da toplanacak olan fevkalade Milli Meclis'e Trakya mümessili olarak mebuslardan veya hariçten üç zattan mürekkep bir heyet gönderilecektir.

6. İçinde bulunulan hallere ve yukarıdaki kararlara ait kongre namına bir beyanname tertip ve neşri ve bu bapta İtilaf devletleri siyasi mümessillerine, yine birer muhtıra tevdi, Trakya haklarının Avrupa umumi efkariyle barış konferansına karşı müdafaa ve izahı zımında bir hususi heyet teşkil ve Avrupa'ya gönderilmesi ve Ankara'ya gönderilecek mümessillerin intihabı merkez heyetine bırakılmıştır.

7. Fevkalade haller karşısında, yeniden davet edilecek kongrenin, kongremiz azasiyle müntehibi sanilerden ve umumi meclis azalarından mürekkep olarak teşkili kararlaştırılmıştır.”

Kongrede alınan kararları kısaca özetlemek gerekirse; Trakya'nın Türk hâkimiyetinde kalmasının gerekliliği tekrar vurgulanarak olası bir işgale karşı kongre adına siyasi protesto ve girişimlerde bulunulması kararlaştırılmıştır. Söz konusu dönemde Ankara'da toplanacak olan Milli Meclis'e üç temsilci, Trakya haklarının savunulması için de Avrupa'ya bir heyet gönderilmesi hususunda karar verilmiştir. Ayrıca alınan kararlarının son maddesinde olağanüstü durumlar karşısında tekrar kongre toplanacağı ifadesinin geçmesi 9 Mayıs'taki Büyük Edirne Kongresi'nin düzenlenmesine zemin hazırlandığını göstermektedir.

Bıyıklıoğlu, eserinde Lüleburgaz Kongresi'nin önemi ile ilgili bazı değerlendirmelerde bulunmakta ve kongre sonucu bölgenin savunulması görevinin Müdafaa-i Hukuk Merkez Heyeti'ne verilmesinin ardından I. Kolordu Kumandanı'nın, Trakya'nın geleceği ile ilgili kararlar veren makam olma özelliğinden çıkarak kararların uygulanması ile ilgili bir askeri kuvvet olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, kongrede alınan kararların delegeler açısından bir başarı olduğu ve Doğu Trakya'nın savunulmasına yönelik ilk ciddi adımların atıldığı da vurgulanmaktadır (Bıyıklıoğlu 1992: 219).

3.1.2. Lüleburgaz Mitingi

Lüleburgaz Kongresi'nden kısa bir süre sonra 24 Nisan 1920'de İtilaf Devletleri Fransa'nın San-Remo kasabasında toplanmışlar ve Osmanlı Devleti hakkında bazı kararlar almışlardır. Bahsi geçen kararların içerisinde Trakya ile ilgili olanlar da vardı. Bilhassa hem Doğu hem de Batı Trakya'nın Yunanistan'a bırakılması en dikkat edilmesi gereken kararlardan bir tanesi idi. İtilaf Devletleri'nin bu kararı Lüleburgaz'da tepki ile karşılanmış ve 9 Mayıs 1920'de büyük bir miting düzenlenmişti. Müftü Hafız Veli, Belediye Reisi Ahmet ve halkın önde gelenlerinden Enver Beylerin öncülüğünde

düzenlenen mitingde hatipler ateşli konuşmalar yapmışlar ve Trakya'nın Yunanistan'a bırakılması karşısındaki tutumlarını dile getirmişlerdi (Salman 2001: 25-26).

Mitinge katılanlar Trakya'nın geleceği ile ilgili iki maddelik karar almışlardır. Alınan bu kararlar San-Remo Konferansı'na iletilmesi için İstanbul Hükümeti'ne telgraf suretiyle bildirilmiştir. İkdam Gazetesi'nde yer alan telgraf metni şu şekildedir (İkdam Gazetesi 12 Mayıs 1920; Salman 2001: 26):

“Doğu Trakya

Lüleburgaz'da Bir Miting

Sadaret Makamına (Başbakanlık) Lüleburgaz'dan gönderilen telgrafname sureti:

Tarihi haklar, nüfus çoğunluğu, ekonomi gibi önemli sebepler dolayısıyla Osmanlı topluluğuna bağlı olan Doğu Trakya'nın Osmanlı hâkimiyetinden ayrılması şeklinde deveran eden bazı söylentilere karşı derin üzüntü ve çalkantı halinde bulunan Lüleburgaz ve ona bağlı çevre ahalisi bugün Lüleburgaz'da muazzam bir miting gerçekleştirerek aşağıdaki hususların Sulh Konferansı'na (San-Remo) iletilmesinde aracılık yapmak üzere hükümete sunulmasını kararlaştırmışlardır.

1- Doğu Trakya'nın İstanbul'a olan bağlantısını kesme, İstanbul'un hilafet Merkezi ve Osmanlı Başkenti olarak kalmaması şeklinde İtilaf Devletleri tarafından verilen kararı hükümsüz bırakarak (kararın iptal edilmesi, aksi halde), Başkent hayatını tehlikeye koyacağı ve şu surette İstanbul meselesinin yeniden ortaya çıkacağı,

2- Doğu Trakya'nın Yunanistan'a terkinin her türlü hukuki menfaatlere (yararlara) ve bilhassa Wilson prensiplerine aykırı olduğu,

(İki satır sansür edilmiştir.)

Sulh Konferansı'nın adı geçen noktaları dikkate alarak Doğu Trakya hakkında adalete dayanan bir karar vereceğini ümid eyeriz.

9 Mayıs 1920

Belediye Reisi

Miting Reisi

Müftü

Ahmet

Eşraftan Enver

Hafız Veli”

Telgrafta kısacası İstanbul'un Osmanlı Devleti'nde kalmaması halinde olumsuz sonuçlar doğuracağı ve Doğu Trakya'nın Yunanlar tarafından işgal edilmesinin hukuka ve Wilson Prensipleri'ne aykırı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Salman, sansürlenmiş iki

satırın Trakya'nın Trakyalılarca savunulması ile alakalı olabileceğini ifade etmektedir (Salman 2001: 27).

3.1.3. Büyük Edirne Kongresi (9-13 Mayıs 1920)

Lüleburgaz'da düzenlenen mitingden bir gün önce Edirne'de de Selimiye Camii avlusunda büyük bir miting düzenlenmiştir. Bu mitingde coşkulu konuşmalar yapılmış, Edirne'nin Türk olarak kalacağı ve bu konuda her şeyin yapılması için yeminler edilmiştir (Güner 1998: 125). Ertesi gün 9 Mayıs 1920'de Edirne'de "Büyük Edirne Kongresi" toplanmıştır. Edirne Vilayeti ve Çatalca Sancağından davet edilen toplam 264 delegeden 236'sının katılım sağladığı kongrede silahlı savunma ve siyasi teşebbüslerle ilgili konular görüşülmüş ve bunlar hakkında bazı kararlar alınmıştır (Bıyıklıoğlu 1992: 250). Bilhassa silahlı savunma meselesi, kongrenin ikinci gününün sonuna kadar söz konusu meseleyi destekleyen ve desteklemeyenler arasında tartışmalar yaşanmasında sebep olmuştur. Bu tartışmaların sonucunda savunma kararları oylamaya sunulmuş ve yapılan oylama sonucunda 12 çekimser, iki karşıt ve üç oylamaya katılmayana karşı 200 oy ile savunma fikri kabul edilmiştir (Güner 1998: 130).

Trakyalılar olası bir düşman saldırısı karşısında silahlı mücadele kararı almışlardır. Kongrede Osmanlı murahhas (delege) heyeti ile birlikte bir Trakya heyetinin Paris Barış Konferansı'na gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Trakya heyeti 1920 yılı Haziran ortalarında Roma'ya gitmiş ve orada kaldığı süre içerisinde bazı siyasi girişimlerde bulunmuştur. Fakat cemiyet üyeleri Roma'da kaldığı süre içerisinde pek başarı sağlayamamışlardır. Daha sonra Galip Bahtiyar Bey, Salih Cevdet ve Ziya Beyler Paris'e gitmişler ancak orada yapılan siyasi girişimler de Roma'da olduğu gibi başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Güner 1998: 138).

TPMHC kuruluşundan itibaren Lüleburgaz'ın da içerisinde yer aldığı Doğu Trakya'nın Yunanlar tarafından işgal edilmesi tehlikesine karşı çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Bu faaliyetlerden biri olan Lüleburgaz Kongresi ile Doğu Trakya'nın savunulması için ilk ciddi adımlar atılmış, daha sonra toplanan Büyük Edirne Kongresi

ile silahlı mücadelede karar kılınmıştır. Ancak cemiyet her ne kadar ciddi çalışmalar yapmış olsa da Yunanların işgal faaliyetleri olumlu sonuç alınmasını engellemiştir.

3.2. Doğu Trakya ve Lüleburgaz'ın İşgali

3.2.1. İşgale Karşı Alınan Tedbirler

TPMHC, 14 Mayıs 1920'de bir toplantı düzenlemiş ve bu toplantıda seferberlikten önce en önemli işin para toplamak olduğuna karar vermiştir. Bu amaçla da İstanbul'dan 500 liralık yardım istemeye karar vermişler ve Trakya'nın mali durumunu incelemek için bir kurul oluşturmuşlardır. Cemiyetin merkez heyeti, İstanbul'dan birkaç gün içerisinde para alınamayacağını düşünmüş ve kolordunun masraflarını karşılamak amacıyla 19 Mayıs'ta Trakya halkına başvurup şu tedbirlerin alınmasına karar vermiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 304-305):

- “1- Kongre tarafından kabul edilen vatan müdafaası gayesinin temini için toplanacak askerin iâşe ve idaresine karşılık olmak üzere yapılan hesap neticesinde, bir ay için, her ev başına, aynen, beş kıyye zahire (buğday), bir kıyye et ve nakden iki lira isabet edecek surette ahalinin yurtsever yardımına müracaat zaruri görülmüştür. Ahval, bu şekilde, devam ettikçe bu fedakârlığın tekrarı icabedecektir.
- 2- Yardımın tevzi ve tahsilinde, her kazadaki hane miktarına göre, her köy ve kasabanın iştirak hissesi tayin olunacaktır. Yardım daha ziyade, zengin ve vakti hali müsait olanlara dağıtılmalı ve fakirler, bu yardımdan istisna edilmelidirler. Memurlardan, vakti hali müsait olanlar bu tevziata dâhildirler.
- 3- Her kasaba ve köye isabet eden iştirak hissesinin ayniyatı ve nakit kısmı derhal toplanacaktır
- 4- Toplanacak zahire, kaza merkezlerine açılacak ambarlarda saklanacaktır. Ambar, Belediyenin idare ve mesuliyetinde bulunacak ve hesapları, aylığı Belediye tarafından verilecek bir memur tarafından tutulacaktır. Tr. Pş. M H şubeleri bu ambarları ve muamelelerini murakabe edeceklerdir.

- 5- Et hissesi, kasaba ve köylerden canlı olarak alınacaktır. Alınacak hayvanlar, et hissesine göre, sığır, koyun veya kuzu olabilir. Her kaza heyeti, bu hayvanların iyi bakılmasından ve muhafazasından mesuldür. Çoban ve muhafız masrafı heyetlerce verilir.
- 6- Toplanacak para, Ziraat Bankasına yatırılacaktır.
- 7- Ayniyet ve paranın, bir hafta içinde toplanması, yurtsever arkadaşların himmet ve hamiyetlerine tevdi olunmuştur.
- 8- Vatandaşlar arasında, bütün sivil ve asker memurlar, vatanın mukavemetini sağlayacak olan bu tedbirlerin teminine yardım etmekle mükelleftirler. Bütün memurlar, tevzi ve tahsil işlerinde M. H. şubelerine yardım etmek için emir almışlardır.”

Merkez Heyeti, almış olduğu bu kararlar ile hem yiyecek ve para toplamaya çalışmış hem bu çalışmalarını sürdürürken 16 yaşından büyük erkeklerin vilayet dışına çıkmalarını ve hububat ürünlerinin ticaret maksadıyla taşınmasını yasaklamış hem de cephanenin eksik olması nedeniyle tüfek ve mermi satın almaya çalışmıştır (Bıyıklıoğlu 1992: 305). Erzak, para ve cephane ihtiyacının karşılanmaya çalışıldığı bu süreçte askeri kuvvet olarak Doğu Trakya’da I. Kolordu Kumandanlığı’na bağlı 49., 55. ve 60. Tümenler bulunmaktadır. Bunlardan 49. Tümen Kırklareli ve Lüleburgaz bölgesine yerleşmiştir. Daha sonra I. Kolordu Kumandanlığı’nın emri ile tümenlerin ihtiyacı doğrultusunda takviyeler de yapılmıştır. Bu çerçevede 60. Tümene, Lüleburgaz’daki 49. Tümen Kumandanlığı’na bağlı bir topçu bataryası dâhil olmuştur (Bıyıklıoğlu 1992: 309-310). I. Kolordu Kumandanı Albay Muhiddin Bey³⁷ tarafından verilen bu takviye emirlerin yanı sıra silah işleri ve savunma düzeni ile ilgili emirler de verilmiştir. Bu emirlere göre, tümenler ihtiyacı doğrultusunda birbirleri arasında silah takviyelerinde bulunacak ve taburlarda bulunan silah miktarı kolorduya bildirilecektir. Savunma düzeniyle ilgili olarak batıdan gelen düşman Meriç Nehri’nin doğusundan, doğudan ve güneyden gelen düşman da Keşan-Malkara-Muratlı-Çerkezköy hattından geçirilmeyecektir³⁸ (Bıyıklıoğlu 1992: 312).

³⁷ Cafer Tayyar Bey’in I. Kolordu Kumandanlığı görevinden ayrılmasından sonra kendisi tayin edilmiştir.

³⁸ Bıyıklıoğlu, Albay Muhiddin Bey’in savunma düzeni ile ilgili kararını eleştirmiş ve eski kumandan Cafer Tayyar Bey’in Edirne Kongresi’nde bu mesele ile ilgili konuşmasını eserinde ifade etmiştir. Cafer Tayyar Bey’e göre, Yunanların o dönemde Saros Körfezi ve Enez Kıyılarına bir çıkarma yapmaları muhtemel değildir. Ancak Tekirdağ, Yunan çıkarması için en uygun yerdir (Bıyıklıoğlu

San-Remo Konferansı ile Batı Trakya'yı işgal eden Yunanlar, Edirne yakınlarına kadar gelip Meriç Nehri boyuna yerleşmişlerdir. Bu olay karşısında I. Kolordu, Trakya'da seferberlik ilanına karar vererek iki adet emir yayımlamıştır. Birinci seferberlik emirleri beş maddeden oluşmaktadır. İlk maddede Yunanların Batı Trakya'yı işgal etmek için 27 Mayıs'ta harekâta başlayacakları ve ertesi gün Fransızlardan tüm toprakları devralacakları ifade edilerek Doğu Trakya'nın işgal edililmeyeceğine dair bir haberin olmadığı söylenmiştir. İkinci maddede Kolordu Kumandanı Yunanların bu tutumu nedeniyle askeri mükellefiyet kanununun yetkisi çerçevesinde 1884'den 1900 doğumlulara kadar olanların silahaltına alınmasını emretmiştir. Ayrıca her gün gelecek olan asker miktarının da kolorduya bildirilmesi kararlaştırılmıştır. İkinci seferberlik emri dokuz maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler ile seferberlik günü 25 Mayıs 1920 olarak belirtilmiş ve kanunen istisna olarak kabul edilenlerin dışında herkesin askere alınacağı belirtilmiştir. I. Kolordu Kumandanlığı'nın amacı, Trakya'yı Yunanlara vermemek olarak tanımlanmış ve olası bir Yunan tecavüzüne silahla karşılık verileceği ifade edilmiştir. Ayrıca o dönemde Hadımköy'de bulunan Yunan taburuna, düşmanca bir hareket göstermediği müddetçe karışılmayacaktır. Dördüncü maddede 27 Mayıs tarihi itibarıyla Batı Trakya sınırının kapatılacağı, Fransız askerlerin geçişine müsaade edileceği ve bu Fransız askerlerin yanı sıra Batı Trakyalı olup Doğu Trakya'da kalmış, ya da Doğu Trakyalı olup Batı Trakya'da kalmış olanların geçişine tek seferlik imkân sağlanacağı bildirilmiştir. Ayrıca söz konusu dönemde Doğu Trakya'da bulunan askerlerin iâşe sıkıntısı çektiği göz önüne alındığından emirlerin dokuzuncu maddesinde, yeteri kadar askeri elbise olmadığı için her askerin köyünden gelirken elbisesi ile gece örtünecek battaniyesinin kendisi tarafından temin etmesi istenmiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 320-321).

Doğu Trakya halkı seferberlik emirlerine uyarak silahaltına girmiş ve 20 Haziran 1920 akşamına kadar 11.857 ikmal askeri birliklere katılmıştır. Dolayısıyla I. Kolordu'nun asker mevcudu seferberlik ile 17.000'i bulmuştur.³⁹ Buna ek olarak

1992: 313). Nitekim Cafer Tayyar Bey, bu düşüncesinde haklı çıkmış ve Yunanlar ilk saldırılarını Marmara Kıyılarından başlatmışlardır.

³⁹ Farklı kaynaklarda seferberlik emri sonucu 3650 askerin emirlere uyarak silahaltına alındığı ve bu alınanların yarısına yakınının kaçtığı ifade edilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Nami Malkoç (1937). "920 (336) Yılı'nın Kurtuluş Savaşları" *Askeri Mecmua* (48): 150.

Bıyıklıoğlu, köylüler ile fakir halkın memleketlerini savunmak için silahaltına girerlerken zenginlerin Trakya'dan İstanbul'a gitmeye çalıştıklarını da çalışmasında ifade etmiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 322). Ayrıca bu dönemde kolorduda subay ve doktor eksiliğinin görülmesi ile birlikte İstanbul'dan tayin olan birçok teğmen ve 45 kadar yüzbaşı rütbesindeki subaylar ve doktorlardan hiçbiri Doğu Trakya'ya gelmemiştir (Serez 1988: 68).

Yunan işğaline karşı alınan tedbirlere bakıldığında, I. Kolordu Kumandanlığı hem asker sayısını arttırmayı hem de bu askerlerin iaşesini sağlamayı amaçlamıştır. Böylece halkın topyekûn mücadeleye katılmasını sağlamaya çalışmıştır. Alınan tedbirler neticesindeki kararlarda halk arasında zengin-fakir ayrımı yapılmış ve fakir olan kişiler ordunun ihtiyaçlarını karşılamak üzere alınan yardımlardan muaf tutulmuşlardır. Dolayısıyla kimsenin elinden zorla bir şey alınmamıştır. Ayrıca I. Kolordu bu faaliyetleri yürütürken en önemli amacı Doğu Trakya'nın her türlü işğale karşı savunulması olmuştur.

3.2.2. Osmanlı Askeri Kuvvetlerinin Durumu

Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile I. Kolordu Kumandanlığı'nı Doğu Trakya'ya sevk etmişti. Böylelikle Yunan işğaline karşı bölgeyi savunan askeri güç Doğu Trakya'ya gelmişti. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalandığı günlerde ise Kazım Karabekir kumandasındaki XIV. Kolordu Kumandanlığı Gelibolu'da bulunmaktaydı. Söz konusu dönemde 49. Tümen (Malkara) ve 55. Tümen'den (Keşan) oluşan I. Kolordu'nun yanında XIV. Kolordu, 60. Tümen (Maydos) ve 61. Tümen'den (Ayvacık) oluşmaktadır. Osmanlı Devleti, 26 Kasım 1918'de Gelibolu Yarımadası'nın ve Boğaz'ın Anadolu yakasının ordu birliklerinden boşaltılması emrini vermesiyle XIV. Kolordu ve 55. Tümen Tekirdağ'a, 49. Tümen Kırklareli'ye, 60. Tümen Keşan'a, I. Kolordu da Keşan'dan Edirne'ye yerleşmiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 197).

İzmir'in Yunanlar tarafından işgal edilmesine kadar (15 Mayıs 1919) Doğu Trakya'da iki Kolordu Kumandanlığı bulunuyordu. Ancak İzmir'in İşğali ile XIV.

Kolordu Bandırma'ya gönderilmiş ve ona bağlı 55. Tümen, I. Kolordu'ya bağlanmıştır. Çatalca mevki de I. Kolordu'ya bağlanmış ve sınırları Hadımköy'den Meriç'e kadar genişlemiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 198). Dolayısıyla Doğu Trakya'nın savunması görevini yürüten I. Kolordu Kumandanlığı üç tümeni ile birlikte bölgeye yerleşmiştir.

Mondros Mütarekesi'nin hükümlerine göre bu tümenlerdeki askerler terhis edilmiştir. Ancak tümenlerin iç hizmeti için her piyade taburunda 80 asker bırakılmıştır. Silah miktarıyla ilgili olarak, her tûmende 2000 tüfek ile sekiz top kalmasına izin verilmiş ve tümenlerin diğer silahları İngilizler tarafından alınarak Edirne, Uzunköprü, Çorlu, Lüleburgaz, Keşan, Tekirdağ, Akbaş, Şarköy ve Hadımköy'de depolara konulmuştur. Akbaş, Gelibolu ve Çatalca depoları İtilaf Devletleri'nin kontrolü altında olup I. Kolordu'dan toplanan silahların çoğu Akbaş ve Gelibolu depolarında bulunmaktadır. Bunun dışında kolordunun kolayca el koyacağı Edirne, Uzunköprü, Lüleburgaz, Çorlu, Şarköy ve Tekirdağ depolarında çoğunun mekanizması olmayan 2165 Alman tüfeği, 1631 mekanizmalı Rus tüfeği, bir miktar piyade ve topçu cephanesi vardı (Bıyıklıoğlu 1992: 198-199).

Cafer Tayyar Bey, görevde bulunduğu süre içerisinde Yunan işgaline karşı mücadele etmiş ve kolorduyu ilgilendiren önemli kararlar almıştır. Bu kararlardan biri seferberlik emri ile askere çağırılanlar olmuştur. İlk seferberlikte 1882'den 1899 doğumlulara kadar olanlar silahaltına alınmak üzere çağırılmıştı (Belen 1936: 275). I. Kolordu ilk seferberlik emrinden sonra bölgede bir ayaklanma veya tehlike olmadığı düşüncesiyle 1894'ten önce doğanları, göçmenleri, memurları, TPMHC üyelerini, öğretmenleri, yedek subayları ve Çatalca civarında oturanları terhis etmiştir. Sadece 1894 ile 1899 arasında doğanlar silahaltında tutulmuştur (Bıyıklıoğlu 1992: 214).

Cafer Tayyar Bey'in Mondros Ateşkes Antlaşması emirlerine uymaması, İtilaf Devletleri'nin Osmanlı Devleti üzerinde baskı kurmalarına yol açmıştır. Bu baskılar sonucu kendisi I. Kolordu Kumandanlığı görevinden alınmış ve yerine Muhiddin Bey tayin edilmiştir. Daha sonra Cafer Tayyar Bey'e Ankara Hükümeti tarafından "Rumeli Umum Kumandanlığı" görevi verilmiştir. TPMHC'nin isteği ve Büyük Edirne Kongresi'nin kararıyla Trakya Milli Kumandanı seçilmiştir (Özlu 2012: 33).

Muhiddin Bey, Büyük Edirne Kongresi'nin silahlı savunma kararına dayanarak kolordunun mevcudunu arttırmaya çalışmıştır. Bu sebeple ihtiyacı olan ikmal erlerinin jandarma birliklerinin altında bulundurulmasını ve 1879 ile 1893 arasında doğanların askere alınması için hazırlık yapılmasını istemiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 306). Ayrıca ilerleyen dönemde seferberlik ilan ederek askeri mükellefiyet kanununun vermiş olduğu yetkiye dayanarak 1884 ile 1900 arasında doğanların silahaltına alınmasını kararlaştırmıştır (Bıyıklıoğlu 1992: 320).

I. Kolordu Kumandanlığı'nın mevcudu bu emirler sonucunda 761 subay ve askeri memur ile 17.500 askerden oluşmaktaydı. Cephane olarak ise 10.000 tüfek, 38'i ağır ve dokuzu hafif olmak üzere 47 makinalı tüfek, 16'sı sahra, 14'ü dağ, 15'i ağır obüs ve sekiz dağ obüsü vardı. Cephane yetersizliğinden dolayı tüfek başına 350 fişek mermi düşüyordu. Diğer yandan top mermileri için de durum farklı değildi. Sahra topları için top başına 1000 mermi diğer toplarda ise top başına 100-160 arasında mermi düşmekteydi. I. Kolorduya bağlı askeri birliklerin bölgede konuşlanmasına bakıldığında, işgalden önce 545. Hudut taburu Bulgar sınırında, 516. Hudut taburu Meriç boyunda bulunmaktadır. 49. Tümen ve ona bağlı 153., 154. ve 155. Piyade Alayı Edirne civarındadır. 60. Tümen ve ona bağlı 185., 186. ve 187. Piyade Alayı Uzunköprü, Keşan, İpsala ve Şarköy bölgelerindedir. 55. Tümen ve ona bağlı 168., 170. ve 171. Piyade Alayı ise Tekirdağ, Çorlu, Hayrabolu, Çatalca'da konuşlanmışlardır. Ayrıca 55. Tümen emrinde bulunan dağ topçu taburu ile obüs bataryası kıyıyı ateş altına alabilecek şekilde Tekirdağ sırtlarında bulunmaktadır (Bıyıklıoğlu 1992: 334-335).

3.2.3. Yunan Askeri Harekâtı

Yunanlar, 1920 yılının Mayıs ayı sonlarına doğru üç tümen ile Batı Trakya'yı işgal ettikten sonra Meriç boyuna yerleşmişler ve Doğu Trakya taarruzu öncesinde iki ay kadar orada beklemişlerdir. Bu hususla ilgili farklı gerekçeler sunulmaktadır. Bilhassa Yunanların iki ay kadar beklemeleri, Batı Trakya'ya emniyetle yerleşerek mülki idareyi sağlamaya çalışmaları, Batı Trakya'da bulunan üç tümen ile Doğu Trakya'yı işgal edemeyecekleri anlayışında oldukları ve Batı Anadolu'da başlayan Yunan harekâtının gelişmesini beklemeleri olarak değerlendirilebilir. Ayrıca

TPMHC'nin silahlı savunma kararı vermesinin ve I. Kolordu Kumandanlığı'nın almış olduğu tedbirlerin Yunanların bu tutumunda etkisi olduğu düşünülebilir (Bıyıklıoğlu 1992: 341-342).

Bu dönemde Cafer Tayyar Bey ve I. Kolordu Kumandanlığı bu üç Yunan tümeninin konuşlandığı yerler ve görevleri hakkında haberler almışlardır. Haberlere göre, 9. Tümen Edirne Karaağaç'a karşı oluşturulmuştu. İskeçe Tümeni ise Kuleliburgaz ve Dimetoka bölgesinde konuşlanmış ve tümenin ileri kuvvetleri Uzunköprü demiryolu ile şose⁴⁰ köprülerini korumak için Meriç'in doğusunda bir köprübaşı tutmuşlardır. Üçüncü tümen olan Serez Tümeni; Ferecik, Dedeagaç, Gümülcine ve İskeçe gibi yerlerdeki Türkleri baskı altında tutarak Türk akıncıları olarak nitelendirilen çetelere karşı demiryolları ve karayollarını korumakla görevlendirilmiştir. Yunan Generali Paraskevopoulos, Doğu Trakya'daki harekât için Meriç Nehri boyunca bekleyen Yunan tümenlerinin haricinde İzmir Tümeni ile bir süvari alayı, üç makineli tüfek bölüğü, üç ağır batarya, iki obüs bataryası ve bir tayyare bölüğünü tahsis etmiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 343-344). Yunan Generali'nin kararı üzerine Anadolu'daki Yunan harekâtına katılan İzmir Tümeni, Albay Mazarakis komutasında Bandırma'da toplanarak 19 Temmuz 1920'de 17 vapura bindirilmek suretiyle Ereğli ve Tekirdağ sahillerine doğru yola çıkmıştır. Bu 17 vapura Yunan Kalkış zırhlısı, bir İngiliz savaş gemisi ve ayrıca dört Yunan savaş gemisi ile bir uçak gemisi eşlik ederek Ereğli ve Tekirdağ sahillerine doğru yola çıkmışlardır (Belen 1936: 277). Nitekim Cafer Tayyar Bey'in öngörülleri doğru çıkmış, Yunanlar denizden yapacakları çıkarmayı Saros Körfezi yerine Marmara'nın güney kıyılarından yapmaya karar vermişlerdir.

Yunan Trakya Kumandanı, emrine verilen İzmir Tümeni ile bu dönemde Marmara kıyılarına çıkarma yaparak Muratlı üzerinden Lüleburgaz ile Babaeski'ye yönelmeyi istemiş ve Tekirdağ çıkarmasından sonra Lüleburgaz'a doğru ilerlerken karşılarına çıkacak olan Türk tümenlerini Lüleburgaz istikametinde geriye atmayı amaçlamıştır (Bıyıklıoğlu 1992: 344).

⁴⁰ Genellikle taş kırıkları üzerine kum döşenip silindir geçirilerek yapılan yol. Bkz. (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c9fe80e811ba4.75972399, 29 Mart 2019'da erişildi).

Bandırma'dan hareket eden Yunan kuvvetleri 20 Temmuz'da Ereğli ve Tekirdağ'a ulaşmışlardır. Yunan zırhlısı Kalkış ile diğer dört savaş gemisi Ereğli'yi bombalamaya başlayarak şehrin doğusunda bulunan Sultan Çiftliği'ne (Sultanköy) asker çıkarmışlardır. Aynı esnada diğer iki gemi de Tekirdağ kıyılarını bombalamaya başlamış ve şehrin doğusundaki Köselderdesi'ne (Köse İlyas) asker çıkarmaya başlamışlardır. Osmanlı kuvvetlerinden Ereğli ve Tekirdağ'da bulunan 55. Tümen bu taarruza karşı başarı sağlayamamış ve geri çekilmeler yaşanmıştır (Serez 1988: 69).

Geri çekilmelerin bazıları Lüleburgaz'a yapılmıştır. Çorlu'da bulunan 168. Alay Kumandanı kurtarabildiği bir miktar asker ve bir makinalı tüfek ile Büyükkarıştıran'a çekilmiştir. Tekirdağ'daki dağ bataryası ve Hayrabolu'da bulunan 55. Tümenin 170. Alayının 3. Taburu da Yunanların ilerleyişini durduramayıp Lüleburgaz'a çekilmişlerdir (Bıyıklıoğlu 1992: 351-352).

Yunanların çıkarma yaptıkları gün Çorlu ile Muratlı'nın işgal edildiği haberini alan Cafer Tayyar Bey, Edirne'de 49. Tümenine Karaağaç'taki Yunan mevzilerine top atışı yapılmasını emretmiştir. Aynı gün Yunanların Serez Tümeni Karaağaç'tan Kuleli'ye, İskeçe Tümeni Kuleli ve Sofulu arasına, İzmir Tümeni de Tekirdağ ve Ereğli'den taarruza geçmiştir (Malkoç 1937: 154). Dolayısıyla Yunan taarruzuna karşı mücadele sadece Tekirdağ civarı ile sınırlı kalmamış ve Edirne'de de başlamıştır. Ancak Yunanlar Doğu Trakya içlerine doğru ilerlemeyi Tekirdağ üzerinden gerçekleştirmişlerdir.

55. Tümen Kumandanı, Çorlu ve Tekirdağ'dan çekilen birlikler ile Hayrabolu'daki 170. Piyade Alayı'nın iki taburunu Lüleburgaz yakınlarındaki Büyükkarıştıran'da toplamaya ve burada savunma yapmaya karar vermiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 353). Ancak Yunan kuvvetleri Büyükkarıştıran'daki bu savunmayı aşarak Lüleburgaz'a doğru ilerlemişler, akabinde Lüleburgaz 23 Temmuz 1920 tarihinde Yunanlar tarafından resmen işgal edilmiştir (Malkoç 1937: 154). Lüleburgaz'ı işgal eden Yunanlar çok geçmeden 24 Temmuz'da Edirne'ye ulaşarak şehri işgal etmişlerdir. Yaşanan bu işgaller neticesinde I. Kolordu Kumandanlığı dağılarak 25 Temmuz'da Bulgaristan'a çekilmiştir (Belen 1936: 280).

20 Temmuz'da başlayan Yunan taarruzu kısa bir sürede sona ermiş ve Doğu Trakya başta olmak üzere Lüleburgaz'da iki yıldan fazla sürecek Yunan işgali resmen başlamıştır. Dolayısıyla TPMHC ile I. Kolordu Kumandanlığı'nın işgal tehlikesine karşı gösterdikleri faaliyetler ve aldıkları kararlar işgali engellemeye yetmemiştir. Bu tarihten itibaren başlayan Yunan işgali 10 Ağustos 1920'de imzalanan Sevr Antlaşması'yla da resmîyet kazanmıştır.

3.3. İşgal Sürecinde Lüleburgaz'da Yaşanan Sosyal Olaylar

Yunanlar, Doğu Trakya demiryollarının güvenliğini sağlamak amacıyla Lüleburgaz'a geldikleri tarihten itibaren Müslüman ve Musevi halka karşı gasp, yaralama ve tutuklama gibi şiddet içeren baskı faaliyetlerine girişmişlerdir. 23 Temmuz 1920'de şehri resmen işgal ettikten sonra da bu faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Mülki idare ele alındıktan sonra tutuklanan kişiler yargılanmıştır. Bu yargılamalar sonucunda bazı kişilere idam veya ömür boyu kürek cezası verilmiştir. Söz konusu cezalarla ilgili 27 Nisan 1921 tarihli bir arşiv belgesinde; Yunan kuvvetlerinin, Trakya İhtilal Komitesi azası olduklarını iddia ederek Lüleburgazlı emekli Topçu Albayı Mahmut, Süvari Teğmeni Murat, Lüleburgaz Müftüsü Eyüp ve şehrin ileri gelenlerinden Arif Beyleri idam ettirdikleri anlaşılmaktadır (BOA. HR. SYS. 2540/12). Bazı kişiler ise idam cezası yerine ömür boyu kürek cezasına çarptırılmışlardır. Bahsi geçen dönemde İlyadis isminde bir Rum Lüleburgaz'ın Karaağaç köyüne giderek köy öğretmeni Hayri Efendi'ye kendisinin Mustafa Kemal Paşa'nın askeri olduğunu ve yakında Doğu Trakya'ya geleceklerini söylemiştir. Hayri Efendi'nin vereceği tepkiyi görmek amacıyla kendisini bu şekilde tanıtan İlyadis, daha sonra Lüleburgaz Müftüsü'ne gitmiş ve tıpkı Hayri Efendi'ye yaptığı gibi kendisini tanıtarak müftünün vereceği tepkiyi anlamak istemiştir. Ardından Yunan hükümet yetkililerine şikâyetle bulunmuş; Öğretmen Hayri Efendi, Lüleburgaz'dan Mahmut ve damadı İbrahim, Ahmet, Enver, Hüsnü ve Hacı Ahmet Efendiler tutuklanmış ve Kırkkilise Divan-ı Harb'inde yargılanarak idam cezasına çarptırılmışlardır. Ancak idam cezası uygulanmadan bu kişilerden Enver ile İbrahim Beyler beraat etmişlerdir. Diğerlerinin cezaları da ömür boyu kürek cezası şeklinde değiştirilmiştir (BOA. DH. KMS. 60-2/9).

Yunanların tutuklayıp yargıladığı kişilerin yanı sıra tutuklandıktan sonra akıbetleri belli olmayan yerel sakinler de bulunmaktadır. Mehmet Hoccoğlu *Belgelerle Yunan Barbarlığı* adlı eserinde Harbiye Nezareti'nin 18 Mart 1921 tarihli raporuna dayandırarak Yunanların Edirne'de 28, Çorlu'da 16, Lüleburgaz'da 18 ve Saray'da 40 kişiyi tutukladıklarını belirtmektedir. Dahası akıbetleri belli olmayan bu kişiler memleketlerinin ileri gelenlerindedir (Hoccoğlu 1985: 337).

Yunanlar tutuklama faaliyetlerine devam ederken Lüleburgaz köylerinde de halka karşı kötü muamelelerde bulunmuşlardır. Harbiye Nezareti'nin 29 Şubat 1921 tarihli raporunda, Lüleburgaz'ın Kayabeyli ile Müsellim köylerinde ve bunların civarında bulunan diğer Türk köylerinde Yunanlar tarafından mezalim ve işkencelerde bulunduğu açıkça yazmaktadır (Hoccoğlu 1985: 336).

Müslümanlara karşı yapılan bu muameleler Lüleburgaz halkını oldukça derinden etkilemiştir. Yunanlar ile bölgede yaşayan yerli Rumlar sadece fiziksel şiddetle sınırlı kalmayarak Müslümanların dini inançlarının gereklerini yerine getirmelerine de engel olmaya çalışmışlardır. 12 Mart 1921'de Pınarhisar, Lüleburgaz ve Kırkkilise kasabalarında ezan okumak için minareye çıkan müezzinler Rumlar tarafından taşlanmış ve müezzinlerin ezan okumaları engellenmiştir⁴¹ (BOA. DH. KMS. 60-1/71). Müslümanların dini önemi olan günlerinde de Yunan kuvvetleri huzursuzluk yaratmışlardır. 25 Temmuz 1922'de altı tümen asker Kırkkilise, Edirne, Lüleburgaz, Çorlu ve Çerkezköy'e getirilmiş, kurban bayramının ilk günü Osmanlı sınırına tecavüze başlanmıştır (TİTEA, K:49, G:200, B:200001).

Nitekim Yunanların Lüleburgaz'a geldikleri tarihten itibaren Osmanlı vatandaşlarına karşı yaptıkları uygulamalar resmi işgal sürecinde daha kapsamlı bir hal almıştır. Söz konusu dönemde mülki idareyi de ellerine aldıkları için yapmış oldukları olumsuz faaliyetler hakkında İtilaf Devletleri'ne hesap vermek zorunda kalmamışlardır. Dolayısıyla tutukladıkları kişileri kendileri yargılamışlar ve istedikleri şekilde cezalandırmışlardır.

⁴¹ Belge metni için bkz. Ek 10.

IV. BÖLÜM

4. DEVLETLERİN TUTUMU, MUDANYA MÜTAREKESİ VE LÜLEBURGAZ'IN KURTULUŞU

4.1. İtilaf Devletleri'nin Tutumu

I. Dünya Savaşı esnasında Doğu Trakya topraklarına sahip olmak isteyen devletler arasında Rusya ilk sırada gelmektedir. Rus Çarı II. Nikolay, 3 Mart 1915'te yaptığı açıklamada; İstanbul ve Trakya topraklarının kendilerine verilmesini istemiştir⁴² (Jaeschke 2011: 207). Dolayısıyla Rus Çarı'nın açıklama yaptığı tarih göz önüne alındığında İtilaf Devletleri'nin Osmanlı topraklarını paylaşma planlarının savaş esnasında başladığı anlaşılmaktadır. Dahası Rus Çarı'nın beyanı dışında, Osmanlı topraklarını gizli antlaşmalarla paylaşmışlardır. Söz konusu gizli anlaşmalarda, Trakya ile ilgili olarak Midye-Enez hattına kadar Marmara Denizi'nin kuzey kıyılarının Rusya'ya verilmesi ve bu hattın kuzeyinde kalan bölgenin de Bulgaristan'a bırakılması kararlaştırılmıştır (Bıyıklıoğlu 1992: 182). Ancak devrimle birlikte Çarlık Rusyası'nın yıkılması sonrası Rusların savaştan çekilmesi ve Bulgaristan'ın da İttifak Devletleri'nin yanında savaşa girmesi bu planlarda değişikliğe neden olmuştur.

İstanbul ve Trakya üzerinde iddiaları bulunan Rusya'nın savaştan çekilerek Doğu Trakya'da hak iddia edememiş olması en çok İngiltere'yi memnun etmiş ve ona kendi çıkarları doğrultusunda hareket etme imkânı sağlamıştır. İngiltere Başbakanı Llyod George, savaş esnasında Osmanlı Devleti topraklarının geleceği ile ilgili 5 Ocak 1918'de bir açıklama yapmıştır. Bahsi geçen açıklamada, Osmanlı'yı başkentinden veya Anadolu ve Trakya'daki topraklarından mahrum bırakmak gibi bir düşünceleri

⁴² İngiliz Hükümeti, Rus Çarı'nın bu talebini istemeyerek de olsa kabul etmiştir (Jaeschke 2011: 207).

olmadığını söylemiştir. Lakin Lord Curzon, Başbakanın bu açıklamasını Osmanlı Devleti'nin savaştan çekilmesi için yaptığını, fakat devletin savaştan çekilmemesi nedeniyle açıklamanın bir hükmünün kalmadığını belirterek Osmanlı topraklarının paylaşılacağına sinyallerini vermiştir (Jaeschke 2011: 36).

İngiltere, paylaşım planları doğrultusunda Yunanların Doğu Trakya'ya gelip bölgeyi işgal etmeye başlamalarına destek olmuştur. Öyle ki hem demiryolu güvenliğini sağlamak amacı ile bölgeye geldikleri tarihlerde toplanan Paris Barış Konferansı'nda hem de Lüleburgaz'da Müslüman ve Musevilere karşı giriştikleri faaliyetlerde Yunanların lehine tavır sergilemişlerdir.

Paris'te toplanan konferansta Yunan Başbakanı Venizelos bir muhtıra vererek Doğu Trakya ile ilgili birtakım isteklerde bulunmuş ve bölgenin nüfusu ile ilgili bazı açıklamalar yapmıştır⁴³. Venizelos, istekleri doğrultusunda yaptığı açıklamalar ile konferansta Osmanlı Devleti aleyhine kararlar aldirmaya çalışmıştır. İngiliz Başbakanı Lloyd George da parçalanmasına karar verilen Osmanlı Devleti yerine Anadolu ve Trakya'da boğazların koruyuculuğunun Yunanistan'a verilmesini istemiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 163).

1 Mart 1919'da konferans komisyonu Yunan isteklerinin lehine karar vererek hem Batı hem de Doğu Trakya'nın kendilerine bırakılmasını önermiştir.⁴⁴ Ancak komisyonda bulunan İtalyan heyeti bu karara karşı çıkmış ve Trakya ile ilgili kararlar ileri bir tarihe ertelenmiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 148-149). Temmuz ayında tekrar Trakya meselesi ile ilgili konu görüşülmüş İngiltere, Fransa ve Japonya, o dönemde Bulgarların elindeki Batı Trakya ile Osmanlı Devleti'nin elinde bulunan Doğu Trakya'nın Midye-Enez çizgisine kadar Yunanistan'a verilmesini istemişlerdir. Ancak daha önce olduğu gibi İtalya'nın ve Temmuz ayındaki görüşmelerde Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin muhalefeti nedeniyle Trakya'nın geleceği barış antlaşması ile çözülmek üzere ileri bir tarihe ertelenmiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 182-183).

⁴³ Venizelos'un açıklamaları için bkz. s.17.

⁴⁴ Yunanların lehine verilen bu kararda İngiltere ve Fransa'nın etkisi olduğunu söylenebilir.

Paris'te yapılan görüşmeler devam ederken Yunanlar, Lüleburgaz'a asker ve silah sevkiyatlarını devam ettirmişler ve kasabada yaşayan Müslüman ve Musevi halka karşı gasp, yaralama ve öldürme gibi bir takım taşkınlıklarda bulunmuşlardır. Yunanların söz konusu taşkınlıklarına karşı Lüleburgaz'daki Osmanlı devlet görevlileri onları Edirne'deki İngiliz askeri temsilcilerine şikâyet etmişlerdir. Yapılan şikâyetler üzerine İngiliz temsilcileri kasabada yaptıkları incelemelerde Yunanların olumsuz davranışlarını çoğu zaman görmezden gelmişlerdir; hatta 3 Şubat 1919'da Lüleburgaz'a gelen İngiliz Üsteğmeni Lister, kasabada olduğu müddetçe Rumların evlerinde kalmış ve bu evlerde düzenlenen eğlencelere katılmıştır (BOA. DH. EUM. 6. ŞB. 50-9/12). Bu durum göz önüne alındığında İngiliz temsilcinin Yunanlara karşı olumsuz bir tavır takınması olası görülmemektedir. Öte yandan Lüleburgaz'a gelen İngiliz temsilcileri her zaman Osmanlı Devleti aleyhinde kararlar vermemiş, Osmanlı tebaasından bazı tutukluların serbest bırakılması için girişimlerde bulunmuşlardır (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/5). Serbest bırakılmayanlar ise İngilizlerin savaş mahkemelerinde yargılanmak üzere İstanbul'a gönderilmişlerdir (BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/25).

İngilizler, Yunanların Müslüman ve Musevi halka karşı yaptıkları uygulamaların hukuki boyutlarıyla ilgilenmenin dışında Lüleburgaz'daki Osmanlı askeri işlerine de müdahale etmişlerdir. Öyle ki Osmanlı Devleti zaman zaman kasabaya asker sevk etmek için İngilizlerin onayına ihtiyaç duymuştur (ATASE, İSH., K:19, G:9AE). Osmanlı Devleti'nin izin alma teşebbüsleri bazen olumlu sonuçlanmış ve Lüleburgaz'a asker takviyesinde bulunulmuştur. Lüleburgaz ve havalisine gerçekleştirilen asker sevkiyatı İngilizlerin onayı ile sağlansa da kimi zaman talepler geri çevrilmiştir. Örneğin, 22 Ağustos 1919 tarihinde İngilizler tarafından Lüleburgaz'a hiçbir Osmanlı kuvvetinin sevkine izin verilmemiş ve Osmanlı Devleti buna uymak zorunda kalmıştır (ATASE, İSH., K:194, G:84). İngilizler, Lüleburgaz'a asker sevkiyatını kontrol altında tutmaya çalışırken bazı zamanlarda kendi askerlerini kasabaya göndermişlerdir. Osmanlı kuvvetlerinin hareketine izin vermedikleri tarihten birkaç gün sonra 28 Ağustos'ta üç İngiliz zabiti ile 50 İngiliz askerinin İstanbul'dan Lüleburgaz'a geldikleri anlaşılmaktadır (ATASE, İSH., K:85, G:88).

Diğer taraftan İngiltere, İstanbul'da Osmanlı Devleti'ne karşı baskı kurarak Doğu Trakya'da kurtuluş mücadelesi veren TPMHC'nin faaliyetlerini de engellemeye çalışmıştır. 16 Mart 1920'de İstanbul'un resmi işgali ile Osmanlı Mebusan Meclisi'nin Trakyalı iki vekili Faik ve Şeref Beyler Malta'ya sürülmüşlerdir. Cafer Tayyar Bey, İstanbul'un işgalinden sonra seferberlik ilan etmiştir. Ancak Cafer Tayyar Bey'in bu tutumuna İngilizler sessiz kalmamışlardır. 16 Mart'ta Tekirdağ'a gelen İngiliz gemisinin kumandanı, bölgedeki Osmanlı devlet adamlarını gemiye davet ederek seferberlik kararlarının uygulanmasını engellemeye çalışmıştır. Lakin İngilizlerin girişimlerine rağmen Cafer Tayyar Bey, 55. Tümen Kumandanı Alaaddin Bey'e seferberlik kararlarının uygulanmasını bildirmiştir. Bunun üzerine İngilizler daha da sertleşerek Alaaddin Bey'i bir olay gerçekleşmesi halinde şehri ve askeri bölgeleri topa tutmakla tehdit etmiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 211). Nihayetinde İngilizlerin bu tehdidi işe yaramış, Tekirdağ ve civarında seferberlik ilan edilemeyerek I. Kolordu Kumandanlığı zor duruma düşürülmüştür.

İngiltere'nin Yunan yanlısı politikalarını Fransa da kimi zaman desteklemiştir. Bu duruma örnek olarak, Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra Doğu Trakya'ya gelen Fransızların Ocak 1919'da bölgeden ayrılarak demiryolu güvenliğini Yunanlara devretmeleri gösterilebilir. Ayrıca Fransızların tutumu sadece devir işiyle sınırlı kalmamıştır. Yunan kuvvetlerinin demiryolu hattına geldikleri tarihten yaklaşık bir ay sonra 1919 yılının Şubat ayı ortalarında İstanbul'da bulunan Fransız siyasi temsilcisi, Osmanlı Devleti'ne başvurarak İstanbul ve Edirne Vilayeti ile Çatalca Sancağındaki halkın ellerinde bulunan silahların toplanmasını talep etmiştir. Hatta halktan toplanan silahların 15 Mart'a kadar İtilaf Devletleri'nin gözetimindeki depolara yerleştirilmesini, silahları teslim etmeyenlerin ise cezalandırılmasını istemiştir (Gökbilgin 2011: 37). Dolayısıyla Fransızların Doğu Trakya'da yaşayan Osmanlı vatandaşlarının silahsızlanmalarını sağlayarak olası bir direnişi engellemeye çalıştıkları aşikârdır.

Fransızlar, Paris Barış Konferansı'nda İngilizler ile ortak hareket ederek Bulgarların elinde bulunan Batı Trakya ile Osmanlı hâkimiyetindeki Doğu Trakya'nın Yunanlara verilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Ancak İngiliz ve Fransızların bu düşüncesi çözüme kavuşmamıştır. Diğer taraftan ilerleyen dönemde Fransa, Şark

(Doğu) Orduları Kumandanlığı vasıtasıyla Doğu Trakya'da kendi himayelerinde muhtariyet elde etme istekleri gibi farklı bir politika benimsedikleri de görülmüştür. Fransız General Franchet d'Esperey, muhtariyet elde etme politikaları sebebiyle Cafer Tayyar Bey ile birkaç kez görüşmelerde bulunmuştur. 7 Kasım 1919'da Karaağaç İstasyonuna gelen Fransız Generali, Cafer Tayyar Bey'e Batı Trakya'nın Paris Barış Konferansı kararıyla geçici olarak Fransa tarafından işgal edileceğini ve daha önce Bulgarların Batı Trakya'dan çıkardığı Türklerin yerlerine dönebileceklerini söyleyerek Edirnelileri Fransız idaresine alıştırmayı amaçlamıştır. Söz konusu görüşmede Cafer Tayyar Bey, Rumların Doğu Trakya halkına kötü muamelelerde bulunmalarını da şikâyet etmiştir. Fransız Generali bu şikâyete Osmanlı Devleti'nin Almanlar ile ittifak halinde Fransa'ya karşı savaşa girip savaş sürecinde Rumlar ve Ermenilere kötü muamelelerde bulunmalarının bir karşılığı olduğu şeklinde cevap vermiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 182-189).

General Franchet d'Esperey ile Cafer Tayyar Bey arasındaki diğer bir görüşme 6 Nisan 1920'de Karaağaç istasyonunda yapılmıştır. Bu görüşmede Fransız generali, Yunan işgali öncesi Trakyalıların savunma gücünü kırmayı amaçlamıştır. Ayrıca bu amacını gerçekleştirmek isterken Fransa'ya da bölge üzerinde siyasi nüfuz sağlamaya çalışmıştır. Görüşme sırasında Cafer Tayyar Bey'in fikrini de merak eden general bu doğrultuda kendisine sorular yönelmiştir. Cafer Tayyar Bey ise sorular karşısında, asker olduğu için Osmanlı Devleti'nin emirlerini yerine getirmek zorunda olduğunu ve olası bir Yunan işgaline karşı gerekirse askerlik görevini bırakıp Doğu Trakya topraklarına Yunanları sokmamak için mücadele edebileceğini söylemiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 223-227). Cafer Tayyar Bey'in kararlılığı karşısında söylediklerini daha fazla uzatmayan Fransız generali, son olarak iki ay daha askeri harekâtın olmayacağını ima etmiş ve daha sonra ne olacağını da kimsenin bilemeyeceğini ifade etmiştir (Keleş 1993: 236). Franchet d'Esperey'in söylediği son söz ile resmi işgal arasında dört ay kadar kısa bir süre olduğu düşünüldüğünde İtilaf Devletleri'nin Yunan işgalini önceden bildikleri söylenebilir.

Söz konusu dönemde Fransız ordusundaki istihbarat bürosu, bölgede çalışmalarda bulunmuştur. Bu doğrultuda Fransız Yüzbaşı Jambat, Trakyalılara

Paris'teki konferansa sunmak üzere Fransa hâkimiyetini destekledikleri bir muhtıranın verilmesini teklif etmiştir. Bıyıklıoğlu, TPMHC Merkez Heyeti azasından Mürefeteli Nazmi (Balkanoğlu) Bey'in 1953 yılında Ali Seyfi Tülümen'e gönderdiği mektubu referans alarak muhtıra meselesi hakkında, "General Fr. D'Esperey, Paris'e gitmek üzere Edirne-Karaağaç istasyonundan geçerken, benim de dâhil olduğum Trakya Cemiyeti merkez heyetini vagonunda kabul etti. Fransız generali "Trakya'nın Yunanlar tarafından işgali kararlaştırılmıştır. Siz, bu işgale mukavemet edemezsiniz. Çünkü yeter askeriniz, silahınız yoktur" dedikten sonra sözlerine şöyle devam etti: "Bu işgalin durdurulmasının çaresi vardır. O da, heyetiniz, Fransız mandasını istediğine dair bir mazbata tanzim ederek bana verirse, Fransa konferansta, Trakyalıları müdafaa edip Yunan işgalinin önüne geçebilir." ifadelerini kullanmaktadır (Bıyıklıoğlu 1992: 228-230).

Nihayetinde Fransızlar, I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile Trakya topraklarının Osmanlı Devleti hâkimiyetinde kalmaması için İngilizler ile aynı politikayı benimsemişlerdir. Öyle ki Paris Barış Konferansı'ndaki Doğu Trakya'yı ilgilendiren görüşmelerde İngilizler ile aynı kararları vererek Doğu Trakya demiryollarının güvenliğini Yunanlara devretmişlerdir. İlerleyen dönemde Doğu Trakya'da kendi mandalarını kurmak isteyen Fransızlar, olumlu sonuç alamayınca Yunan politikalarına karşı durmamışlardır.

İtalya'nın Doğu Trakya hakkındaki tutumlarının İngiltere ve Fransa'dan farklı olduğu görülmektedir. İtalyanlar Anadolu'daki toprak paylaşımı meselesi yüzünden Yunanlar ile anlaşmazlıklar yaşamışlardır. Bu anlaşmazlıklar kimi zaman Doğu Trakya meselesinde de görülmüştür. Paris'teki görüşmeler esnasında, 1 Mart 1919 tarihinde Yunanlar lehine verilen karara İtalya karşı çıkmıştır. Bu karara karşılık olarak Batı Trakya'da Dedeağaç'ın Bulgarlara verilmesini ve Doğu Trakya'nın da Milletler Cemiyeti'nin idaresine verilecek olan İstanbul ile birleştirilmesini istemişlerdir (Bıyıklıoğlu 1992: 148). Diğer taraftan TPMHC, Paris'teki konferansa katılarak kendi davalarının haklılığını kanıtlamak için bir heyet oluşturmuştur. İtalyanlar da Trakyalılardan oluşan bu heyetin sesini Paris Barış Konferansı'nda duyurması için yardımcı olmuşlardır. Heyet Paris'e gitmek için vize alamamış, ancak İtalya elçilik

tercümanı Galli'nin yardımı ile bir İtalyan yatı vasıtasıyla 20 Mart 1919'da İstanbul'dan hareket etmiştir. Roma'ya ulaşan heyet, üç ay kadar kaldıktan sonra İstanbul'a dönmüştür. Ancak bu üç aylık süreçte İtalya Dışişleri Bakanlığı'nda bazı memurlarla temas kurmuş ve ellerindeki Trakya ile ilgili belge, broşür ve grafikleri İtalyan gazetelerine dağıtmışlardır. Dolayısıyla İtalyanlar, TPMHC'nin oluşturduğu bu heyeti Roma'ya götürerek Yunanların politikalarına karşı kendi çıkarları hususunda fayda sağlamayı amaçlamışlardır (Bıyıklıoğlu 1992: 158).

ABD'nin tutumu incelendiğinde tıpkı İtalya gibi Paris Barış Konferansı'nda Bulgarları destekledikleri görülmektedir. Devlet başkanı Wilson, Batı Trakya'nın kuzey kesimleriyle Edirne ve Kırkkilise'nin Bulgaristan'a, kalan kısımlarının da Milletler Cemiyeti himayesine bırakılmasını istemiştir. Ayrıca İtalya ile birlikte Bulgarların isteklerinin bir dereceye kadar göz önünde tutulmasını savunmuştur (Bıyıklıoğlu 1992: 182).

ABD'nin bu tutumu kendi ülke sınırları içerisinde yaşayan Rum vatandaşlarını rahatsız etmiştir. Hatta Rumlar ABD basınında yazdıkları yazılarla Trakya'nın Bulgarlar yerine kendilerine bırakılmasını istemişlerdir. 19 Eylül 1919 tarihinde The Dayton Herald Gazetesi'nde çıkan bir yazıda, Ohio'da yaşayan Trakyalı kadınlar ABD'nin Bulgarları desteklemelerini eleştirerek Trakya'nın etnografik, coğrafi ve tarihi açıdan Rumların hakkı olduğunu söylemişlerdir. Hem Amerikan Kızıl Haç örgütünün raporlarında hem de Trakya'dan kendilerine gönderilen mektuplarda Bulgarların son beş yıl içerisinde 100.000'den fazla kişinin sefil bir şekilde yok olmasına ve 200.000'den fazla kişinin de evlerini terk edip Yunanistan'a sığınmalarına sebep olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca savaş esnasında oğullarının, eşlerinin ve erkek kardeşlerinin ABD ordusunda yer aldığını, ezilen Rumların hakları Paris Barış Konferansı ile verilmezse ordudaki Trakyalıların bölgeye gideceklerini, dolayısıyla Balkanlarda tekrar savaş çıkabileceğini yazılarında ifade etmişlerdir (The Dayton Herald Gazetesi 19 Eylül 1919).

ABD'de yaşayan Rumlar, gazetelerde yazdıkları yazıların yanında birtakım siyasi teşebbüslerde bulunarak Trakya'da ihtilal hareketlerine girişmeyi

amaçlamışlardır. 22 Aralık 1919 tarihinde Dimitrios Mihas isminde bir Rum, Ohio'dan Kırkkilise Mutasarrıflığına gönderdiği yazıda, “Amerika Yunan İttihadı Umumi Cemiyeti” üyeleri ve Trakya vekillerinin, ABD’de bulunan Yunan elçisi ile görüşerek Trakya’nın Yunanistan’a katılmasını sağlamak için bölgeye ihtilalciler göndermeye karar verdiklerini ifade etmektedir. Hatta ihtilal hareketini yönetecek olan kişinin Kallikis Zonaras olduğunu yazmış ve bu şahsın kendisini tüccar olarak tanıtacağı, silah toplayarak bölgedeki Hıristiyan ahaliyi ihtilale teşvik edeceğini söylemiştir. Dahası gönderdiği yazıya ek olarak Kallikis Zonaras’ın bir resmini de gönderdiğini belirtmiştir (Tansel 1977: 148).

ABD’de yaşayan Rumların, Trakya’nın Yunanistan’a verilmesi için yapmış oldukları faaliyetlerin etkisi olduğunu kesin bir biçimde ifade edemesek de ilerleyen dönemde devletin Trakya politikasında değişiklik yaşandığı görülmektedir. Nitekim 1920 yılının Ocak ayı sonlarında ABD, Batı Trakya’nın tamamının Yunanistan’a verilmesini istemiştir (Öztoprak 2014: 110).

İtilaf Devletleri’nin Doğu Trakya ile ilgili tutumları bu şekilde devam ederken kendileri 16 Mart 1920’de İstanbul’u işgal ederek Doğu Trakya politikalarını resmiyete dökmeye başlamışlardır. Şubat 1920’de İngiltere ve Fransa tarafından bütün Trakya’nın Yunanlara verilmesi düşüncesi öne çıkmış ve daha önce Paris Barış Konferansı’nda ertelenen Trakya’nın paylaşılması hususu tekrar görüşülmeye başlanmıştır. 12 Şubat 1920’de toplanan Londra Konferansı ile Trakya’nın yönetiminin Yunanistan’a bırakılacağı resmen açıklanmıştır. Ancak Londra Konferansı daha sonra San-Remo’da toplanmak üzere 10 Nisan 1920’de çalışmalarına ara vermiştir (Öztoprak 2014: 111).

24 Nisan 1920 tarihine gelindiğinde İtilaf Devletleri Fransa’nın San-Remo kasabasında bir araya gelerek bir konferans düzenlemişlerdir. Söz konusu konferansta Osmanlı Devleti’nin geleceği hakkında belirleyici kararlar alınmış ve bu kararlar sonucunda Doğu Trakya Yunanistan’a verilmiştir. Ayrıca İtilaf Devletleri konferansın sonunda, daha sonra Osmanlı Devleti ile imzalanacak olan Sevr Antlaşması’nın esaslarını da belirlemişlerdir (Bıyıklıoğlu 1992: 244).

Fransa'nın San-Remo Konferansı kararlarına itiraz edeceği haberinin alınmasının ardından İtilaf Devletleri'nin Başbakan ve Dışişleri Bakanları'nın katılımıyla 1920 yılının Mayıs ve Haziran aylarında Hythe ve Boulogne'de konferanslar düzenlenmiştir. Söz konusu konferanslarda San-Remo kararları tekrar gözden geçirilerek Yunanistan'a Trakya'yı işgal etmesi için ileri harekât izni verilmiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 294). Yunanlar, verilen izin ile Doğu Trakya'ya karşı harekât hazırlıklarına girişmişler ve 20 Temmuz 1920'de Tekirdağ'a asker çıkararak bölgeyi işgale başlamışlardır. Böylelikle Yunanları destekleyen İngilizler hedeflerine ulaşmışlar ve Doğu Trakya'da iki yıldan fazla süren Yunan işgali başlamıştır. Bu işgalin resmi statüye kavuşması ise 10 Ağustos 1920'de imzalanan Sevr Antlaşması ile gerçekleşecektir.

4.2. İstanbul ve Ankara Hükümetlerinin Tutumu

Doğu Trakya'da yaşanan Yunan işgali öncesinde veya işgal sırasında hem Osmanlı Devleti'nin hem de Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde yürütülen Milli Mücadele hareketinin bu bölgeye dair birbirlerinden farklı tutumları olmuştur. Osmanlı Devleti, bazen sahip olduğu imkânlar doğrultusunda işgale karşı tepki göstermeye çalışmış bazen de işgale sessiz kalmıştır. Bu sessiz kalmanın nedenini, İtilaf Devletleri'nin baskıları ve bazı Osmanlı devlet adamlarının tutumları olarak açıklamak mümkün olabilir. Mustafa Kemal Paşa ve onun başlattığı Milli Mücadele hareketi ise, başından itibaren Lüleburgaz'ın da içerisinde yer aldığı Doğu Trakya'nın Yunan işgaline karşı savunulması gerektiğini düşünmüş ve bu doğrultuda hareket etmiştir. Çalışmanın bu kısmında Osmanlı Devleti'nin tutumu "İstanbul Hükümeti", Milli Mücadele hareketinin tutumu ise "Ankara Hükümeti" başlığı altında incelenecektir.

4.2.1. İstanbul Hükümeti

I. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru 19 Eylül 1918'de Bulgar Cephesinin çökmesi Osmanlı devlet adamlarının endişelenmelerine sebep olmuştur. Aynı tarihlerde Berlin'den dönen Osmanlı Sadrazamı Talat Paşa Edirne'ye uğramış ve Trakya'nın

geleceğiyle ilgili bir halk teşkilatı kurulmasını tavsiye etmiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 123). Böylelikle TPMHC'nin temelleri atılmıştır. Ayrıca bu dönemde Osmanlı Genelkurmayı, Bulgar Cephesi'nin çökmesiyle Doğu Trakya'dan gelebilecek bir askeri tehdiye karşı bölgede kuvvet toplama kararı almıştır. Bu karar neticesinde I. Kolordu Kumandanlığı İstanbul'dan Doğu Trakya'ya gönderilmiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 196).

Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı'ndan mağlup ayrıldıktan sonra Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzalayana kadar Doğu Trakya'da Yunan işgalini ön görememiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 127). Ancak antlaşmanın imzalanmasından kısa süre sonra bir Fransız Alayı demiryolu güvenliğini bahane ederek bölgeye gelmiş ve daha sonra bu demiryolu hattının güvenliğini Yunanlara devretmiştir. Yunanların demiryolu güvenliğini bahane ederek bölgede işgal hareketlerine girişmeleri karşısında Osmanlı Devleti bir endişeye kapılmamıştır. Dönemin Dâhiliye Nazırı Ahmet İzzet Bey bu mesele hakkında bulunduğu beyanatta; Yunanların şehirleri değil, yalnızca demiryolu hattını işgal ettiklerini ve bu durumla birlikte Trakya ile ilgili diğer meselelerin Paris Barış Konferansı'nda halledeceğini ifade etmiştir (Gökbilgin 2011: 34). Ahmet İzzet Bey'in dışında Hariciye Nazırı Mustafa Reşit Paşa da yaptığı açıklamada; Doğu Trakya demiryoluna gelen Yunanların bölgeyi işgal etme gibi bir amaçları olmadığını ve Osmanlı memurlarının görevlerinin başında olduklarını söylemiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 152).

TPMHC üyeleri bu dönemde Sadrazam Tefvik Paşa, Ahmet İzzet Paşa, Çürüksulu Mahmut Paşa, Ayan Reisi Ahmet Rıza Bey, Dışışleri Müsteşarı Reşat Hikmet Bey ve Mütareke Komisyonu Reisi Galip (Söylemezoğlu) Bey gibi önemli devlet adamlarıyla Doğu Trakya'nın işgali meselesi üzerine kritik görüşmeler yapmıştır. Bahsedilen görüşmelerde Sadrazam Tefvik Paşa cemiyet üyelerine Trakyalıların vatanları için yaptıklarını şükranla karşıladıklarını ifade ederek cemiyetin yapmış olduğu çalışmalarda Osmanlı Devleti'nin varlığına zarar verilmemesini söylemiştir. Ayan Reisi Ahmet Rıza Bey ise cemiyet üyelerine; eğer Trakya'nın bir gün Türklerin elinden çıkacağını anlarsa kendi bağımsızlıklarını ilan etmeleri tavsiyesinde bulunmuştur. Çürüksulu Mahmut Paşa ve eski Sadrazam Ahmet İzzet Paşa da Ahmet Rıza Bey gibi düşünmüşlerdir. Dışışleri Müsteşarı Reşat Hikmet Bey ise Trakyalıların

bağımsızlık düşüncelerinden vazgeçmelerini belirterek yabancı devletler ile temaslar kurarak davalarını anlatmalarını söylemiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 153-154). Ancak devlet adamlarının bu düşünceleri verdikleri tavsiyelerle sınırlı kalmıştır. Tevfik Paşa Hükümeti döneminde Yunanlar, Trakya'daki işgallerini ilerletmişler, İtilaf Devletleri de Osmanlı Devleti üzerindeki baskılarını arttırmışlardır (Başer 2009: 128).

Tevfik Paşa Hükümeti'nden sonra 4 Mart 1919'da Damat Ferit Paşa'ya⁴⁵ hükümet kurma görevi verilmiştir. Onun döneminde Yunanların Doğu Trakya'da ve Lüleburgaz'da halka karşı giriştikleri taşkınlıklar artmaya başlamıştır. 12 Nisan 1919'da Harbiye Nazırı Şakir Paşa imzalı belgede; Lüleburgaz halkının durumunun Dâhiliye ve Hariciye Nezaretlerine bildirildiği, ancak Yunanların olumsuz faaliyetlerini engelleme işinin Lüleburgaz'daki askeri ve mülki memurun görevi olduğu ifade edilmiştir. Hatta Yunan taşkınlıklarına karşı alınacak olan önlemlerin Osmanlı Devleti'nin çıkarları doğrultusunda olması istenmiştir (ATASE, İSH., K:186, G:26).

Osmanlı Devleti, Yunan taşkınlıklarının arttığı dönemde kendi toprakları üzerinde yaşayan milletleri kaynaştırmak amacıyla Anadolu ve Trakya'ya gönderilmek üzere "Heyet-i Nasiha" adı verilen heyetler oluşturmuştur. Anadolu'ya gönderilen heyetin başında Şehzade Abdürrahim Efendi, Doğu Trakya'ya gönderilen heyetin başında ise Şehzade Cemaleddin Efendi bulunmaktadır. Bu heyetler gittikleri yerlerdeki halka kanunlara uyarak devlete itaat etmelerini nasihat etmişlerdir. (Tansel 1977: 176). Şehzade Cemaleddin Efendi başkanlığındaki heyet, önce Edirne'ye daha sonra Kırkkilise'ye ve 3 Mayıs 1919'da Havsa'dan geçerek Lüleburgaz'a ulaşmıştır. Lüleburgaz'da askeri ve mülki görevlilerin, öğrencilerin ve halkın katılımıyla düzenlenen törende padişahın beyannamesi okunmuştur. Bir müddet sonra Lüleburgaz'dan ayrılan heyet Tekirdağ'a doğru yola çıkmıştır (Çelebi 1992: 61). Şehzade Cemaleddin Efendi'nin ziyaret ettiği yerlerde Türk ve Müslüman halkın ilgisi yoğun olmuştur. Ancak Edirne ve Tekirdağ'da gayrimüslim din adamı ve halkın ilgisinden söz edilememektedir. Doğu Trakya'ya gönderilen Şehzade Cemaleddin

⁴⁵ Damat Ferit Paşa'ya 4 Mart 1919, 19 Mayıs 1919, 21 Temmuz 1919 ve 5 Nisan 1920 tarihlerinde dört kez hükümeti kurma görevi verilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Sina Akşin (1992). *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele*. I-II. Cilt. İstanbul: Cem Yayınevi.

Efendi'nin başkanlığındaki heyet 9 Mayıs'ta bölgedeki ziyaretlerini tamamlayarak İstanbul'a dönmüştür (Mert 2016: 138).

15 Mayıs 1919'da İzmir'in Yunanlar tarafından işgal edilmesi Doğu Trakya'nın da işgal edilme tehlikesini doğurmuş ve I. Kolordu Kumandanı olası bir işgale karşı nasıl hareket etmeleri gerektiğini İstanbul Hükümeti'ne sormuştur. Bu soru karşısında 20 Mayıs'ta İstanbul Hükümeti'nden cevap gelmiştir. Gelen cevaba göre; Doğu Trakya'da olası bir işgal karşısında şimdiden emir verilmesinin mümkün olmadığı ve eğer İstanbul ile bölgenin bağlantısı kesilecek olursa kolordunun ellerindeki silahları bırakmadan duruma göre hareket edeceği söylenmiştir (Tansel 1977: 243). Ayrıca 28 Mayıs'ta İstanbul'dan gelen diğer bir yazıda Doğu Trakya'da yaşayan Rumların Yunan işgalinden önce bir ihtilal çıkarmalarına karşı I. Kolordu'nun İtilaf Devletleri'ne başvurarak bu ihtilal hareketlerini bütün kuvvetleriyle önleyeceği belirtilmiştir (Özalp 1989: 19).

Osmanlı Devleti, bu dönemde görüşmelerin devam ettiği Paris Barış Konferansı'na katılarak Trakya hakkındaki politikalarını İtilaf Devletleri'ne bildirmiştir. Sadrazam Damat Ferit Paşa, 21 Mayıs'ta Lloyd George tarafından konferansa davet edilmiş, daha sonra yanında barış programı ile birlikte Osmanlı Devleti ve halifeliğin haklarını savunmak üzere 6 Haziran'da İstanbul'dan yola çıkmıştır. Damat Ferit Paşa 12 Haziran'da konferansta, Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na katılması ve Şark Meselesinin çözümü ile ilgili bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında Osmanlı Devleti'nin savaş suçlusu olmadığını söyledikten sonra İngiltere'nin takdirini kazanmak amacıyla devletin ve milletin haberi olmadan bir Alman Amirali tarafından savaşa sürüklendiklerini söylemiş, 1915 Ermeni Meselesi ile ilgili de İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni suçlamıştır. Ayrıca 17 Haziran'da Osmanlı Devleti'nin istekleriyle ilgili bir muhtıra sunarak Batı Trakya'nın Osmanlı Devleti'ne geri verilmesini istemiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 177-178).

Osmanlı Devleti, Paris'teki girişimlerinden sonuç alamayınca Yunan kuvvetleri Doğu Trakya'daki taşkınlıklarını arttırarak devam ettirmişlerdir. Nitekim bölgede yaşayan Rumlar silahlandırılarak Yunan askerlerinin haricinde icra edilen taşkınlıkların

baş aktörleri konumuna gelmişlerdir. Bundan dolayı Osmanlı Devleti, İtilaf Devletleri'nden Yunan taburunun Doğu Trakya'dan kaldırılması, Rum halkın ellerindeki silahların toplatılması, sınırlardan ve Marmara Denizi kıyılarından bölgeye silah sokan Yunan silah kaçakçılarının faaliyetlerinin sona erdirilmesi ve Osmanlı kuvvetlerinin sayısının bir misli artırılması gibi bazı isteklerde bulunmuştur. Ayrıca eğer Yunan taburunun kaldırılması mümkün olmazsa İtilaf askeri kuvvetlerinin biriyle değiştirilmesi istenmiştir (Gökbilgin 2011: 141). Ancak Osmanlı Devleti'nin bu teşebbüslerine karşı İtilaf Devletleri cevap dahi vermemişlerdir (Tansel 1977: 244).

Osmanlı Devleti'nin teşebbüslerine karşılık vermeyen İtilaf Devletleri, Doğu Trakya'daki TPMHC'nin örgütlenmesinden rahatsızlık duymuş ve Osmanlı Devleti'ne bölgedeki bazı subay ve memurların kendileri aleyhine propaganda yaptıklarını söyleyerek bunların soruşturulmasını istemişlerdir. Bunun üzerine Ethem Paşa başkanlığındaki bir komisyon bölgeye gönderilmiştir. Komisyon, Edirne Valisi ve Kolordu Kumandanı ile görüşüp, bölgede yapılan incelemeler sonucunda bir rapor hazırlayarak 18 Ağustos 1919'da Harbiye Nezareti'ne sunmuştur. Bu raporda, Edirne'nin her tarafında İtilaf Devletleri'nin temsilcileri bulunduğu ve bir propaganda kaynağına rastlanılmadığı belirtilmiştir. Raporun devamında Yunanların ve yerli Rumların yaptığı darp, tehdit, tutuklama ve işkencelerden de bahsedilmiş, Yunanların çekilip yerlerine İngiliz askerlerinin gelmelerinin şart olduğu belirtilmiştir (Başer 2009: 153-154).

Damat Ferit Paşa Hükümeti'nin yönetimde olduğu dönemde Osmanlı Devleti'nin Doğu Trakya'nın işgaline karşı yapmış olduğu girişimler sonuçsuz kalmıştır. 2 Ekim 1919'da hükümetin başına Ali Rıza Paşa geçmesine rağmen Lüleburgaz ve Doğu Trakya'daki Yunan ve Rum taşkınlıkları hız kesmeden devam etmiştir. Ali Rıza Paşa'nın görevden ayrılmasıyla 8 Mart 1920'de Salih Paşa Hükümeti kurulmuştur. Ancak bu tarihten sekiz gün gibi kısa bir süre sonra 16 Mart'ta İstanbul, İtilaf Devletleri tarafından resmen işgal edilmiştir. İstanbul'un resmen işgalinden itibaren TPMHC, Doğu Trakya'nın savunulması için faaliyetlerini hızlandırmış ve İstanbul Hükümeti'nin tutumu bu faaliyetlere göre şekillenmiştir.

İstanbul'un resmen işgali Doğu Trakya'da ciddi tedbirler alınmasına yol açmıştır. Bu kapsamda Cafer Tayyar Bey, İstanbul Hükümeti ile olan iletişimini keserek bölgede seferberlik ilan etmiştir. Seferberlik ilanının Tekirdağ ve Çatalca gibi yerlerde isteksiz karşılanmasından dolayı İstanbul Hükümeti'nin düşüncelerini anlamak ve askeri makamlardan yardım sağlamak amacıyla Kolordu I. Şube Müdürü Binbaşı İsmail Hakkı Bey'i İstanbul'a göndermiştir. İstanbul Hükümeti, İsmail Hakkı Bey'e İtilaf Devletleri'nin şikâyetine yol açacak davranışlardan kaçınılmasını, sadece çetelere karşı halkın hayatını koruyacak tedbirlerin alınmasını ve seferberlikten vazgeçilmesini söylemiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 215).

İstanbul Hükümeti daha önceki gelişmelerde olduğu gibi Doğu Trakya'daki seferberlik ilanında da İtilaf Devletleri'nin tepkisinden çekinmiştir. Ancak Doğu Trakya'daki gelişmeler seferberlik ilanı ile sınırlı kalmamış, TPMHC ve Cafer Tayyar Bey'in girişimleriyle kongreler toplanmıştır. 31 Mart 1920'de toplanan Lüleburgaz Kongresi ile Doğu Trakya'nın savunulması için ilk ciddi adımlar atılmıştır. Ayrıca kongrenin dağılmasından üç gün sonra 5 Nisan 1920'de Damat Ferit Paşa tekrar hükümetin başına geçmiş ve Cafer Tayyar, Şakir, Müftü Mestan, İsmail Hakkı ve Nazmi Beyzade İsmail Beyler İstanbul'a giderek hükümet ile temaslarda bulunmuşlardır. Söz konusu temaslarda Damat Ferit Paşa ve padişahın Doğu Trakya'daki gelişmelere muhalif oldukları anlaşılmıştır. Ancak gelişmelere muhalif olmayanlar da vardır. Osmanlı nazırlarından Reşit ve Fahrettin Beyler ile Cemil Paşa, Doğu Trakya'daki gelişmelere muhalif olmanın aksine desteklerini göstermişlerdir (Bıyıklıoğlu 1992: 219).

Bu dönemde TPMHC'nin Doğu Trakya'da kongreler toplaması ve Cafer Tayyar Bey'in Anadolu'daki Milli Mücadele hareketi ile temas halinde bulunması İstanbul Hükümetini rahatsız etmiştir. Ayrıca devletin telgraf vasıtasıyla Doğu Trakya ile haberleşme yapamaması, gönderilen postaların I. Kolordu'nu kontrolü altında olması ve bölgede Osmanlı Devleti'nin otoritesinin zayıflaması gibi nedenlerden dolayı Cafer Tayyar Bey görevinden alınmak istenmiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 233).

İstanbul Hükümeti, yalnız Cafer Tayyar Bey'i görevden almak istemekle kalmamış hem basın yolu hem de fetvalarla Trakyalıların mücadelesini kırmayı

amaçlamıştır. Cafer Tayyar Bey görevdeyken bazı İstanbul gazetelerinde Doğu Trakya'daki I. Kolordu Kumandanlığı'nın Kuva-yı Milliye aleyhtarı olduğu ve Harbiye Nezareti'ne müracaat ederek Kuva-yı Milliye'nin ortadan kaldırılması için başvurdukları yazılmıştır. Ancak bu haberleri Edirne basını yalanlamıştır. 11 Nisan 1920'de Şeyhülislam Dürrizade Seyit Abdullah Efendi tarafından yayınlanan fetvada ise Osmanlı Devleti'nin haberi olmadan asker toplayanların katlinin vacip olduğu ifade edilmiştir (İkdam Gazetesi 11 Nisan 1920). Şeyhülislam'ın fetvasına karşılık TPMHC'nin yayımladığı beyannamede; padişaha isyan etmediklerini, yaşayan bir millet olduklarını ispat etmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir (Bıyıklıoğlu 1992: 222-223).

İstanbul Hükümeti, Cafer Tayyar Bey'i görevden almak üzere İstanbul'a getirmek için farklı yollara başvurmuştur. İlk olarak Çatalca ve Tekirdağ Mutasarrıflarının aracılığıyla kendisini İstanbul'a getirmek için uğraşmış ama başarılı olunamamıştır. Diğer taraftan Fransızlara başvurularak 20 Nisan 1920'de, Fransa Şark Orduları Başkumandanı General Bourgogne'un yazmış olduğu mektup Cafer Tayyar Bey'e verilmiştir. Söz konusu mektup üzerine İstanbul'a gitmeye karar veren Cafer Tayyar Bey, aynı günün akşamı yola çıkmıştır. İstanbul'a ulaştığında bazı devlet adamlarıyla görüşmesinin ardından I. Kolordu Kumandanlığı görevinden alınmış, yerine Albay Muhiddin Bey atanmıştır (Bıyıklıoğlu 1992: 235-237).

18 Nisan 1920 tarihinde İtilaf Devletleri, Fransa'nın San-Remo kasabasında toplanarak Osmanlı Devleti'ni paylaşmak üzere görüşmelerde bulunmuşlardır. Osmanlı Devleti'nden hiç bir heyetin davet edilmediği görüşmelerde, Roma'da bulunan Osmanlı diplomatı Galip Kemali (Söylemezoğlu) Bey 23 Nisan'da bir muhtıra sunmuştur. Ancak Galip Kemali Bey muhtırayı sunduğu tarihten iki gün önce Damat Ferit Paşa'ya Trakya'nın Yunanlara verildiğini bildirmiştir. Dolayısıyla verilen muhtıra tarihinden önce Trakya'nın geleceği İtilaf Devletleri tarafından belirlenmiştir. Galip Kemali Bey'in sunduğu muhtırada; İzmir, Adana, Trabzon, Erzurum, Bitlis ve Trakya gibi yerlerdeki halkın çoğunluğunun Türk ve Müslüman olduğu belirtilerek İtilaf Devletleri'nden adaletli bir karar beklenildiği açıklanmıştır. Lakin yapılan tüm çalışmalara rağmen konferans sonunda İtilaf Devletleri tarafından Osmanlı Devleti'nin aleyhinde kararlar verilmiştir. Dahası konferansın sonunda Osmanlı Devleti ile

yapılacak barış antlaşmasının esasları belirlenerek taslağı 11 Mayıs'ta sunulmuştur (Bıyıklıoğlu 1992: 245-246).

İtilaf Devletleri San-Remo Konferansı'nın kararlarını tekrar g6r6şmek üzere toplandıkları Boulogne ve Hythe Konferanslarında Yunanlara Trakya'yı işgal etme izni vermişlerdir. İstanbul Hükümeti ise, İtilaf Devletleri'nin vermiş olduğu kararları değiştirebileceği düşüncesiyle antlaşma hükümlerini hafifletmek üzere bir heyet oluşturmuştur. Bu heyet Doğu Trakya'nın Osmanlı Devleti hâkimiyetinde kalması için bir muhtıra sunmuştur. Ancak İtilaf Devletleri kendilerine sunulan muhtıraya 16 Temmuz 1920 tarihinde toplanan Spa Konferansı'nda verdikleri yanıtta Osmanlı Devleti'nin isteklerini reddederek barış antlaşmasını imzalaması için 27 Temmuz'a kadar süre vermişlerdir (Bıyıklıoğlu 1992: 296-299).

Spa Konferansı'ndan kısa bir süre sonra, 20 Temmuz tarihinde, Yunan ordusu Tekirdağ üzerinden Doğu Trakya'ya karşı askeri harekâta başlamıştır. Bu harekâta karşı I. Kolordu Kumandanlığı bir rapor hazırlayarak durumu İstanbul Hükümeti'ne bildirmiştir. İstanbul Hükümeti de gönderilen raporda Doğu Trakya'nın işgal edilmesinin konferans sonucu meydana geldiğini ve kesinlikle muharebeden kaçınılması gerektiğini vurgulamıştır. Hatta raporda; kan dökülmesine ve Müslüman halkın zarar görmemesine dikkat edilmesi hususunda gerekli bilgilendirmeler de içermektedir (Bıyıklıoğlu 1992: 357). I. Kolordu Kumandanlığı İstanbul Hükümeti'nin bu emrini yerine getirmemiş, aksine bölgenin Yunanlar tarafından işgal edilmemesi için her türlü direniş başvurmuştur. Her ne kadar farklı direniş çalışmaları yapılmışsa da başarılı olunamamıştır. Nitekim 23 Temmuz'da Lüleburgaz ve 24 Temmuz'da Edirne resmen işgal edilerek Doğu Trakya Yunanların hâkimiyetine girmiştir. Öte yandan İstanbul Hükümeti'nin, Doğu Trakya'daki işgali kamuoyundan saklamasından dolayı Türk kamuoyu işgalin ayrıntılarını üç gün sonra öğrenebilmiştir (Mert 2016: 140).

Doğu Trakya'daki Yunan işgalinin resmiyete dökülmesi ise Sevr Barış Antlaşması ile gerçekleşmiştir. 22 Temmuz'da henüz Yunan taarruzunun devam ettiği sırada padişahın başkanlığında yapılan toplantıda barış antlaşmasının imzalanması Osmanlı Devleti tarafından kabul edilmiştir. Antlaşmayı imzalamakla görevli Osmanlı

heyetinin reisi Hadi Paşa, Yunanlar ile İtalyanlar arasında anlaşmazlık bulunduğu hususunda antlaşmanın imzalanmasının geciktiğini bildirmiştir. Osmanlı Devleti, antlaşmanın İtilaf Devletleri'nin verdiği süre içerisinde imzalanmaması ile telaşa kapılmıştır.⁴⁶ Ancak bu telaş fazla uzun sürmemiş ve 10 Ağustos 1920 tarihinde Sevr Barış Antlaşması imzalanmıştır (Bıyıklıoğlu 1992: 375).

Antlaşmanın imzalanması Osmanlı basınında geniş yer bulmuştur. Bilhassa İkdam Gazetesi'nin 12 Ağustos 1920 tarihli sayısında, Damat Ferit Paşa'nın resmi bildirisi antlaşmayı kamuoyu ile buluşturmuştur. Söz konusu bildiride Damat Ferit Paşa, 22 aydan beri mütareke adı altında devam eden karışıklığa son verildiğini beyan etmiştir (İkdam Gazetesi 12 Ağustos 1920). Ancak Osmanlı Devleti topraklarının paylaşılmasının resmiyet kazandığından ve Doğu Trakya ile Lüleburgaz'da yaklaşık 500 yıldan fazla hüküm süren Osmanlı hâkimiyetinin sona ermesinden bahsetmemiştir.

Daha önce dört kez hükümeti kurma görevi verilen Damat Ferit Paşa, Sevr Barış Antlaşması'nın imzalanmasından yaklaşık iki ay sonra görevinden istifa etmiş ve hükümeti kurma görevi 21 Ekim 1920 tarihinde eski Sadrazam Tevfik Paşa'ya verilmiştir. Tevfik Paşa döneminde Trakya ile ilgili işgal sonrası sosyal, siyasal, kültürel ve askeri mücadeleler verilerek bölgede yaşananlar yakından izlenmeye çalışılmıştır (Başer 2009: 240).

4.2.2. Ankara Hükümeti

Mondros Mütarekesi'nden sonra 13 Kasım 1918'de İtilaf Devletleri İstanbul'u işgal etmişlerdir. Aynı gün İstanbul'a gelen Mustafa Kemal Paşa, 16 Mayıs 1919'da Samsun'a gideceği tarihe kadar İstanbul'da kalmıştır. Ocak 1919'da Yunan kuvvetleri tarafından Doğu Trakya demiryolunun işgal edilmesi üzerine, örgütlenmek için bazı teşebbüslerde bulunan TPMHC üyeleri İstanbul'da birkaç kez Mustafa Kemal Paşa ile bir araya gelerek Trakya meselesiyle ilgili kendisinin görüşlerini almışlardır. Mustafa Kemal Paşa, söz konusu görüşmelerde cemiyet üyelerine Doğu Trakya'daki Türklerin haklarının sonuna kadar savunulmasını söylemiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 155). Dolayısıyla

⁴⁶ Osmanlı Devleti'nin telaşa kapılmasının sebebi, İtilaf Devletleri tarafından Spa Konferansı'nda antlaşmanın imzalanması için 27 Temmuz'a kadar süre verilmesi ile açıklanabilir.

TPMHC ile Mustafa Kemal Paşa arasındaki ilk temas bu görüşmelerde gerçekleşmiştir. Ayrıca yazmış olduğu *Nutuk* adlı eserinde TPMHC üeleriyle yapmış olduğu görüşmeden bahsetmiş ve cemiyetin bu dönemdeki amacının bölgede bir “Trakya Cumhuriyeti” kurmak olduğunu ifade etmiştir (Nutuk 2017: 3).

Mustafa Kemal Paşa'nın 16 Mayıs 1919'da IX. Ordu Kıtaatı Müfettişi görevi ile Samsun'a doğru yola çıkması hem Anadolu hem de Doğu Trakya açısından dönüm noktası olmuştur. Böylelikle Milli Mücadele hareketini resmen başlatan Mustafa Kemal Paşa, Samsun'a çıkışından bir ay sonra 18 Haziran'da Amasya'dan Cafer Tayyar Bey'e bir telgraf göndermiştir. Telgrafta ilk olarak İtilaf Devletleri'nin vatanı parçalamak istediklerini ve bu durum karşısında Osmanlı Devleti'nin tutsak ve güçsüz olduğunu söylemiştir. Anadolu ve Trakya'daki cemiyetlerin birleştirilip tek çatı altında toplanarak bir heyetin oluşturulması ve bu heyetin de İstanbul'un ve yabancı devletlerin kontrolünden uzak tutulması maksadıyla Sivas'ta toplanacağını ifade etmiştir. İstanbul'da bulunduğu vakit TPMHC üeleri ile görüştüğünü ve bu cemiyetin hemen teşkilatlanarak birkaç kişiyi temsilci olarak göndermelerini Cafer Tayyar Bey'den istemiştir. Ayrıca Mustafa Kemal Paşa, temsilciler gelene kadar Edirne ili haklarının savunucusu olarak kendisini vekil ettiklerini belirten imzalı bir belgeyi göndermesini Cafer Tayyar Bey'den talep etmiştir. (Arıburnu 1997: 29).

Mustafa Kemal Paşa, Milli Mücadele hareketinin önemli adımlarından biri olan Amasya Genelgesi'nde; Sivas'ta milli bir kongrenin toplanacağını açıklamış ve Osmanlı Devleti'nin her ilinden milletin güvenini kazanmış üç temsilcinin hemen yola çıkarak Sivas'a gelmesini istemiştir. Temsilciler yoldayken 23 Temmuz 1919'da doğu illeri adına bölgesel bir nitelik taşıyan Erzurum Kongresi toplanmıştır (Yazıcı 2015: 13). Kongrenin başkanlığına seçilen Mustafa Kemal Paşa, milli iradeye dayalı bir meclisin açılması ve gücünü millettten alan bir hükümetin kurulması gerektiğini ifade etmiştir. 14 gün süren Erzurum Kongresi'nde milli sınırların bütün olup parçalanamayacağı, Kuva-yı Milliye'nin tek kuvvet olarak tanınması, manda ve himayenin kabul edilmeyeceği gibi bazı önemli kararlar alınmıştır (Nutuk 2017: 52).

Erzurum Kongresi'nden sonra 4 Eylül 1919 tarihinde toplanan Sivas Kongresi'nde Milli Mücadele için önemli kararlar alınmıştır. Erzurum'da olduğu gibi burada da vatan topraklarının parçalanmaz bütünlüğü üzerinde durulmuştur (Bıyıklıoğlu 1992: 170). Anadolu'nun belli bir bölgesi hedef tutularak alınan Erzurum Kongresi kararları Sivas'ta genişletilerek Anadolu ve Rumeli'yi kapsayacak şekilde düzenlenmiştir (Selek 2004: 298). Ayrıca bütün milli cemiyetlerin Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti çatısı altında birleştirilmesi kararlaştırılmıştır (Yazıcı 2015: 31). TPMHC, Sivas Kongresi'ne temsilci gönderememesine karşın kongre kararlarına tamamıyla katıldıklarını Mustafa Kemal Paşa'ya bildirmişlerdir (Bıyıklıoğlu 1992: 170).

Sivas Kongresi'nden bir süre sonra Osmanlı Devleti'nde hükümet değişikliği yaşanmış ve hükümetin başına Damat Ferit Paşa'nın yerine Ali Rıza Paşa geçmiştir. Bu dönemde İstanbul Hükümeti ile Amasya'da bir görüşme yapılması kararlaştırılmıştır. Osmanlı Devleti adına Bahriye Nazırı Salih Paşa'nın katılımıyla yapılan görüşme 20 Ekim 1919'da başlamış, 22 Ekim'de son bularak bir protokol metni oluşturulmuştur. Görüşmede Trakya meselesi önemli bir yer tutmuş ve Doğu Trakya'nın hiçbir şekilde bırakılmaması konusunda mutabık kalınmıştır (Nutuk 2017: 190-191).

Siyasi gelişmelerin dışında Yunanların ve yerli Rumların Doğu Trakya'daki taşkınlıklarını giderek arttırmaları üzerine Mustafa Kemal Paşa, birtakım kararlar alarak taşkınlıkları önleme yoluna gitmiştir. Bu kapsamda 3 Ocak 1920 tarihinde Cafer Tayyar Bey'den Sivas Kongresi nizamnamesine göre silahlı milli müfrezeler kurulması ve I. Kolordunun gizli yardımlarda bulunmasını istemiştir (Nutuk 1969: 1220). Mustafa Kemal Paşa'nın bu talimatına karşılık Cafer Tayyar Bey, 14 Ocak'ta Kolordu bünyesindeki tümen komutanlarına yazılı olarak gizli bir talimat vermiştir. Bu talimatta Rumların faaliyetlerini jandarma ve ordu kuvveti ile ortadan kaldırmanın mümkün olmadığını ve Müdafaa-i Hukuk Nizamnamesinin emrettiği silahlı bir teşkilatın kurulması gerektiğini söylemiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 205).

Bu sırada Mustafa Kemal Paşa, Paris Barış Konferansı'nda konuşulan Osmanlı Devleti'nin paylaşılması meselesi hakkında gelen haberler üzerine bir harekât planı hazırlayarak I. Kolordu Kumandanlığı'na talimatlar göndermiştir. Söz konusu

direktiflerde; Batı Trakya'dan Doğu Trakya'ya karşı gelebilecek bir düşman saldırısını durdurmak, İstanbul'u saldırılara karşı korumak, Türkleri yerli Hıristiyanların tecavüzüne karşı korumak, Bulgarların tarafsızlığını sağlamak ve İstanbul ile Doğu Trakya'daki yabancı kuvvetlerin kaldırılmasını sağlayarak Anadolu ile irtibat sağlamak yer alıyordu. Mustafa Kemal Paşa tarafından hazırlanan plan ise İstanbul Hükümeti'nin tedbir alacak durumda olamaması ve barış teşebbüslerinden sonuçsuz kalması ihtimallerine karşı son çare olarak düşünülmüştü (Bıyıklıoğlu 1992: 206-207). Nitekim gelen haberlerden bir süre sonra İstanbul 16 Mart 1920 tarihinde İtilaf Devletleri tarafından resmen işgal edilmiş ve Cafer Tayyar Bey, bu işgal üzerine Mustafa Kemal Paşa'nın verdiği emirleri uygulamaya başlamıştır (Bıyıklıoğlu 1992: 211).

Cafer Tayyar Bey, İstanbul'un resmen işgal edilmesi üzerine Osmanlı Devleti ile olan irtibatını keserek seferberlik ilan etmiştir. Osmanlı Devleti ile irtibatın kesilmesi Cafer Tayyar Bey'i Milli Mücadele hareketiyle daha çok yakınlaştırmıştır. TPMHC ise İstanbul'un işgalinden 15 gün sonra 31 Mart 1920'de Lüleburgaz Kongresi'ni toplayarak Doğu Trakya'nın savunulmasına dair kararlar almıştır. Alınan kararlar Mustafa Kemal Paşa'ya bildirilmiş ve kendisi de 3 Nisan'da bir telgraf yollayarak kongrenin toplanmasından ve alınan kararlardan duyduğu memnuniyeti şu şekilde dile getirmiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 220):

“Ankara, 3 Nisan 1920

Kongre Riyasetine

31 Mart 1920/1336 tarihli telgrafa cevaptır. Kongrenin in'ikadını tebrik ve vatanın maruz kaldığı felakete çaresiz olmak üzere, Edirne vilayetinin gösterdiği gayreti vatanperveraneyi takdir eyleriz. Kongre müzakeratı safhalarından malumat verilmesini rica ederiz. Anadolu ve Rumeli'deki vatan kısımlarının müşterek ıztıraplarına müşterek bir çare bulmak üzere Ankara'da in'ikada davet edilen “Meclisi Millii fevkalade” için Edirne vilayetinden intihap olunacak azanın süratle gönderilmelerini temenni eder ve Lüleburgaz kongresinin vatanperverane hizmetlerinde muvaffak olmasına dua eyleriz efendim.

Heyeti Temsiliye namına

Mustafa Kemal”

Mustafa Kemal Paşa, gönderdiği telgrafla⁴⁷ kongre sonucunun kendisine bildirilmesini istemiş ve 23 Nisan 1920'de açılacak olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Edirne'den seçilecek azanın hızlı bir şekilde Ankara'ya gönderilmesini istemiştir. İlerleyen dönemde 23 Nisan'da TBMM açılmış ve Lüleburgaz Kongresi 9 Mayıs'ta yapılan gizli oturumda gündeme gelmiştir. Bu esnada Tunalı Hilmi Bey, Trakya hakkında bir bilgisinin olup olmadığını Mustafa Kemal Paşa'ya sormuştur. Kendisi de bu soru üzerine Doğu Trakya'da TPMHC'nin olduğunu ve cemiyetin bir kongre düzenleyip Trakya'nın idaresini üzerlerine aldıklarını ifade etmiş, yalnız düzenlenen kongrenin adını vermemiştir. (TBMM GZC. İ.1 C.3 9 Mayıs 1920: 22). Ancak gizli oturumun tarihine bakıldığında bahsedilen kongrenin Lüleburgaz Kongresi olduğu anlaşılmaktadır.

Lüleburgaz Kongresi'nden sonra 13 Mayıs 1920'de Büyük Edirne Kongresi düzenlenmiştir. Mustafa Kemal Paşa, Edirne'deki kongre için biri I. Kolordu Kumandanlığı'na diğeri TPMHC'ne olmak üzere iki telgraf göndermiştir. Bu telgraflarda I. Kolordu ve cemiyet tarafından alınmış olan savunma kararlarının Milli Mücadele hareketine uygunluğundan bahsetmiştir. Ayrıca kongrede alınan silahlı savunma kararını desteklemiş ve İtilaf Devletleri'nin Doğu Trakya ile ilgili aldığı kararları değiştirmenin silahlı mücadeleye bağlı olduğunu ifade etmiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 289-290).

Mustafa Kemal Paşa'nın bahsettiği silahlı mücadele 20 Temmuz 1920'de Yunan taarruzu ile başlamıştır. Bu taarruzu *Nutuk* adlı eserinde anlatan Mustafa Kemal Paşa, Tekirdağ bölgesinde dağınık bir şekilde bulunan 55. Tümen'in toparlanma vakti bulamadan Yunanların Edirne'ye gitmeye başladığını ifade etmektedir. Bununla beraber Batı Trakya'da Meriç Nehri'ni geçerek taarruz etmek isteyen Yunanlar hakkında önemli bilgiler vermektedir. Yunanlar, bölgedeki 60. Tümen Kumandanı Cemil Bey'in ve 15 Haziran'da bölgeye gelen 49. Tümen Kumandanı Şükrü Naili Bey'in dikkatleri ve etkili savunmaları sonucunda durdurulmuştur (Nutuk 2017: 387). Ancak tüm savunma

⁴⁷ Mustafa Kemal Paşa'nın Yunan taşkınlıklarının yoğun bir şekilde devam ettiği günlerde toplanan kongreye telgraf gönderip memnuniyetini dile getirmesi şüphesiz hem Lüleburgaz halkının hem de cemiyet üyelerinin Milli Mücadele hareketine olan inancını arttırmıştır.

faaliyetlerine karşın Tekirdağ üzerinden ilerleyen Yunanlar 24 Temmuz'da Edirne'ye ulaşarak Doğu Trakya'yı işgal etmişlerdir.

Mustafa Kemal Paşa, Doğu Trakya'nın işgal edilmesiyle ilgili Cafer Tayyar Bey'i sorumlu tutmuştur. Kendisini milletin istediği ve beklediği ileri görüşlülüğü gösterememesinden dolayı eleştirmiştir. Hatta bölgenin işgal sürecinde zor şartlar altında bulunduğundan şüphe olmadığını, fakat bu zor şartların hiçbir zaman I. Kolordu Kumandanlığı'nın askerliğin gereklerini yerine getirmesine engel olmaması gerektiğini de belirterek Cafer Tayyar Bey'i işgalin sorumlusu olarak göstermiştir (Nutuk 2017: 387). Nihayetinde Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğindeki Milli Mücadele hareketinin Doğu Trakya'nın işgal edilmesine karşı yapmış olduğu girişimlerin sonuç vermemesi üzerine bölgede Yunan işgali resmen başlamıştır.

4.3. Mudanya Mütarekesi ve Doğu Trakya

Doğu Trakya'da işgalin devam ettiği dönemde Yunanlar bölge halkına karşı her türlü fenalığı arttırarak devam ettirmişlerdir. Diğer taraftan Anadolu'daki Milli Mücadele hareketinin başarılı sonuçlar almaya başlamasıyla Doğu Trakya'nın kaderi Anadolu'nun geleceğine bağlanmıştır. Ankara Hükümeti tarafından oluşturulan düzenli ordunun ilk zaferini I. İnönü Muharebesi ile kazanması sonrası İtilaf Devletleri, Sevr Barış Antlaşmasını tekrar görüşmek üzere 21 Şubat 1921 tarihinde Londra Konferansı'nı toplamışlardır. Konferansta İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan, İstanbul Hükümeti ve Ankara Hükümeti'nden temsilciler hazır bulunmuşlardır. Konferansa bir muhtıra sunan Ankara Hükümeti temsilcisi Bekir Sami Bey, Doğu Trakya'nın Türklere bırakılmasını istemiştir (Akın 1996: 9). Bu muhtıraya karşı İtilaf Devletleri bir çözüm sunmuşlar, ancak Sevr Barış Antlaşması'ndan pek bir farkı olmayan bu çözümle Doğu Trakya tekrar Yunanistan'a bırakılmıştır (Bıyıklıoğlu 1992: 410-411). Dolayısıyla Bekir Sami Bey'in isteği sonuçsuz kalmıştır.

Konferanstan kısa bir süre sonra Yunanlar, Anadolu'da Türklere karşı saldırıya geçmelerine rağmen başarılı olamamışlardır. Bu saldırı 1 Nisan 1921 tarihinde Türk

ordusuna II. İnönü zaferini kazandırmıştır. Yunan ordusuna karşı etkili bir savunma örneği gösteren Türk ordusunun bu zaferi, İtilaf Devletleri'nin Yunanlara karşı tutumunu değiştirip Ankara Hükümeti'ne karşı ılımlı bir politika izlemesine sebep olmuştur (Akın 1996: 10-11). 13 Eylül 1921'de Yunanlara karşı Başkumandan Mustafa Kemal Paşa'nın idaresinde Sakarya Muharebesi'nin kazanılmasıyla Anadolu büyük ölçüde kurtarılmıştır (Bıyıklıoğlu 1992: 415). Ayrıca Türk ordusunun Sakarya Muharebesi'ni kazanmasından sonra Fransa, Ankara Hükümeti ile anlaşma yoluna girmek istemiş, 20 Ekim 1921'de Ankara Antlaşması imzalanmıştır. Fransa bu antlaşma ile Misak-ı Milli'yi tanımış ve Anadolu üzerindeki emellerinden vazgeçmiştir (Bıyıklıoğlu 1992: 416).

Diğer taraftan Ankara Hükümeti'nin başarıları İtilaf Devletleri'nin müzakerelerde bulunmasına sebep olmuştur. 22 Mart 1922'de Paris'te toplanan İngiltere, Fransa ve İtalya Dışişleri Bakanları kendi aralarında görüşerek Ankara Hükümeti'ne biri ateşkesle, diğeri barışla ilgili olmak üzere iki muhtıra göndermişlerdir. Ateşkes muhtırası Anadolu'nun tahliyesiyle ilgili olup Doğu Trakya hakkında bir hüküm içermemektedir. 26 Mart'ta Ankara Hükümeti'ne gönderilen barış muhtırasında ise Türk-Yunan sınırının Tekirdağ'ın batısı ile Istranca Dağlarının batı şeridi takip edilerek Bulgaristan sınırına çıkması istenmiştir. Dahası Tekirdağ'ın Türklere, Gelibolu, Babaeski, Kırklareli ve Edirne'nin Yunanlara bırakılması Ankara Hükümeti'ne teklif edilmiştir. İtilaf Devletleri'nin bu teklifi TBMM'de fikir çatışmalarına yol açmıştır. Bazı milletvekilleri, Edirne ve Kırklareli'nin Yunanistan'a bırakılmasını kabul etmişlerdir. Ancak meclisteki çoğunluk bu fikre karşı çıkmıştır. Ankara Hükümeti, İtilaf Devletleri'ne cevap olarak bir muhtıra metni hazırlatmış, sadece Anadolu'nun tahliye edilmesini istemiştir. Doğu Trakya'nın tahliyesiyle ilgili bir hükmün bulunmaması başta Trakyalılar olmak üzere bazı milletvekillerinin itirazlarına sebep olmuş, mecliste tartışmalar yaşanmıştır. Yaşanan tartışmalara rağmen muhtıra aynı şekliyle kabul edilerek 5 Nisan'da İtilaf Devletleri'ne gönderilmiştir. İtilaf Devletleri tahliye işleminin hemen olamayacağını birkaç gün sonra bildirmiş, Ankara Hükümeti de tahliyenin derhal başlaması noktasında kararlı olduklarını beyan eden muhtırayı göndermiştir. Lakin İtilaf Devletleri bu muhtıraya cevap vermeyerek Yunan kuvvetlerine zaman kazandırmışlardır. Ancak ilerleyen dönemde Yunanların 14 Temmuz'da Anadolu'dan

çekilmeme ve 29 Temmuz'da İstanbul'u işgal etme kararları İtilaf Devletleri'nin tepkisine yol açmıştır. Dolayısıyla Ağustos 1922'ye kadar yapılan barış teşebbüsleri sonuçsuz kalmıştır (Akın 1996: 13-19).

Söz konusu tarihlerde Yunanlar, Anadolu'daki Türk ilerleyişinin durdurulacağına inanmaktadırlar. Doğu Trakya'daki Yunan Kumandanı Velahopoulos, İtilaf temsilcilerine verdiği beyanatta; Yunan Başkumandanlığının Anadolu'daki Türk ilerleyişinin durdurulacağına inandığını belirterek Doğu Trakya'daki kuvvetlerinin arttırılacağını ifade etmiştir (BCA. 30-10-0-0/204-392-20).

Yunanların Türk ilerleyişinin durdurulacağına inandığı dönemde Ankara Hükümeti Anadolu'da taarruz hazırlıklarına girişmiştir. Bu kapsamda ordu içerisinde teşkilat bakımından düzenlemeler yapılmıştır. Doğu ve Güney Cephelerinden takviyeler ve halk arasından askere alımlar gerçekleştirilerek Batı Cephesindeki asker mevcudu 186.000'e yükseltilmiştir. Öte yandan mühimmat miktarında da ciddi artış yaşanmıştır. 26 Ağustos 1922'de Afyonkarahisar bölgesinde başlayan Büyük Taarruz 30 Ağustos'ta Türk ordusunun galibiyetiyle sona ermiştir. Yunan ordusu kısmen imha edilmiş ve geri çekilmek zorunda kalmıştır. Bunun üzerine ilerlemeye devam eden Türk ordusu 9 Eylül'de İzmir'e girerek şehri işgalden kurtarmıştır (Selek 2004a: 728-734).

Yunan kuvvetleri, ordularının büyük bir kısmının yok edilmesi üzerine ateşkes istemek zorunda kalmışlardır. Bu kapsamda İtilaf Devletleri'ne başvuran Yunanların taleplerine karşılık Mustafa Kemal Paşa, Anadolu'da kesin galibin Türk ordusu olduğunu, dolayısıyla anlaşma yapmanın gerek olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca eğer bir antlaşma yapılacak ise sadece Doğu Trakya için yapılabileceğini söylemiştir (Akın 1996: 21-22).

Türklerin Anadolu'daki ilerleyişi İngilizlerin telaşlanmasına sebep olmuştur. İstanbul Boğazı ve Çanakkale Boğazı'nın Türk hâkimiyetine geçmesini istemeyen İngiltere, Çanakkale Boğazı'nı askeri güçle savunma kararı almıştır. Bu karar doğrultusunda General Harington'dan emir alan Albay Shuttleworth, 11 Eylül'de Çanakkale'ye gelmiştir. Shuttleworth, Çanakkale'ye geldiği andan itibaren bölgede

keşfe çıkararak birtakım savunma hazırlıklarında bulunmuştur. Bu hazırlıklar neticesinde bölgede savunma mevzileri oluşturulmuştur (Walder 1970: 239-244). Diğer taraftan Harington, Fransa ve İtalya yüksek komiserleriyle temasa geçerek onlardan yardım sözü almıştır. Ancak Mustafa Kemal Paşa'nın Doğu Trakya ve İstanbul'un geri alınması hakkındaki kararlılığı sonucu Fransa ve İtalya, İngilizlere verdikleri sözden dönerek Türklerle savaşa girmeyeceklerini bildirmişlerdir. Çanakkale'de yalnız kalan İngiltere, Türklerle mütareke şartlarını belirlemek için Dışişleri Bakanı Lord Curzon'u 19 Eylül'de Paris'e göndermiştir (Akın 1996: 24-25). 20 Eylül'de başlayan Paris Müzakereleri 23 Eylül'de sona ermiş, İtilaf Devletleri Ankara Hükümeti'nin Meriç ve Edirne'ye kadar Doğu Trakya'ya sahip olmak istediklerini olumlu karşıladıklarını belirterek Mudanya'da bir antlaşma yapılmasını teklif etmişlerdir (Akyüz 1988: 297). İtilaf Devletleri'nin bu teklifine karşılık Ankara Hükümeti, Doğu Trakya'nın Yunanlar tarafından boşaltılmasının üzerinde durarak Mudanya'da bir konferans toplanma tarihini 3 Ekim olarak İtilaf Devletleri'ne teklif etmiştir (Eyyupoğlu 2002: 111). Nitekim Ankara Hükümeti'nin teklifinin İtilaf Devletleri tarafından kabul edilmesinin ardından 3 Ekim 1922 tarihinde Mudanya Konferansı toplanmıştır.

Mudanya Konferansı'na Ankara Hükümeti'ni temsilen Batı Cephesi Kumandanı İsmet (İnönü) Paşa, İngiliz Generali Harington, Fransız Generali Charpy ve İtalyan Generali Monbelli katılmıştır. Yunan temsilcileri General Mazarakis ve Albay Sarıyanis konferans görüşmelerine katılmayarak Mudanya limanındaki Yunan gemisinde kalmışlardır (Bıyıklıoğlu 1992: 445). Mudanya'da toplanan konferans ile Milli Mücadele'nin askeri safhası sona ererek diplomasi dönemi başlamıştır. Ancak her ne kadar diplomasi dönemi başlasa da Ankara Hükümeti ile İngiltere arasında yaşanan restleşmeler, savaş koşullarına dönülmesini söz konusu hale getirmiştir (Mert 2016: 154).

Konferansın ilk üç günündeki görüşmelerde İngiliz Generali Harington, Yunanistan tarafından boşaltılacak olan Doğu Trakya'nın konferans sonuna kadar İtilaf Devletleri'nin kontrolü altında kalmasını istemiştir. Buna karşılık İsmet Paşa, Doğu Trakya'nın ivedilikle kendi kontrollerine verilmesini istemiştir. İsmet Paşa'nın bu isteği İtalyan ve Fransız temsilcilerini rahatsız etmemiş, lakin İngilizler bu şartı kabul etmekte

ayak diremişlerdir. 9 Ekim'de Doğu Trakya'nın Ankara Hükümeti'ne tesliminin kararlaştırılmasının ardından, 11 Ekim'de İtilaf Devletleri ve Ankara Hükümeti arasında askeri mukavele imzalanmıştır (Bıyıklıoğlu 1992: 447-450).

Toplam 14 maddeden oluşan Mudanya Mütarekesi'nin Doğu Trakya ile ilgili maddeleri şu şekildedir (TBMM ZC. İ.3 C.23 11 Ekim 1922: 351-352):

- “1. İşbu mukavenamenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren Türk ve Yunan askerleri arasında düşmanlık tatil edilecektir.
2. İşbu mukavenamenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren Trakya'daki, Yunan kuvvetlerinin gerisine çekilmeye davet edilecekleri hattı, Adalar Denizi'ndeki mansıbından Trakya ile Bulgaristan hududunun kesiştiği noktaya kadar Meriç'in sol sahili oluşturacaktır.
3. Sulh akdine kadar, olası karışıklıkların önüne geçmek için Meriç'in sağ sahili Karaağaç dâhil olmak üzere Müttefik Devletlerin askerleri tarafından işgal edilecek ve bu askerler Müttefik Devletlerin belirleyeceği noktalara yerleştirileceklerdir.
4. Edirne havalisine ulaşımı sağlayan demiryolu hattının aksamadan sürdürülmesi için Svilengrad, Cizri Mustafa Paşa'dan Kuleliburgaz'a kadar Meriç'in sağ sahilini takibeden demiryolu kısmı, üç müttefik devletin Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin ve Yunanistan'ın birer temsilcisinden oluşacak karma bir komisyon tarafından denetime tabi tutulacaktır. Bu denetim bir anlaşma ile düzenlenecektir.
5. Doğu Trakya'nın Yunan askeri tarafından tahliyesi, işbu mukavenamenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren başlayacaktır. Bu tahliyeye bizzat askerler ve onların askeri malzemeleri, cephaneleri ve erzak depoları dâhildir. Bu tahliye takriben on beş gün zarfında icra edilecektir.
6. Jandarma dâhil olmak üzere, Yunan memurini mülkiyesi mümkün olduğu kadar çabuk çekilecektir. Her mıntıkeyi idare eden Yunan memurini çekildikçe hükümet-i mülkiye, müttefikin memurinine tevdi edilecek ve onlar da mümkün olduğu kadar aynı günde bunu

- Türk memurinine devir ve teslim edeceklerdir. Bu devir ve teslim Trakya'nın heyeti umumiyesi itibariyle Yunan askerleri tarafından tahliyesinin hitamından sonra azami otuz gün zarfında son bulacaktır.
7. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti memurlarına intizam ve emniyet-i mahalliyenin idamesine zorunlu olan miktarda Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin jandarma kuvveti refakat edecektir. Bu kuvvetlerin toplamı zabıt dâhil olduğu halde sekiz bini geçmeyecektir.
 8. Yunan askerlerinin geri çekilme harekâtı ve idare-i mülkiyenin devir teslimi, başlıca merkezlere yerleştirilecek olan müttefikler arası heyetlerin idaresi altında yapılacaktır. Bu heyetlerin vazifesi, söz konusu geri çekilme ve devir teslim işlerini kolaylaştırmaya aracılık etmektir. Bu heyetler her türlü aşırılık ve şiddete engel olmaya çalışacaktır.
 9. Bu heyetlerden başka Doğu Trakya'yı Müttefik kuvvetleri işgal edeceklerdir. Yaklaşık yedi taburdan oluşan bu kuvvetler düzenin korunmasını sağlayacaklar ve müttefikler arası heyetlere yardımda bulunacaklardır.
 10. Müttefik Devletlerin heyetleri ile askerlerinin geri çekilmesi, Yunan askerlerinin tahliyesi son bulduktan otuz gün içinde olacaktır. Müttefik Devletler Hükümetleri düzenin korunması ve Türk olmayan ahalinin himayesi için, yeterince önlem alındığı hakkında anlaşmaları takdirde bu geri çekilme işi daha yakın bir tarihte olabilir. Bu suretle Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti idaresi ve jandarması düzenli olarak görev yapmaya başladığı anda Müttefik Heyetleri ve kuvvetleri bu bölgeden otuz günlük süreden önce geri çekilebilirler.
 - 13- Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti barış antlaşmasının imzalanmasına kadar Doğu Trakya'ya kuvvet nakletmemeyi ve orada bir ordu toplamamayı ve idame etmemeyi kabul eder.
 - 14- Bu antlaşmanın imzalanmasından üç gün sonra yürürlüğe girecektir. Mudanya'da Fransızca olarak 11 Ekim 1922'de imza edilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi	Fransa namına
Hükümeti namına	General
Ferik	Charpy
İsmet	
Büyük Britanya namına	İtalya namına
General	General
Harington	Monbelli”

Antlaşmanın maddelerine bakıldığında; Yunanların 15 gün içerisinde Doğu Trakya’dan çekilmeleri kararlaştırılmıştır. Yunanlar bölgeden çekildikçe idareyi İtilaf Devletleri devralacaktır. Ayrıca devir işlemi Yunanların çekilmeye başladığı tarihten en geç 30 gün içerisinde sona erecektir. Ankara Hükümeti bu esnada Doğu Trakya’ya 8000 kişilik bir jandarma kuvveti gönderebilecek, ancak barış anlaşması imzalanmadan bölgede ordu toplayamayacaktır.

Bilhassa Mudanya Mütarekesi döneminde Yunan taşkınlıklarının arttığı görülmektedir. Mütarekenin imzalanmasından iki gün önce Kırkkilise ve havalisindeki Müslüman köyleri Yunanlar tarafından zorla boşaltılmış ve yağmalanmıştır. Hatta köylerden kaçan Müslümanların bazıları dağlara, bazıları ise Bulgar sınırına doğru kaçmaya başlamışlardır (Doğruöz 2005: 158). Diğer taraftan Yunanların bu tutumu söz konusu dönemde TBMM’nin de gündemine gelmiştir. 7 Ekim 1922 tarihli kapalı oturumda 40 köyün yakıldığı belirtilmiştir (TBMM GZC. İ.3 C.3 7 Ekim 1922: 898).

Mudanya Konferansı’nın ilk günlerinde Doğu Trakya’nın devir teslimi kesinleşmişti. Ancak bu devir teslim işini gerçekleştirecek kişinin belirlenmesi gerekmektedir. Rauf (Orbay) Bey, Mustafa Kemal Paşa’ya devir teslim işi için Refet (Bele) Paşa’nın görevlendirilmesini tavsiye etmişti. Bu tavsiyeyi dikkate alan Mustafa Kemal Paşa, 9 Ekim’de Refet Paşa’yı görev için tayin etmişti (Akın 1996: 89-90). Refet Paşa hem Bursa’da hem de Ankara’da Mustafa Kemal Paşa ile görüşmüş, kendisinden İstanbul’da saltanat ve hilafet makamlarına karşı takınacağı tavır hakkında özel talimatlar almıştır. 11 Ekim’de Refet Paşa’nın görevlendirilmesine dair işlemler tamamlanarak İtilaf Devletleri’ne haber verilmiştir. Mütarekenin hükümlerini yerine

getirmek için İstanbul'a gitmesi kararlaştırılan Refet Paşa, 120 kişilik jandarma kuvveti ile birlikte 19 Ekim'de Gülnihal Vapuru vasıtasıyla Mudanya'dan hareket etmiş, öğleden sonra İstanbul'a ulaşmıştır (Kaya 2010: 134-138; Cebesoy 2011: 151).

Refet Paşa, İstanbul'da halk tarafından günlerce sürecektir olan coşkuyla karşılanmıştır. Bu dönemde Doğu Trakya'nın devir teslimi de resmen başlamıştır. Ayrıca Edirne Valiliği'ne Şakir Bey atanmıştır (Cebesoy 2011: 156). Refet Paşa, İstanbul'dayken İtilaf Devletleri temsilcileri ile temaslarda bulunmuştur. Bu temaslarda Doğu Trakya'ya gönderilecek 8000 jandarmanın bölgedeki asayişini sağlamak için yetersiz olduğunu dile getirerek mevcudu arttırmak istediğini İtilaf Devletleri temsilcilerine bildirmiştir. Temsilcilerin, Refet Paşa'nın isteğini kabul etmesi üzerine bölgedeki asker ihtiyacı kısmen giderilmiştir (Kaya 2010: 158-159).

Refet Paşa, Yunanların bölgeden çekilirken yaptıkları tahribat ile ilgili bir rapor hazırlamıştır. Söz konusu rapora göre, 60.000 liralık altın, yaklaşık 3.931.000 liralık nakit para, 833.000 lira değerindeki eşya gasp edilmiştir. Bunların yanında 10.730 öküz arabası, 3340 at arabası, 6720 manda, 3600 civarı öküz, 792 tosun, 4700 at, 270 kısrak, 261 katır, 109.000 koyun, 26.000 keçi, 34.000 kaz, 700 ördek Yunanlar tarafından bölgeden ayrılırken götürülmüştür. Canlı hayvanların dışında 498.000 kilo hububat ve zahire ile 88.000 kilo meyve de alınmıştır. Ayrıca 374 öldürme ile 100 yaralamanın yanında 1093 işkence ve tecavüz olayı yaşanmıştır⁴⁸ (BCA. 30-10-0-0/204-394-7).

4.4. Lüleburgaz'ın Kurtuluşu

15 Ekim 1922'den itibaren Doğu Trakya'yı Yunanlardan teslim almak için görevli İtilaf Devletleri bölgeye asker göndermişlerdir. İtalyanlar Silivri, Vize, Saray ve Çorlu'ya, Fransızlar Lüleburgaz, Edirne ve Kırklareli'ye, İngilizler ise Uzunköprü, Tekirdağ, Şarköy ve Keşan'a gelmişlerdir. İtilaf Devletleri'nin gelişinden kısa bir süre sonra Edirne, Kırklareli, Lüleburgaz, Çorlu ve Tekirdağ'da Yunan taşkınlıklarının azaldığı görülse de tamamen sona ermediği aşikârdır (Bıyıklıoğlu 1992: 458). Nitekim

⁴⁸ Rapor metni için bkz. Ek 11.

Lüleburgaz'dan tahliye edilen Yunan askerleri 24 Ekim'de Lüleburgaz'a bağlı Karıştıran köyünde dört haneyi kundaklayarak yangın çıkarmışlardır⁴⁹ (TİTEA. K:52 G:199 B:199001).

Doğu Trakya'nın devir teslimi için görevlendirilen Refet Paşa, 27 Ekim'de bölgeye gönderilecek jandarma kuvvetinin görevlerine dair bir talimatname hazırlamıştır. Söz konusu talimatnameye göre, bir bölük kumandanı, iki takım kumandanı ve 92'si piyade, 19'u süvari olmak üzere toplamda 114 asker Lüleburgaz'a gelecektir. Ayrıca bu esnada mülki makamlarda gerçekleştirilen değişiklikler üzerine Lüleburgaz Kaymakamlığı'na Pasinler Kaymakamı Ziya Bey atanmıştır (Akın 1996: 108-113).

Refet Paşa, Yunan işgalinin sona ermesiyle bölge halkının milli idarenin kurulmasını bekledikleri için bir an önce Doğu Trakya'yı Ankara Hükümeti ile birleştirmek istemiştir. Bu hususta General Harington ile görüşerek konuyla ilgili bir teklif sunmuştur. Ancak Harington, Refet Paşa'ya Mudanya Mütarekesi'nde alınan karar gereği böyle bir birleşimin erken olacağını söyleyerek teklifi reddetmiştir. Daha sonra kazaların devir teslimi ile ilgili bir program hazırlanarak Lüleburgaz'ın 1 Kasım'da devralınacağı belirtilmiştir. Ancak Yunanların tahliyesinde ve devir teslim hazırlıklarında yaşanan aksaklıklar nedeniyle Lüleburgaz'ın devir teslimi 8 Kasım 1922 olarak değiştirilmiştir (Akın 1996: 117-118).

Tarih kesinleştikten sonra Lüleburgaz'ı teslim almak üzere bir heyet oluşturulmuştur. Edirne Valisi Şakir Bey, Edirne Milletvekilleri Faik ve Şeref Beyler, TPMHC'nden Kasım, İbrahim ve Şevket Beyler, Jandarma Alay Kumandanı Kemal ve Edirne Polis Müdürü Rafet Beyler oluşturulan heyetin içerisinde yer almışlardır. Bahsi geçen heyet, 8 Kasım'da iki tabur jandarma ile birlikte trenle Çorlu'dan hareket ederek Lüleburgaz'a doğru yola çıkmıştır (Vakit Gazetesi 12 Kasım 1922).

Devir teslim işlemini gerçekleştirecek olan heyetin Lüleburgaz'a geleceğini duyan kasaba halkı, ellerindeki kısıtlı imkânlarla rağmen kasabanın dört bir yanını

⁴⁹ Belge metni için bkz. Ek 12.

süslemeye başlayarak çeşitli yerlere zafer takları kurmuşlardır. Lüleburgaz'a bağlı 30'dan fazla köyden binlerce insan istasyona gitmek için harekete geçmişlerdir. Öte yandan heyetin konaklama ve yeme-içme ihtiyaçları için gerekli hazırlıklar yapılmıştır (Tevhid-i Efkâr Gazetesi 11 Kasım 1922).

Heyeti taşıyan tren, 8 Kasım Çarşamba günü saat 13.30'da Lüleburgaz İstasyonu'na ulaşmıştır. Heyetin trenden inmesi üzerine kurbanlar kesilmiş ve tekbirler eşliğinde kasaba merkezine doğru hareket edilmiştir. Bu sırada yol üzerindeki Mithat Efendi Okulu'nun önündeki zafer takına bağlı kırmızı beyaz kurdele Şakir Bey tarafından kesilmiştir. Kasaba merkezine kadar beş tane zafer takının altından geçilmiş, hepsinde ayrı ayrı kurbanlar kesilmiştir (Vakit Gazetesi 12 Kasım 1922). Lüleburgaz halkı ellerindeki Türk bayrakları ile “Yaşasın Mustafa Kemal Paşa!” ve “Yaşasın Büyük Millet Meclisi!” sloganları atarak gelen heyete karşı memnuniyetlerini göstermişlerdir. Öte yandan karşılama törenine Lüleburgazlı Museviler de katılmışlar, kurmuş oldukları zafer takının altında üç adet kurban kesmişlerdir. Şakir Bey'in zafer takının yanına gelmesiyle Musevilerden genç bir şahıs kendisine nutuk okumuş, buna karşılık Şakir Bey de şu yanıtı vermiştir (İkdam Gazetesi 11 Kasım 1922):

“Lüleburgaz Cemiyet-i Museviyesi namına gerek şahsımıza ve gerek Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Başkumandanımıza karşı izhar edilen muhabbetten dolayı bilhassa teşekkürler ederim. Sizlerde komşularınız Türk kardeşlerinizle birlikte çok zulümler gördünüz. Bunlar birer hatıra olarak kalacaktır. Bu hatırayı bir ders bilerek el ele vermeli ve çalışmalıyız. Bu suretle mesut bir ati görmek müyesser olur. Zaten Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin en büyük hakkı memleketi mesut ve müreffeh görmektir.”

Şakir Bey'in Musevilere karşı verdiği cevaptan sonra yoluna devam eden heyet, hükümet konağına ulaşmış ve “Allahu Ekber” nidaları eşliğinde Türk sancağı göndere çekilerek tekrar kurbanlar kesilmiştir. Bu esnada Edirne Milletvekillerinden Şeref Bey şu şekilde bir konuşma gerçekleştirmiştir (İkdam Gazetesi 11 Kasım 1922):

“Türk çocukları! Tarihte kahramanca yaşamış bir milletin evladısınız. Vaka pek yakın bir mazide hain düşmanın ayağı altında pek

çok elem çektiniz, pek çok elem gördünüz. Düşman belki sizin yaşamak için muhtaç olduğunuzu elinizden aldı. Her şeyinizi aldı. Fakat yalnız bir şeyi alamadı. O da Türk'ün hiç eğilmeyen imanı. Güzel Anadolu'da sizin halasınıza çalışan kardeşleriniz milli davalarını müdafaa ettikleri zaman hiçbir saniye için bile hiçbir zaman güzel Trakya'nın, mavi beyaz boya altında yaşamasını hazmedememiştir. Hâkim yaşamış olan Türk bayrağı hiçbir gün esir olmamıştır. İman ettiğimiz ulu tanrı Türk'ü efendi yaşatmıştır. Efendi bir millet Yunan gibi bir alçağa esir olur mu?"

Şeref Bey yaptığı konuşmada, Milli Mücadele hareketinin Doğu Trakya'nın Yunan idaresine terk edilmesini hiçbir zaman hazmedemediğini vurgulayarak Türk milletinin bağımsızlığı üzerinde durmuştur. Bu sırada Şakir Bey de hükümet konağı merdivenlerine çıkarak halkı bilgilendirmek amacıyla bir konuşma gerçekleştirmiştir. Bahsi geçen konuşma şu şekildedir (İkdam Gazetesi 11 Kasım 1922):

“Buraya gelirken Lüleburgaz'da tak-1 zafer önünde birkaç söz söylemişim. Şanlı bayrağımızın şimdi yükselmiş olduğu bu hükümet konağı önünde bu teşekkürleri tekrar etmek isterim. Bundan takriben iki buçuk sene evvel Trakya afakında kara bulutlar, tehlikeler başladığı zaman, İstanbul'da meclisimiz dağıldığı zaman, hükümete vaziyet edildiği zaman bizi Trakya istikbal etti. Memleketin başına gelen felaketi gören ve buna bir çare bulmak isteyenler burada toplanmışlardı. İşte bugün burada kazanılmış olan zaferin sonucudur. Zaferler daha o vakitten başlamıştır. Anadolu'nun birçok taraflarında milli bazı içtimalar oldu. Onlardan milletin kuvveti teşkil edildi. Efrad-ı milletin el ele vererek çektiği müşkülâtlar sayesinde elhamdülillah bugün kendimizi tehlikelerden kurtardık. Memleketimiz kurtuldu. İşte iki buçuk sene evvel burada toplandığımız zaman şimdi hatırlayarak meserretle o zaman göstermiş olduğunuz hulus ve sadakate takdirlerle teşekkür eylemek istiyorum. Bugün bayramı yalnız sizin şehrinizin istirdadından ibaret değildir. Şeref Bey'in size evvelce izah ettiği veçhile bugün milli bir inkılap gününe tesadüf etmektedir. Bizim için kara günler kapanmıştır.

Bundan sonra inşallah artık mesut yaşarız (inşallah sedaları). El ele vererek çalışırsak memleketimiz zenginleşir. Rahat yüzü görürüz.”

Şakir Bey yaptığı konuşmada, Doğu Trakya'nın işgal sürecine ve bu süreçte bölgede işgale karşı toplanan kongrelere değinerek kazanılan zaferlerin aslında o dönemden itibaren başladığını belirtmiştir. Bu hususta 31 Mart-2 Nisan 1920 tarihleri arasında düzenlenen Lüleburgaz Kongresi için halka teşekkürlerini bildirmiştir. Konuşmanın ardından İtilaf Devletleri'nin temsilcileriyle Emrullah Efendi Okulu'nda bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşme bir saat kadar sürmüş, neticesinde Lüleburgaz'ın devir teslimi ile ilgili protokol imzalanmıştır. İmzalanan protokol şu şekildedir (İkdam Gazetesi 11 Kasım 1922):

“Devir teslim protokolü: Bir taraftan Edirne Valisi Şakir Bey diğer taraftan Beynelmüttefikin Reisi ve Fransız Kumandanı Tulo, aza İtalyan Kumandanı Maroni, aza İngiliz kumandanı Elend tarafından 1922 senesinin 8 Kasım'ında protokol imzalanmıştır.

Şöyle ki: Zirde vaz'ül imza olan Beynelmüttefikin Komisyon, Lüleburgaz kasabası ve havalisini Yunanlar'ın bıraktığı şekilde terk eylediler. Muvakkat bir belediye idaresi memleketi idare için tesis edilmiştir. Bizim ricamız üzerine eski belediye müdürü, işleri deruhte etmişti. Yunan idaresi burada biraz eşya bıraktı. Bunun listesini Türk memurlarına teslim ediyoruz. Bu eşya muhtelif mahallere tevzi edilerek saklanmıştır. Bu eşyanın bazısı muhtelifin tarafından kullanılacağı için bunlar heyetin azimeti günü teslim edilecektir. Yunanların hareketine müteakip Muhtelifin Heyeti burada derhal kendi vesaiti ile posta hizmetini temin etti. Yalnız Heyet-i Muhtelifin iki telgrafçı ile iki müvezzi memuru kullanmaya mecbur oldu.”

Lüleburgaz en son alınan karar uyarınca 8 Kasım 1922'de Ankara Hükümeti'ne devredilmiştir. Geçen iki yıldan fazla sürede, çok sayıda insan yaralama, gasp, öldürme ve tutuklama gibi pek çok durumla karşı karşıya kalmıştır. Ancak nihayetinde Ankara Hükümeti'nin göstermiş olduğu kararlılık Lüleburgaz'ı iki yıl sonra Türk hâkimiyetine sokmuştur.

V. BÖLÜM

5. SONUÇ

Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkışı ile başlayan Milli Mücadele hareketinin önemli bir safhası da Doğu Trakya'da yürütülmüştür. Mondros Mütarekesi'nden kısa süre sonra Edirne'de kurulan TPMHC bu hareketin bölgedeki temsilcisi konumuna gelmiştir. Milli Mücadele hareketinin zamanla Erzurum, Sivas ve diğer bazı yerel kongrelerle daha da genişleyip güç kazanması Doğu Trakya'nın kurtuluşunun habercisi olmuştur.

Anadolu'da yürütülen kurtuluş mücadelesi oldukça çetin koşullar içinde yürütülmüştür. Ancak Doğu Trakya'daki mücadelenin örgütlenmesi ve yürütülmesi de kolay olmamıştır. Yunan kuvvetleri tarafından meydana gelen taşkınlıklar sonucu maddi ve manevi zarara uğrayan halk, ulaşım ağlarındaki Yunan denetimi nedeniyle ciddi iâşe ve ikmal sıkıntısı çekmiştir. Bu sebeple sosyo-kültürel hayat sekteye uğramıştır. Hatta bölgeden Anadolu'ya giden en kısa yolun işgal altında olan İstanbul'dan geçmesi, Anadolu ile ulaşım ve haberleşmeyi neredeyse imkânsız kılmıştır.

İşgal kuvvetlerinin konuşlandığı dönemde TPMHC çalışmalarını yoğun baskı ve şiddet altında sürdürmeye çalıştığı için cemiyetin yayın mecrası olan Trakya Paşaeli Gazetesi'nin yayımlanması kesintiye uğramıştır. Çok önemli sorunlardan birisi de askeri mühimmata erişimdir. Mondros Mütarekesi ile İtilaf Devletleri tarafından silahları toplatılan I. Kolordu Kumandanlığı, asker ve cephane sıkıntısı çekmiştir. I. Kolordu'dan toplanan silahlar İngilizler tarafından Doğu Trakya'da belirlenen bazı yerlerdeki depolara yerleştirilmiştir. Kuva-yı Milliye güçleri bahsi geçen depolardan kimi zaman silah kaçırap Anadolu'ya göndermeye çalışsa da İtilaf Devletlerine bağlı kuvvetlerin önlemleri bu teşebbüsleri sonuçsuz bırakmıştır.

Yunan kuvvetleri, Lüleburgaz'a geldikleri tarihten itibaren hem kasaba merkezinde hem de istasyon civarında iki ayrı karargâh kurarak asker, cephane ve erzak sevkiyatları gerçekleştirmişlerdir. İşgale hazırlık mahiyetindeki bu sevk faaliyetleri incelendiğinde asker ve cephane miktarının sürekli arttırılmaya çalışıldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Arşiv vesikalarında, Yunanlar tarafından terhis edilenlerin yerine daha fazla askerin geldiği; giden askerlerin silahsız gelenlerin ise silahlı oldukları yazmaktadır. Dolayısıyla arşiv vesikaları ulaşılan sonucu desteklemektedir.

Askeri sevkiyat faaliyeti dışında Yunan kuvvetlerinin Müslüman ve Musevi ahali ile Osmanlı makamlarına karşı neden oldukları taşkınlıklar, zaman zaman şehrin giriş ve çıkışlarının kapatılması Lüleburgaz'ın fiilen işgal edildiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla literatürde 23 Temmuz 1920 tarihinde başladığı belirtilen Yunan işgalinin, öne sürülen bu tarihi bulgular sayesinde aslında Ocak 1919'da başladığı kanısına varılmaktadır.

Yunanlar ile onların desteklediği Rum çeteleri Lüleburgaz ve havalisinde çok sayıda gasp, öldürme ve yaralama olaylarına karışarak halkı sindirmeye çalışmışlardır. Uyguladıkları fiziksel şiddetin yanı sıra propagandayı da etkin bir şekilde kullanmışlardır. Yerli Rumlar, Lüleburgaz'a gelen Yunan asker miktarının aslından çok daha fazla olduğu söylentisini yayarak Müslüman ve Musevi yerel sakinleri sindirmek istemişlerdir. Bununla da kalmamış yerel sakinlerin inanç ve değerleri hiçe sayarak gündelik hayatın hareket alanlarını kısıtlayan ve denetim altında tutan birtakım baskı mekanizmalarını normalleştirmeye teşebbüs etmişlerdir.

Söz konusu dönemde Lüleburgaz ve havalisinde yaşayan ve bölgeyi kendi vatanları olarak gören Museviler de Yunan ve Rumların hedefiydi. Lüleburgaz'da Yunan ve Rum unsurların işgalci durumunu gören Museviler, işgale sessiz kalmayıp her türlü mücadeleyi sürdürme çabasında olmuşlardır. Hatta bu uğurda Yunanların gasp, yaralama ve tutuklama gibi faaliyetlerine maruz kalmışlardır.

Öte yandan Lüleburgaz'a gelen Yunanlar gerçekleştirdikleri taşkınlıklarla bölgenin demografik yapısının değişikliğe uğramasına sebep olmuşlardır. Bu kapsamda

Türkleri göç etmeye zorlayarak, Rum nüfusu Lüleburgaz ve havalisine yerleştirerek demografik yapı üzerinde tasarrufta bulunmuşlardır. Ancak Milli Mücadelenin kazanılmasıyla nüfus mübadelesi bölgenin önemli bir gündemi haline gelecektir.

Milli Mücadele hareketinin Anadolu'da etkin bir mücadele örneği sergileyerek başarılar kazanması üzerine, İtilaf Devletleri ile müzakere masasına oturulacak kazanımlar elde edilmiştir. Özellikle İngilizler bu süreci ellerinden geldiğince zorlaştırmaya çalışmışlarsa da Ankara Hükümeti'nin kararlı tutumu, İtilaf Devletleri'ne Mudanya Mütarekesi'ni imzalatmış ve Doğu Trakya'nın Türklere devir teslim süreci başlamıştır. Böylelikle 8 Kasım 1922'de Yunan işgalinden kurtulan Lüleburgaz'da Türk hâkimiyeti uzun aradan sonra yeniden başlamıştır.

KAYNAKLAR

1. ARŞİV BELGELERİ

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

30-10-0-0/204-392-20; 30-10-0-0/204-394-7.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi

BEO.

4553/341417; 4637/347730.

DH. EUM. 3. ŞB.

27 / 49; 27 / 55 / 1.

DH. EUM. 5. ŞB.

77 / 24 / 1; 77 / 61 / 1.

DH. EUM. 6. ŞB.

50 / 9 / 6; 50 / 9 / 10; 50 / 9 / 12.

DH. EUM. AYŞ.

1 / 29 / 1; 3 / 2 / 1; 4 / 62 / 5; 4 / 62 / 7; 4 / 62 / 15; 4 / 62 / 21; 4 / 62 / 25; 4 / 62 / 33; 4 / 62 / 40; 4 / 62 / 55; 4 / 62 / 59; 4 / 62 / 61; 4 / 62 / 65; 4 / 62 / 66; 4 / 62 / 68; 4 / 62 / 70; 4 / 62 / 71; 4 / 62 / 74; 4 / 62 / 75; 4 / 62 / 77; 4 / 62 / 78; 4 / 62 / 79; 4 / 62 / 83; 4 / 62 / 84; 4 / 62 / 85; 4 / 62 / 87; 4 / 62 / 91; 6 / 30 / 9; 7 / 69 / 1; 15 / 42 / 1; 15 / 42 / 3; 15 / 52 / 1; 15 / 52 / 3; 15 / 52 / 5; 15 / 52 / 7; 17 / 61; 18 / 35 / 5; 21 / 16 / 1; 27 / 134; 29 / 34 / 1; 73 / 97.

DH. EUM. ECB.

26 / 5 / 9.

DH. EUM. LVZ.

51 / 111 / 49.

DH. KMS.

52 / 4 / 3; 52 / 76 / 7; 52 / 76 / 15; 52 / 80 / 4; 60 / 1 / 71; 60 / 2 / 9.

HR. SYS.

2540 / 12.

Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi

İSH:

14 / 27; 14 / 35; 14 / 42AB; 19 / 9AB; 19 / 9AE; 19 / 37; 19 / 78; 19 / 95; 22 / 126AD; 31 / 28; 31 / 36AA; 31 / 48; 41 / 53; 41 / 55; 44 / 6; 53 / 74; 53 / 118; 58 / 57; 58 / 57AC; 74 / 25; 74 / 33AA; 74 / 36; 74 / 42AB; 83 / 94; 83 / 96; 83 / 107; 83 / 121; 83 / 139AA; 84 / 7; 84 / 11; 85 / 79; 85 / 88; 85 / 101AA; 85 / 108AB; 85 / 115; 85 / 120; 86 / 19AB; 86 / 33AB; 86 / 52; 87 / 135; 87 / 144AA; 88 / 16; 93 / 40; 93 / 41; 93 / 41aa;

93 / 53aa; 96 / 50; 112 / 121; 121 / 78; 121 / 91; 186 / 26; 194 / 84; 194 / 225; 194 / 251; 202 / 258; 203 / 126; 203 / 153; 203 / 171; 277 / 107aa; 280 / 62; 280 / 86; 280 / 95; 280 / 98; 280 / 105ac; 280 / 107; 280 / 108; 281 / 142; 281 / 169; 283 / 178; 283 / 181; 283 / 183; 283 / 198; 294 / 14AG; 294 / 14AX; 294 / 14AY; 295 / 161; 296 / 5; 296 / 5AA; 296 / 9; 296 / 108; 296 / 111; 303 / 33; 305 / 158; 552 / 120aa; 774 / 142.

Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Arşivi

49 / 200 / 200001; 52 / 199 / 199001.

2. RESMİ YAYINLAR

TBMM Zabıt Cerideleri

TBMM GZC. İ.3 C.3 7 Ekim 1922: 895-908.

TBMM GZC. İ.1 C.3 9 Mayıs 1920: 11-28.

TBMM ZC. İ.3 C.23 11 Ekim 1922: 333-358.

3. SÜRELİ YAYINLAR⁵⁰

İkdam Gazetesi

Tevhid-i Efkâr Gazetesi

The Dayton Herald Gazetesi

⁵⁰ Gazetelerin tarihleri metin içerisinde verilmiştir.

Trakya Paşaeli Gazetesi

Vakit Gazetesi

4. KİTAPLAR VE MAKALELER

Akın, Veysi (1996). *Trakya'nın Türklere Devir Teslimi*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.

Akyüz, Yahya (1988). *Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu 1919-1922*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Arıburnu, Kemal (1997). *Sivas Kongresi: Samsun'dan Ankara'ya Kadar Olaylar ve Anılarla*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Atatürk, Mustafa Kemal (1969). *Nutuk: Vesikalar*. III. Cilt. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Atatürk, Mustafa Kemal (2017). *Nutuk (1919-1927)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Başer, Edip (2009). *Mütareke'den Sonra İstanbul Hükümetleri ve Trakya Politikaları*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Belen, Fahri (1936). "İstiklal Harbinde Trakya Harekâtı", *Askerî Mecmua* 7 (10): 275-281.

Bıyıklioğlu, Tefvik (1992). *Trakya'da Milli Mücadele*. I. Cilt. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- Cebesoy, Ali Fuat (2011). *Siyasi Hatıralar: Büyük Zaferden Lozan'a Lozan'dan Cumhuriyete*. I-II. Cilt. Yay. Haz. O. Selim Kocahanoğlu. İstanbul: Temel Yayınları.
- Çelebi, Mevlüt (1992). *Heyet-i Nasıha: Anadolu ve Rumeli Nasihat Heyetleri*. İzmir: Akademi Kitabevi.
- Doğruöz, Türkan (2005). *Milli Mücadele'de Kırklareli*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Erdem, Nilüfer (2017). *Yunan Tarihçiliğinin Gözüyle Anadolu Harekatı (1919-1923)*. İstanbul: Derlem Yayınları.
- Eyyupoğlu, İsmail (2002). *Mudanya Mütarekesi*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Gökbilgin, M. Tayyib (2011). *Milli Mücadele Başlarken*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Güner, Zekai (1998). *Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri (1 Aralık 1918-13 Mayıs 1920)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Güzel, Mehmet Şükrü (2014). "Bir Savaş Suçu Olarak Doğu Trakya'da Yunanistan Tarafından Türklere Yapılan Etnik Temizlik Harekatı 1920-1922". *Akademik Bakış* 8 (15): 133-159.
- Hall, Richard C. (2003). *Balkan Savaşları (1912-1913) I. Dünya Savaşı'nın Provası*. Çev. M. T. Akad. İstanbul: Homer Kitabevi.
- Hocaoğlu, Mehmed (1985). *Belgelerle Yunan Barbarlığı*. İstanbul: Berekat Yayınevi.
- Jaeschke, Gotthard (2011). *Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- Kahraman, Seyit Ali ve Dağlı, Yücel (2006). *Günüümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi:Konya-Kayseri-Antakya-Şam-Urfa-Maraş-Sivas-Gazze-Sofya Edirne*. III. Cilt. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kalelioğlu, Oğuz (2008). “Türk-Yunan İlişkileri ve Megali İdea”. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* (41): 105-123.
- Kamil, İbrahim (2017). “Bulgaristan Diplomatik Belgelerine Göre Trakya’da Milli Mücadele ve Türk-Bulgar İlişkileri (1919-1922)”. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 17 (58): 85-119.
- Karaçam, Nazif (1995). *Efsaneden Gerçeğe Kırklareli*. Kırklareli: Özyılmaz Matbaası.
- Karal, Enver Ziya (1999). *Osmanlı Tarihi: İkinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı (1908-1918)*. IX. Cilt. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kaya, Halit (2010). *Refet Bele: Askeri ve Siyasi Hayatı 1881-1963*. İstanbul: Bengi Yayınları.
- Keleş, Zülal (1993). *Cafer Tayyar (Eğilmez) Paşa*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Kiel, Machiel (2003). “Lüleburgaz”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 27: 255-256.
- Kitsikis, Dimitri (1963). *Yunan Propagandası*. İstanbul: Meydan Neşriyat.
- Malkoç, Nami (1937). “920 (336) Yılıının Kurtuluş Savaşları” *Askeri Mecmua* (48): 150-155.
- Mert, Özgür (2016). “İşgalden Kurtuluşa Doğu Trakya”. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* (58): 123-176.

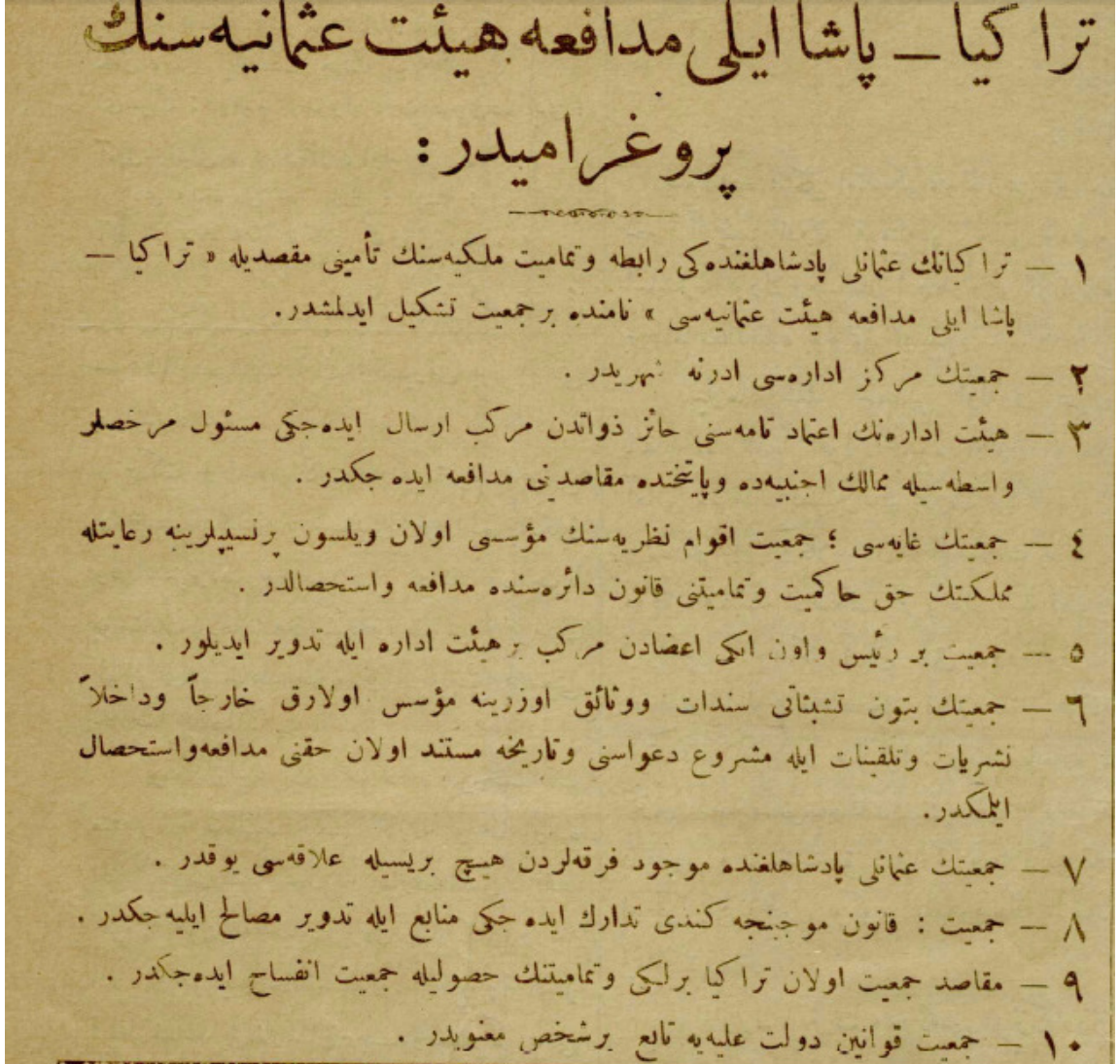
- Müderrişoğlu, Fatih (1997). *Lüleburgaz ve Sokullu Mehmed Paşa Külliyesi*. Lüleburgaz: Lüleburgaz Belediyesi Kültür Yayınları.
- Özalp, Kazım (1989). *Milli Mücadele (1919-1922)*. II. Cilt. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Özlü, Hüsni (2012). “İstiklal Savaşı’nda Doğu Trakya’da Teşkilatlanma Süreci, Lüleburgaz ve Edirne Kongreleri”. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi* 3 (6): 24-51.
- Öztoprak, İzzet (2014). *Türk ve Batı Kamuoyunda Milli Mücadele*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Pallis, Alexander Anastasius (1997). *Yunanlıların Anadolu Macerası*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Salman, Hüseyin (2001). “Trakya’nın Yunanistan’a Verilmemesi İçin Lüleburgazlıların Gösterdiği Gayretler”. *81. Yılında Lüleburgaz Kongresi Ulusal Sempozyumu*. Lüleburgaz: Lüleburgaz Belediyesi Kültür Yayınları.
- Selek, Sabahattin (2004). *Anadolu İhtilali: Mondros Mütarekesinden Türkiye Cumhuriyeti’nin Doğuşuna Kadar Ulusal Savaşımızın Belgeseli*. I. Cilt. İstanbul: Kastaş Yayınevi.
- Selek, Sabahattin (2004). *Anadolu İhtilali: Mondros Mütarekesinden Türkiye Cumhuriyeti’nin Doğuşuna Kadar Ulusal Savaşımızın Belgeseli*. II. Cilt. İstanbul: Kastaş Yayınevi.
- Selvi, Haluk (2011). *Milli Mücadele’de İlk İşgaller İlk Direnişler*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Serez, Mehmet (1988). *Atatürk ve Milli Mücadelede Tekirdağ*. Tekirdağ: Tekirdağ Valiliği Yayınları.

- Suat, Orhan (1978). *Her Yönü İle Lüleburgaz*. Lüleburgaz: Lüleburgaz Kütüphane Binası Yapma, Onarma ve Yardım Derneği Yayını.
- Tansel, Selahattin (1991). *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*. I. Cilt. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Törel, Türkmen (2012). "Trakya'nın İşgali ve Yunan Mezalimi (1919-1922)". *Tarih Araştırmaları Dergisi* 31 (51): 237-252.
- Umar, Bilge (2003). *Trakya "Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi"*. Ankara: İnkılap Kitabevi.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı (1988). *Osmanlı Tarihi*. I. Cilt. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Walder, David (1970). *Çanakkale Olayı*. Çev. M. Ali Kayabal. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Yazıcı, Sefer (drl.) (2015). *Milli Egemenlik Belgeleri*. Ankara: TBMM Basımevi.

EKLER

Ek 1: Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Kuruluş Programı. Bkz. Trakya Paşaeli Gazetesi 2 Aralık 1918.

Ek 2: Yunanların Aralık 1919'daki Asker Sevkiyatları. Bkz. ATASE, İSH., K:296, G:5AA.

شیوایه در اندازم طاووس مخامنه تقویت کمبود در ایستگاه و تقوای

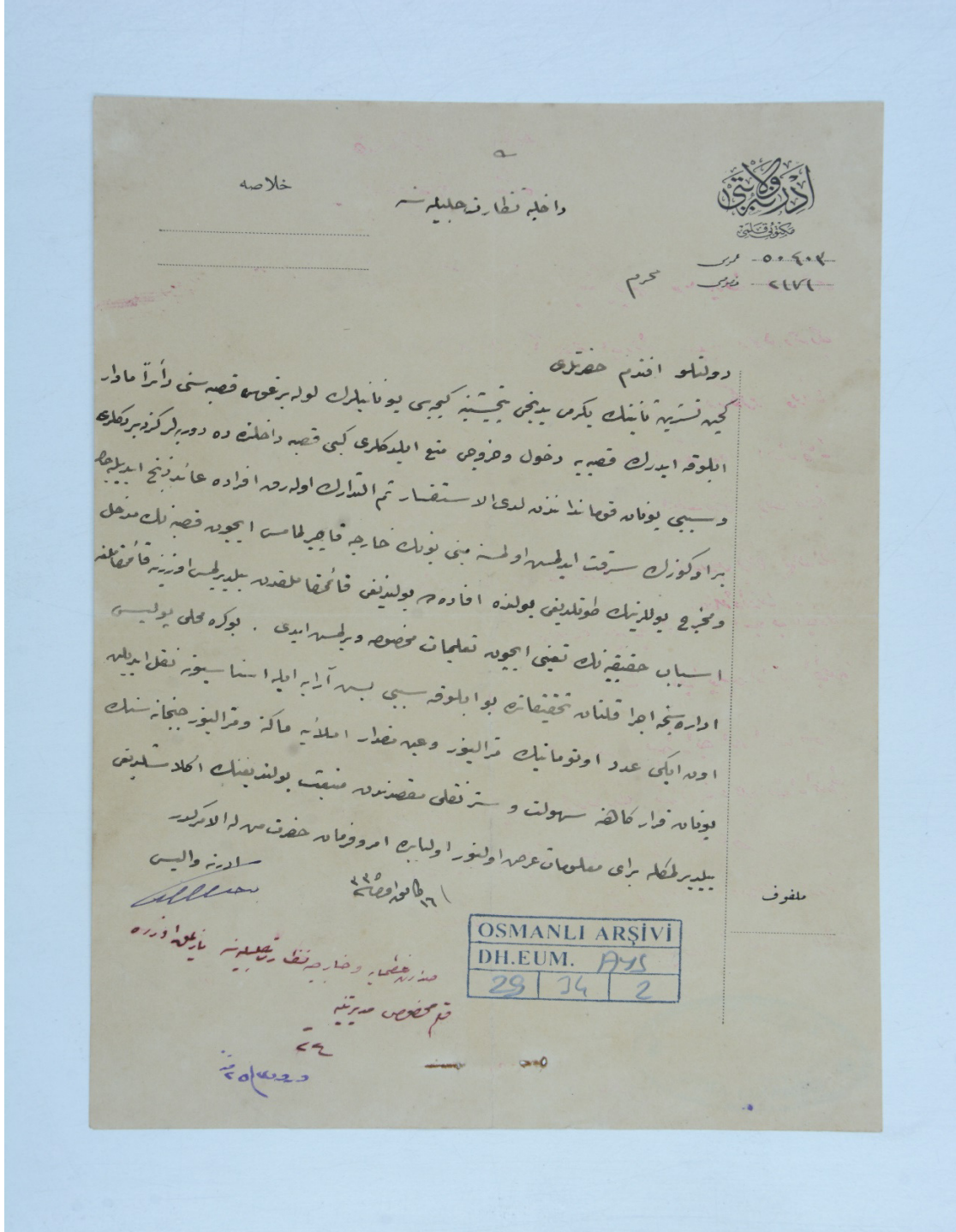
کمانوزی و مابقیه ... کمانوزی و مابقیه ... کمانوزی و مابقیه ... کمانوزی و مابقیه ... کمانوزی و مابقیه ... کمانوزی و مابقیه ...

ردیف	تاریخ	درصد	ارز در هر کوره	سویقه	جرولوی چکرکرو	بابایک	لر چکس	
- ۵۲ -	۲۰/۱۵/۱۹							
- ۵۳ -	۲۰/۱۵/۱۹					۱۰۰	۱۰۰	
- ۵۴ -	۲۰/۱۵/۱۹				۵۰		۵۰	
- ۵۵ -	۲۰/۱۵/۱۹				۷۲		۷۲	
- ۵۶ -	۲۰/۱۵/۱۹				۴۰		۴۰	
- ۵۷ -	۲۰/۱۵/۱۹						۷۰	
- ۵۸ -	۲۰/۱۵/۱۹			۱۰			۱۰	
- ۵۹ -	۲۰/۱۵/۱۹					۰	۰	
- ۶۰ -	۲۰/۱۵/۱۹	۴۰				۴۰		
- ۶۱ -	۲۰/۱۵/۱۹	۴۰				۴۰		
- ۶۲ -	۲۰/۱۵/۱۹					۱۶۲	۱۶۲	
- ۶۳ -	۲۰/۱۵/۱۹			۸۱			۸۱	
- ۶۴ -	۲۰/۱۵/۱۹			۱۰		۱۰		
- ۶۵ -	۲۰/۱۵/۱۹	۴۰					۴۰	
- ۶۶ -	۲۰/۱۵/۱۹	۴۰					۴۰	
- ۶۷ -	۲۰/۱۵/۱۹	۱۰					۱۰	
- ۶۸ -	۲۰/۱۵/۱۹					۱۰	۱۰	
- ۶۹ -	۲۰/۱۵/۱۹						۱۹	
- ۷۰ -	۲۰/۱۵/۱۹		۱۰			۱۰		
مجموع		۴۰	۴۰	۶۰	۱۰	۹۰	۷۰	۶۲۰
								۶۷۲

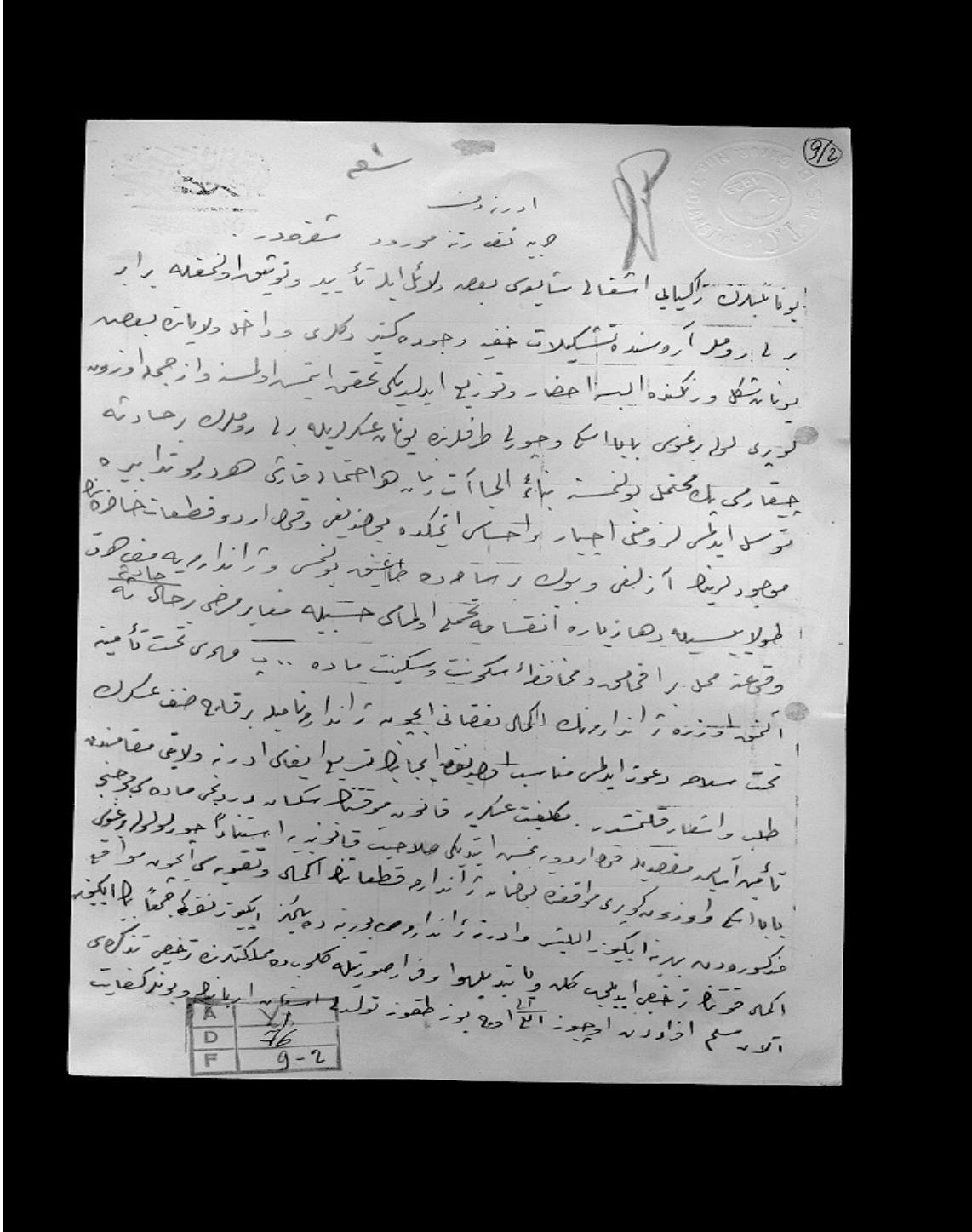
GNKUR
 ARSIVI

A
 3-1
 B
 3-1
 C
 3-1
 D
 3-1

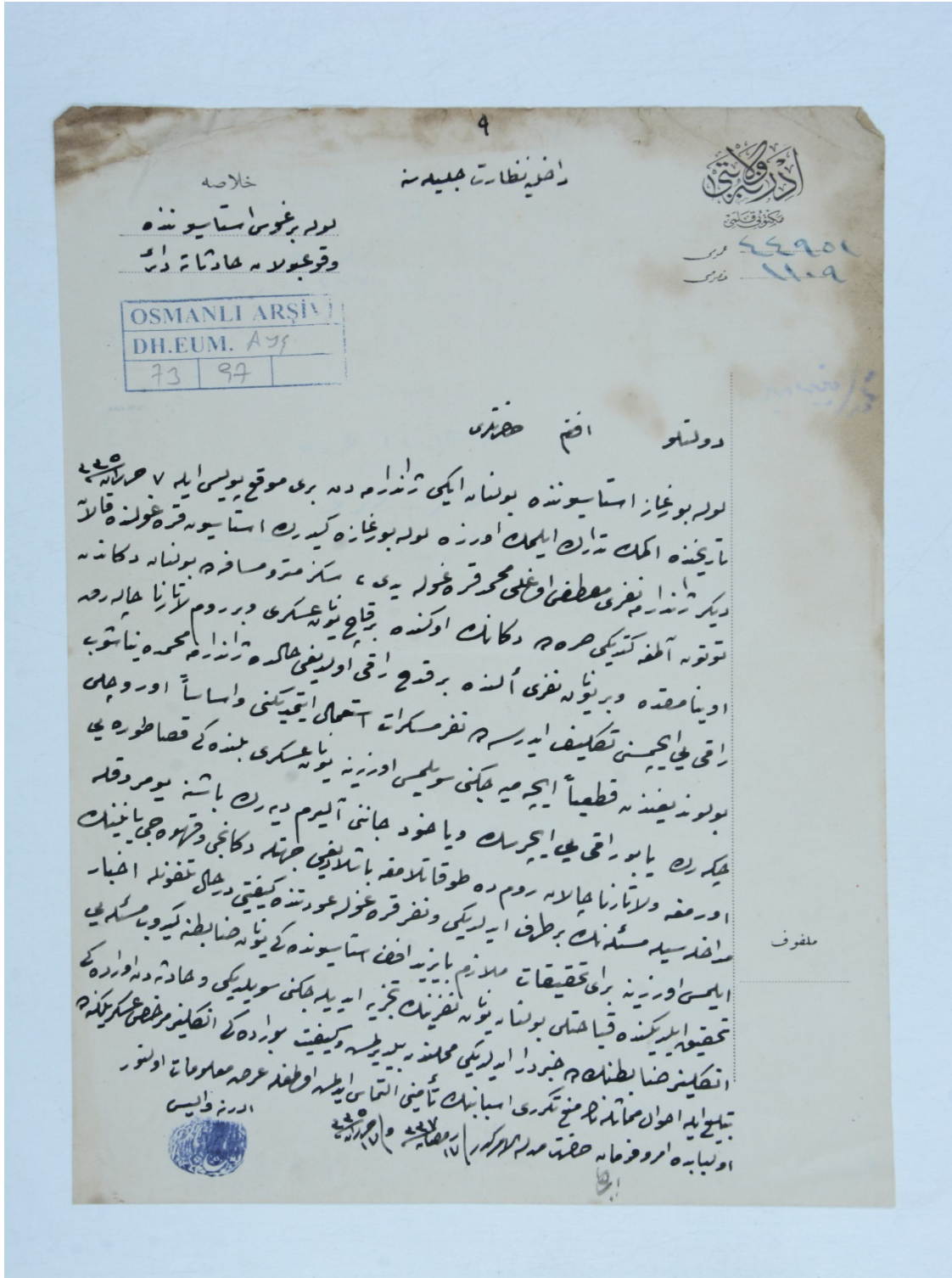
Ek 3: 26 Kasım 1919'da Lüleburgaz'ın Yunanlar Tarafından Kuşatılması Hakkında.
Bkz. BOA. DH. EUM. AYŞ. 29-34/1.

Ek 4: Yunanların Yerli Rumlar Arasında Casusluk Yapmak Üzere Teşkilat Oluşturdukları Hakkında. Bkz. ATASE, İSH., K:19, G:9AB.

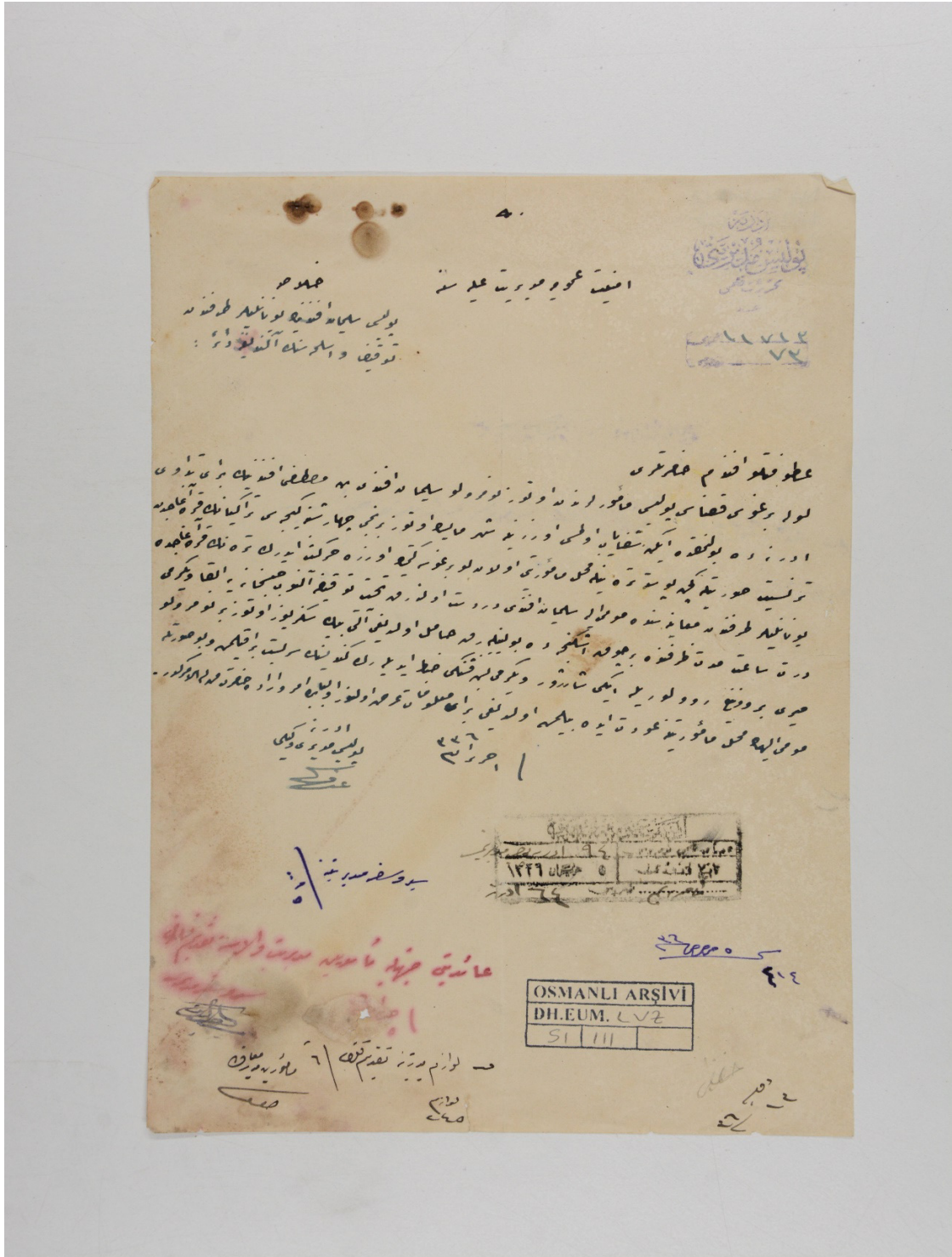

Ek 5: Jandarma Mehmet'in İstasyon Civarında Darp Edilmesi. Bkz. BOA. DH. EUM.
AYŞ. 73-97.

Ek 6: Polis Memuru Süleyman Efendi'nin Tutuklanması. Bkz. BOA. DH. EUM. LVZ.

51-111/01.

Ek 7: Hahambaşı Behar Efendi'nin Evinin Yunanlar Tarafından Basılması. Bkz. BOA. DH. EUM. AYŞ. 4-62/55.

ع .

خلاصه
یونان سید طرفه لوله برنج همبرخ ایقاع و نامه
چاره حقیقه که معلوم شود در

از تاریخ
۲۵۷۶
۸۶۱

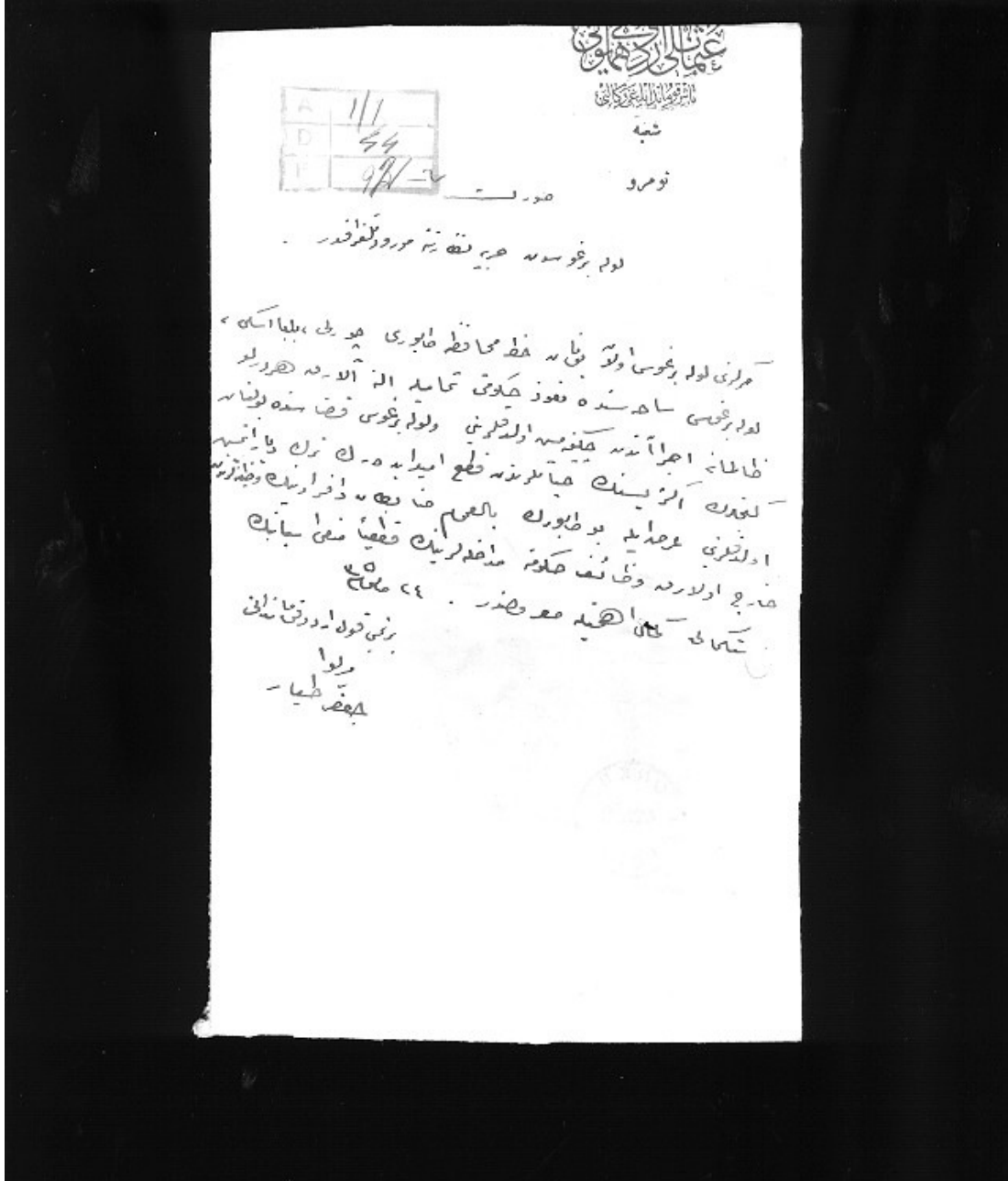
حضرتی

درین تاریخ و دید بوز طفا که در این نبرد علیضیم زنده بود و غیره حاجم بیسی بر این طرفه طایفه
یونان افزای طرفه وقوع کزیده حاد حقیقه که بر بیسی میرتخته و دیگر ایضا جان و معلوم است که نظر
مکتوب خانه عسکر البسطی در صده بر ضیاء یونان افزای طرفه در ابوت ایلیان جوینده گردید که با در
از طرفی مرید به با افزای بی بولمچی در صده سلطانی ایله مشرف تکفوره صده میسوره و در سب طایفه
بر خارج بر تخته جروج اقمسه اولقوی و یونان قوما طرفه از خوبوس طرفه عقب دهم چارند تور
ایمنه نایمه و در جورتا سریم در ام ایله کله ضابطه و جهت علیه تحقیقا شد تبوی اخلدنه و حق
استقلال ایمنه در حال تدارک و از ای نامه اسرارده موضوعی که به سوخت قضا و طایفه
و عسکر البسطی درین یونان مجاورت موجود افزار یونانیه کوسند بوسه تبوی و تقویت ایمنه
و نوصیه استاسخ خانه جوارده بود و طوئانک سلاح استحال ایمنه نظر و قعدت مرتب اولقوی
قومانانک یونانیه قادی سونیلدی که حالده بوکا انتفاته ایمنه استای مرتوم قضا جازده
افزار یونانیه طرفه صفا جبقا لرقه لصدده استا سوزده و قخطرنه ماکور یونانیه جانی طرفه
کند بری عتبه تطیب و قومانانک امر تعلیمات جلا فخر حرکته توقی ایلمده لرونه تبیل اولقوی
یونانیه عسکر برید ایقاع ایلمده جلا فخر قادی مرقولده بود و تبیل فرای حقیقیه خجه ایلمده اولقوی
دفعه یونانیه عسکر برید جلال اولقوی فرانسه ماورازرنه مخصوص متعدد خود ندر دیرتخته رس یونانیه
تویات واقعده سوز سعت جکره عده محده بسه طوئوتظه ایکی بوز قرده ایلی بک اوچون
بردی نوردی عثمانی ماورازرنه تقاضی بولنیس سوی لیه بر افنیقه خانه آرقه سوز که عده تبوی خانه
مقیم یونانیه افزای طرفه جرد بیلیرک و قعدت یونانیه جرد با بیلیرک و از بر بریه ملاحظه
احضار ایلیک ایستامه ایلمه اجل ایلمه معاینه تبوی قخطرنک استا غرقابی استحال
اولقوی و ماورازرنه استحال ایلمه تبوی قخطره ایمنه نظر چارند یونانیه طرفه ایقاع و طعیان
شک و تبوی قخطرنی و یونانیه جرد بود و قعدت ایلمه سبب بغایت تقصیر ایلمه استدلال اولقوی
ایرولک ایلمه تبوی قخطرنی بولده یونانیه نظر و قخطرنی عسکر برید ایلمه ایلمه اولقوی معروفه اولقوی
امروزه ماه حقیقه سه لرونه کس - ایلمه تبوی قخطرنی و ایلمه تبوی قخطرنی

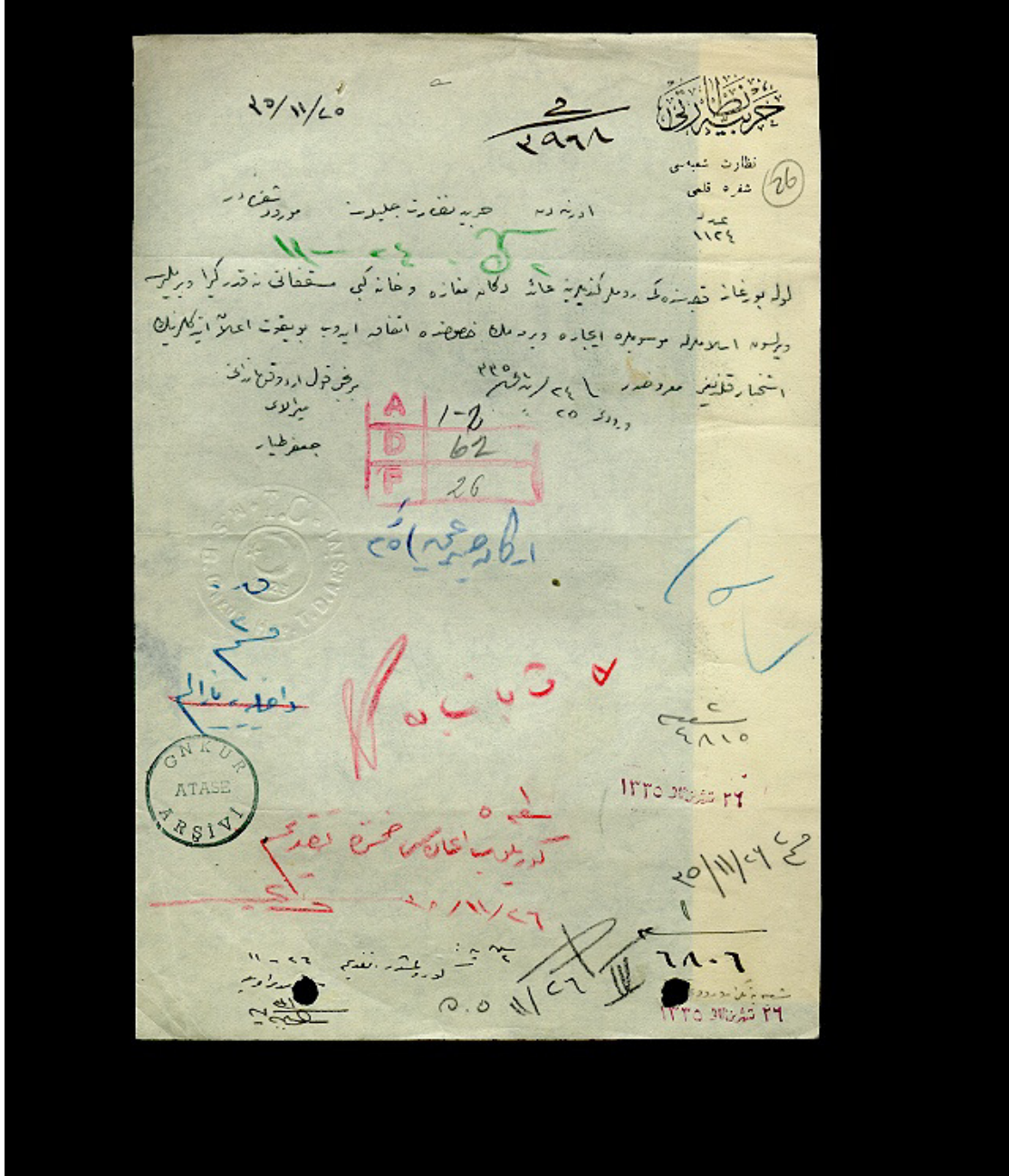
اداره والیسی

Ek 8: Lüleburgazlı Gençlerin Hayatlarından Endişe Duyup Göç Etmeye Başlamaları.

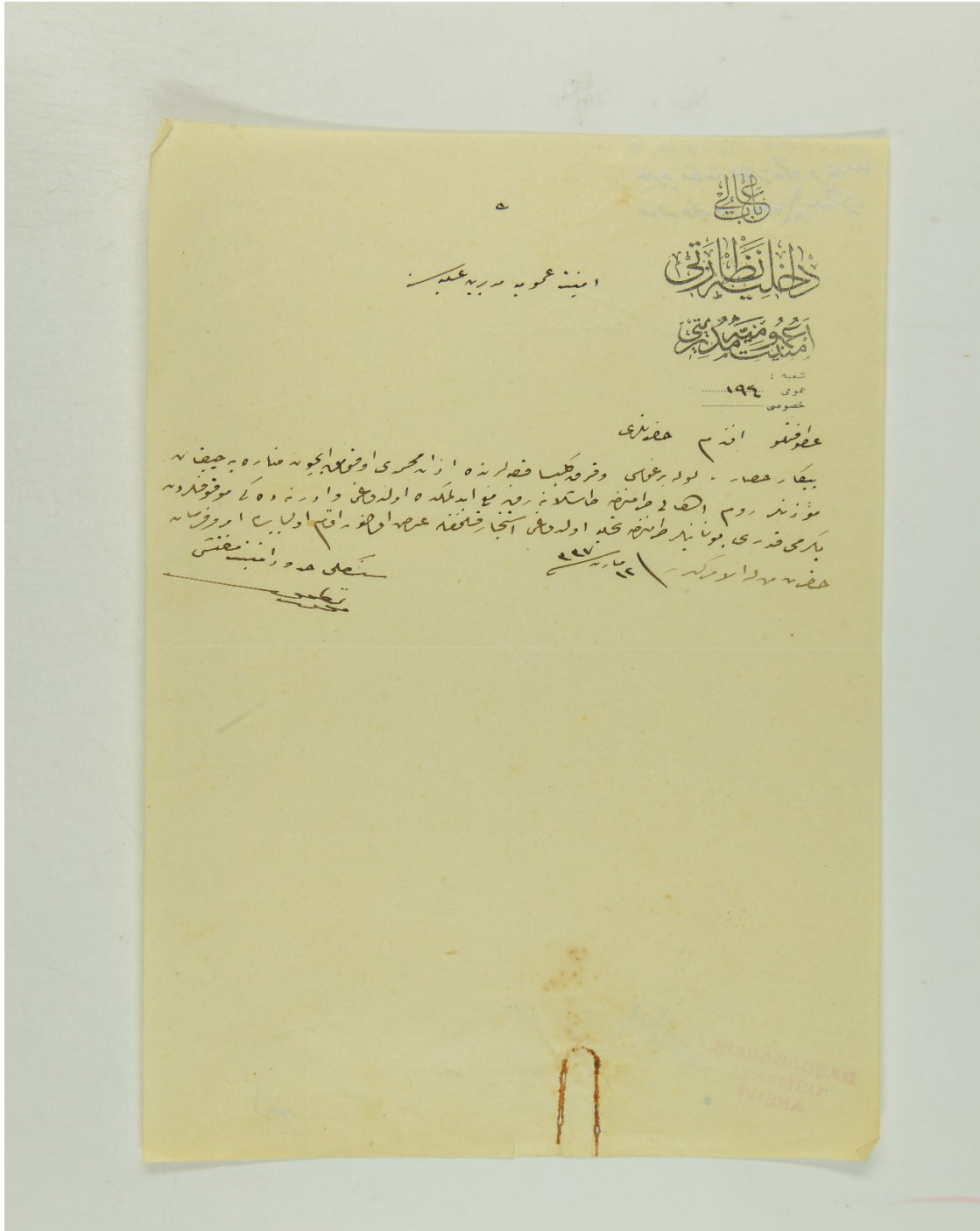
Bkz. ATASE, İSH., K:14, G:42AB.

Ek 9: Lüleburgazlı Rumların Kendilerine Ait Dükkân ve Ev Gibi Yerleri Müslümanlar ile Musevilere Kiraya Vermemeleri Hakkında. Bkz. ATASE, İSH., K:74, G:25.

Ek 10: Ezan Okumak İçin Minareye Çıkan Müezzinlerin Taşlanması. Bkz. BOA. DH. KMS. 60-1/71.

Ek 12: Lüleburgaz'dan Tahliye Edilen Yunan Askerlerinin Karıştırın'da Çıkardığı Yangın Hakkında. Bkz. TİTEA. K:52 G:199 B:199001.

RŞİV

۲۸ / ۲۹ / ۳۰

۱ - این محرمه ده
 ۱ - رای قضایه که محمد قریب سنده انقا - صورتی نقل اشیا ایچ
 کوی اصفند آباء و برادرین صبا ایسه واحار و در مکتوب ایچ مقاولرجه
 قضا قریب مذکور ایضاً ایله اولنده ثبت ایلمکله ده آباء محرمه
 اولونجا که الحفا ایله -
 ۲ - لوله بوغاز قضایه تابع قریب سوره خرم سنده چی عذر لرین تحلیله ایچ
 صوره قایلرین حرکت ایله ایله ایتماده تعدد محله قونده و صنی صورتی
 درن خانه ایضاً ایله ایله فقط اصفند عذر لر الحفا اولونجا
 ۳ - نونایلی عریس کوننده لیتدی ایتماده اهله له لوله بوغاز
 حقیق اولونجا ایچله صاحب لرین حیات و جاننده ضمیمه معنی
 ۴ - ادره ده ۱۴ - دم ۱۷ ایضاً عاله سنده بقه دم و
 ۵ - ایضاً ایله ایچرن ایلمکله
 لوله رعوس ایتمه بیونده لوله بوغاز خا ایلر سری قضای و ایلمکله
 قطع اولونجه آیی بیک تلفاز ده که آسکی نیانسانه نقل اولونجا

لوله بورغازده اداره ملكيه مركز تاسيسى

۹ تشرين ثانیة ده قرق کلیسا تسلیم ایدیش اولاجقدی - منع مسکرات ،
قانونک تطبیق یولده داوول وزورنالرله اعلان

لوله بورغاز ۸ تشرين ثانی [غابر غصه و صمزدن] — تقریباً ایکی بیک خانه لک اولان لوله بورغاز قصبه سنده نفقده و سائط نقلیه و حیثت حیواناتی وارایسه دشمن طرفدن آلتیشدر . بوراده درت ایش دانه روم قالشدر . الی خانده موسوی بولنده در . مع مافیه لوله بورغاز شمعی به قدر ادرنه ولایتده کزدیکم قضا لک مهوریدر . سواقلری منتظمدر . دکانلری آچقدر . بوراده حیثت حال طبیعی به بقیندر اهالی بوک بر بارام نشه سیله چالقالا مقدمدر . بومباح « منع مسکرات » قانونک تطبیقده باشلاندى . دلایلر باغیردی . هرکس آئنده موجود اولان شراب و راقی کبی مسکراتی حکومتده اخبار ایدییور . یارین قرق کلیسا تک تاملنده حاضر بولناجیم .

لوله بورغاز ۸ تشرين ثانی — بوکون لوله بورغازک مدایه معاهده ناموسی ، وجینجه تسامی انضا ایدییور . شا کر بک ، بعمولر و ولایت مأمور لرله پالیس و ژاندارمه بی حامل اولان تره ن ساعت بر بچقده بورایه واصل اولدی . تلغراف نامه مده یالکیزا تاسیونده پایلان تظاہراتی موضوع بحث ابله مشدم .

بو مکتوبده ده استاسیوندن سوکره پایلانلری تبیت ایتکه چالیشه جیم .

عسکر لری یازم ساعت اول استاسیوندن اولداجه اوزاقده بولنان لوله بورغازه متوجها حرکت ایلدیلر . قصبه به آجیلان بولک هر ایکی طرفی ارکک و قادی نلرله دولو ایدی آلتنده ایکی

والی شا کر بکک لفظی
بولدن سوکره والی شا کر بک ابراد لفظی
ایتدی و دیدی که :

« بورایه کایرکن لوله بورغازده طاق ظفر اوکنده بر قاق سوز سوبله مشدم . شانز با بر اغمزک شمعی بوکسه اش اولدینی بو حکومت قوناعی اوکنده بوتشکر لری تکرار ایتکه ایتیم بولدن تقریباً ایکی بیق سنه اول تراکیا آفانده قره بلوطلر ، نه لکله باشلادینی زمان ، استاسیونده مجلسدن داغیلدینی زمان ، حکومت وضع بدایدلیدیکی زمان بزی تراکیا استنبال ایتدی . مملکتک باشنه کن فلاکتی کورن بوکا بر چاره بولاق ایستینلر بوراده طویللاش لردی . ایشنه بوکون

ÖZ GEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Bahadır PAKYÜREK

Doğum Tarihi : 16.11.1993

Doğum Yeri : Lüleburgaz / Kırklareli

Eğitim Durumu : Lüleburgaz Atatürk İlköğretim Okulu (1999-2007)

Lüleburgaz Düvenciler Lisesi (2007-2011)

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih
Bölümü Lisans Eğitimi (2012-2016)

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Eğitimi (2016-2019)

Yabancı Diller : İngilizce